

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Латинська мова та медична термінологія» – це курс сучасної медичної термінології греко-латинського походження, що є невід’ємною частиною загальної програми з підготовки кваліфікованих лікарів. Основною навчальною метою дисципліни є закладення основ термінологічної компетентності майбутнього лікаря, який буде свідомо і грамотно користуватися медичною термінологією. У відповідності до вітчизняної традиції структура курсу має три розділи: анатомо-гістологічна, клінічна і фармацевтична термінологія.

Найбільш вагоме значення серед усіх номенклатур посідають анатомічна і гістологічна. Наука про походження і розвиток, форми і будову організму людини є базою для вивчення інших медичних дисциплін. Незалежно від походження термінів, вони повністю латинізовані, читаються та змінюються граматично за правилами латинської мови. Тому базовою мовою для анатомічної терміносистеми є латинська.

Метою вивчення клінічної термінології є оволодіння методами і технічними прийомами розуміння й конструювання медичних термінів, які утворені на основі греко-латинських терміноелементів. Студентам для вивчення запропоновано найбільш поширені частотні кореневі та кінцеві терміноелементи, опанувавши які, вони отримують дві основні навички – визначення загального змісту однослівних клінічних термінів та утворення однослівних клінічних термінів за заданим значенням.

Поряд з однослівними клінічними термінами в медичній практиці широко використовуються багатослівні клінічні терміни латинською мовою, які позначають назви хвороб і патологічних станів, медичних маніпуляцій, оперативних втручань та ін. У багатьох країнах у медичній документації діагнози вказуються, окрім рідної мови, також латинською.

Не менш важливим є розділ «Фармацевтична термінологія». Протягом багатьох століть у європейській медицині в назвах лікарських засобів традиційно використовується латинська мова. Значущість даної терміносистеми для студентів очевидна – у світі зареєстровано кілька сотень тисяч лікарських засобів. У межах даного розділу студенти вивчать засоби утворення однослівних і багатослівних фармацевтичних термінів, а також вчаться орфографічно і граматично правильно оформлювати латинську частину рецепта.

Розділ I
АНАТОМО-ГІСТОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Lectio prima

Заняття 1

Тема: Латинський алфавіт. Фонетика і правила читання.
Класифікація голосних і приголосних. Дифтонги. Диграфи.
Буквосполучення

Мета: засвоїти правила читання латинських літер. Знати особливості вимови дифтонгів, диграфів, окремих буквосполучень, слів грецького походження.

Латинський алфавіт

Написання	Назва	Вимова	Правила читання	Приклад
Aa	А	[a]		abdómen [абдОмен]
Bb	Бе	[б]		búrsa [бУрса]
Cc	Це	[к]	перед о, а, у; перед приголосним; в кінці слова	cósta [кОста] crísta [крІста] lác [лЯк]
		[ц]	перед е, і, у, ае, ое	cérebrum [цЕребрум] coécum [цЕкум]
Dd	Де	[д]		dúctus [дУктус]
Ee	Е	[е]		vértebra [вЕртебра]
Ff	Еф	[ф]		fémur [фЕмур]
Gg	Ге	[г]		gáster [гАстер]
Hh	Га	[г]		hépar [гЕпар]
Ii	І	[і]		inférior [інфЕріор]
		[й]	перед голосним	máior [мАйор]
Jj	Йот	[й]		juguláris [йугуЛяріс]
Kk	Ка	[к]		Kálium [кАліум]
Ll	Ел	[ль]	завжди м'який	línea [лінеа]
Mm	Ем	[м]		máter [мАтер]
Nn	Ен	[н]		nódus [нОдус]
Oo	О	[о]		cór [кОр]
Pp	Пе	[п]		palátum [палЯтум]
Qq	Ку	[ку]	qu = [кв]	quadrátus [квАдрАтус]
Rr	Ер	[р]		rámus [рАмус]
Ss	Ес	[с]		séptum [сЕптум]
		[з]	між голосними між m, n та голосним	násus [нАзус] tonsílla [тонзІлля]
Tt	Те	[т]		túba [тУба]
Uu	У	[у]		úvula [Увуля]
Vv	Ве	[в]		válva [вАльва]

Xx	Ікс	[кс]		árex [Апекс]
		[кз]	між голосними	éxitus [Екзітус]
Уу	Іпсилон / Ігрек	[i]	у словах грецького походження	pyrámis [пірАміс]
Zz	Зет	[з]	у словах грецького походження	zóna [зОна]
		[ц]	у словах негрецького походження	Zíncum [цІнкум]

Голосні: a, e, i, o, u, y.

Приголосні: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, x, z.

Дифтонги

Дифтонг – це поєднання двох голосних звуків, що передають один склад.

Буквospолучення	Звук	Приклад
ae	[e]	vénae [вЕне]
oe	[e]	oedéma [едЕма]
au	[ав]	audítus [авдітус]
eu	[ев]	aponeurósis [апоневрОзіс]

NB! У словах, які закінчуються на -eus, -eum, сполучення голосних eu не є дифтонгом, тому кожен звук вимовляється окремо: núcleus [нУклеус], peritóneum [перітОнеум].

Якщо у дифтонгах **ae**, **oe** над літерою e стоять дві крапки "¨", то звуки вимовляються окремо: Áloë [Алоє].

Диграфи

Диграф – це поєднання двох приголосних, що передають один звук. У словах грецького походження зустрічаються такі диграфи:

Буквospолучення	Звук	Приклад
ch	[х]	chóle [хОле]
rh (rrh)	[р]	rhómbus [рОмбус]
th	[т]	thálamus [тАлямус]
ph	[ф]	phálanx [фАлянкс]

Особливості читання деяких буквospолучень

Буквospолучення	Правило	Звук	Приклад
ti	перед голосним	[ці]	articulátio [артікулЯціо]
	після s або x	[ті]	míxtio [мікстіо], óstium [Остіум]

qu		[кв]	quadrátus [квАдрАтус]
ngu	перед голосним	[нгв]	sánguis [сАнгвіс]
	перед приголосним	[нгу]	ángulus [Ангулюс]
ss		[сс]	fossa [фОсса]

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості вимови латинських голосних ви знаєте?
2. Які особливості вимови латинських приголосних ви знаєте?
3. Що таке дифтонги та диграфи? Назвіть їх.
4. Як читається буквосполучення ti?
5. Як читається буквосполучення ngu?

Завдання 1. Прочитайте вголос:

mánu кисть, *véna* вена, *fíbula* малогомілкова кістка, *pés* стопа, *rádix* корінь, *húmerus* плечова кістка, *nérvus* нерв, *déns* зуб, *lóbus* частка, *ála* крило, *fémur* стегно, *artéria* артерія, *glándula* залоза, *régio* ділянка, *pléxus* сплетіння, *túnica* оболонка, *párs* частина, *músculus* м'яз, *rámus* гілка, *máior* великий, *lárynx* гортань, *ventrículus sínister* лівий шлуночок, *artéria frontális* лобова артерія, *mémbrum inférius* нижня кінцівка, *márgo úteri* край матки, *ós zygomáticum* вилична кістка, *búrsa synoviális* синовіальна сумка.

Завдання 2. Прочитайте, поясніть вимову літери c:

cáput голова, *fácies* поверхня, *cóllum* шия, *cránium* череп, *scápula* лопатка, *fáschia* фасція, *súlcus* борозна, *córtex* кора, *cartilágo* хрящ, *occipitális* потиличний, *corpus* тіло, *tubérculum* горбок, *crús* гомілка, *cérvix* шийка, *plíca* складка, *plícae* складки, *procéssus* відросток, *incisúra* вирізка, *cervicális* шийний, *caécum* сліпа кишка, *súlci palátini* піднебінні борозни, *os cóccygis* куприк, *cávitas déntis* порожнина зуба, *córnu* *sacrália* куприкові ріжки.

Завдання 3. Прочитайте, поясніть вимову літери s:

básis основа, *fúndus* дно, *fóssa* ямка, *commissúra* спайка, *gáster* шлунок, *vás* судина, *séptum* перегородка, *násus* ніс, *prísma* призма, *tonsílla* мигдалик, *cytoplásma* цитоплазма, *vása vasórum* судини судин, *pés sínister* права стопа, *séptum nási* перегородка носа, *súlcus supérior* верхня борозна, *systema nervósum* нервова система, *básis óssis* основа кістки.

Завдання 4. Прочитайте, поясніть вимову дифтонгів:

oesóphagus стравохід, *aúris* вухо, *caúda* хвіст, *aponeurósis* апоневроз, *eutonía* евтонія, *artériae* артерії, *diploë* діплове, *aër* повітря, *eupnoë* евпноє, *glándulae oesophágeae* стравохідні залози, *túba auditíva* слухова труба, *párs caudális* кавдальна частина, *córpus tíbiae* тіло великогомілкової кістки, *vénae gástricae* шлункові вени.

Завдання 5. Прочитайте, поясніть вимову диграфів та буквосполучень:

bráchium плече, *phárynx* глотка, *diaphrágma* діафрагма, *lymphoídeus* лімфоїдний, *brónchus* бронх, *ráphe* шов, *thálamus* таламус, *rhombóideus* ромбоподібний, *thórax* грудна клітка, *articulátio* суглоб, *substántia* речовина, *óstium* отвір, *palatínus* піднебінний, *obliquus* косий, *liquor* рідина, *ós ethmoidále* решітчаста кістка, *glándula thyroídea* щитоподібна залоза, *artéria anguláris* кутова артерія, *músculus lóngus* довгий м'яз, *canális inguinális* пахвинний канал, *phálanx média* середня фаланга, *meátus acústicus* слуховий прохід, *óstium pharyngéum* глотковий отвір, *área vestibuláris* вестибулярне поле, *articulatiónes thorácis* суглоби грудної клітки, *ligaméntum quadrátum* квадратна зв'язка, *forámen ischiádicum* сідничний отвір.

Завдання 6. Запишіть латинськими літерами слова, подані в українській транскрипції:

атлас, вена, нервус, корпус, тіб'я, гангліон, гомо, гепар, сангвіс, рецессус, форамен, акустікус, постеріор, лігаментум, лябіум, дігітус, лінгва, лінгуля, утерус, денс моляріс, туніка фіброза, мускулюс біцепс, апекс пульмоніс, артикуляціо генус, туберкулюм каротікум, осса кранії, ваза кордіс.

Lectio secunda

Заняття 2

Тема: Поділ на склади. Довгота та короткість складів. Наголос

Мета: ознайомитися з правилами поділу на склади. Знати правила постановки наголосу у латинській мові.

Довгота та короткість складів. Наголос

У латинській мові, так само як в українській, один із складів слова вимовляється з більшою силою – на нього падає наголос.

Кількість складів відповідає кількості голосних. Дифтонг позначає один звук. Склади нумеруються з кінця слова.

cós-ta	ar-té-ri-a	zy-go-má-ti-cus
2 1	4 3 2 1	5 4 3 2 1

Склад може бути коротким (позначається знаком « \bar » над голосним), або довгим (позначається знаком « \tilde » над голосним).

Довгота чи короткість складу залежать від довготи чи короткості голосних.

Голосний довгий:

- 1) Над ним стоїть позначка довготи « \bar »: car-ti-lā-go [картілЯго]
- 2) Дифтонг: phar-ma-co-roē-a [фармакопЕа]
- 3) Стоїть перед двома чи більше приголосними: pro-cē-ssus [процЕссус]
- 4) Стоїть перед x або z: re-flé-xus [рефлЄксус]

Голосний короткий:

- 1) Над ним стоїть позначка короткості – «̣»: scá-pŭ-la [скАпуля]
- 2) Стоїть перед іншим голосним: ar-ti-cu-lá-tĭ-o [артікулЯціо]
- 3) Стоїть перед буквосполученням b, p, d, t, c, g з r або l: cé-rĕ-brum [цЕребрум]

Наголос

- 1) не ставиться на перший склад з кінця;
*крім слів, що складаються з одного складу – sóg [кОр];
- 2) падає на другий склад з кінця, якщо він довгий: li-ga-mén-tum [лігамЕнтум]
- 3) падає на третій склад з кінця, якщо другий склад – короткий: cla-ví-cŭ-la [клявІкуля].

Деякі особливості постановки наголосу

- 1) Варто запам'ятати поширені суфікси з довгими та короткими голосними.

Суфікси з довгими голосними:		Суфікси з короткими голосними:	
Іменники	Прикметники	Іменники	Прикметники
-ŭr- tinctŭra [тінктУра]	-āt- quadrātŭs [квадрАтус]	-ŭl- scarpŭla [скАпуля]	-bĭl- operabĭlis [оперАбіліс]
-ān- membrāna [мембрАна]	-ōs- squamōsus [сквамОзус]	-cŭl- tubercŭlum [тубЕркулюм]	-ĭd- fluĭdus [флЮідус]
	-ār- palmāris [пал'мАріс]	-ōl- alveōlus [ал'вЕолюс]	-ĭc- gastrĭcus [гАстрікус]
	-āl- vertebrālis [вертебрАліс]		
	-īn- canĭnus [канІнус]		

- 2) У словах грецького походження, які закінчуються на **-ia-**, «i» є наголошеним, оскільки походить від давньогрецького дифтонга **-ei**: cardiopathía [кардіопатІя].

- 3) У прикметниках грецького походження із закінченням **-eus** наголос ставиться на «e»: laryngĕus [лярінгЕус], glutĕus [глютЕус]. Однак у словах із латинським коренем «e» – короткий: óssĕus [Осеус].

- 4) У прикметниках, які закінчуються на **-ideus**, наголос падає на «i»: rhomboĭdeus [ромбоІдеус].

Питання для самоконтролю:

1. Як визначити довготу чи короткість голосного?
2. Назвіть правила постановки наголосу.
3. Назвіть довгі суфікси іменників та прикметників.
4. Назвіть короткі суфікси іменників та прикметників.
5. Назвіть особливості постановки наголосу у словах грецького походження.

Завдання 1. Прочитайте двоскладові слова, поставте наголос:

tuber горб, *ramus* гілка, *collum* шия, *vena* вена, *genu* коліно, *cornu* ріг, *nervus* нерв, *fossa* ямка, *thorax* грудна клітка, *gaster* шлунок, *tendo* сухожилок, *margo* край, *concha* раковина, *alpha* альфа, *dolor* біль, *cysta* кіста, *morbus* хвороба, *pasta* паста, *pulvis* порошок, *aqua* вода.

Завдання 2. Визначте довготу чи короткість другого складу з кінця. Поставте наголос:

Scapula лопатка, *cranium* череп, *gingiva* ясна, *maxilla* верхня щелепа, *fovea* ямка, *forāmen* отвір, *facies* поверхня, *cartilāgo* хрящ, *oculus* око, *palpebra* повіка, *fascia* фасція, *ganglion* нервовий вузол, *anterior* передній, *urethra* уретра, *profundus* глибокий, *externus* зовнішній, *peritoneum* очеревина, *canālis* канал, *recessus* закуток, *digītus* палець, *venōsus* венозний, *foveola* ямочка, *orbīta* орбіта, *unguentum* мазь, *suppositorium* супозиторій, *Beladonna* беладона, *valetūdo* здоров'я, *maximus* найбільший, *systema* система, *substantia* речовина, *pancreas* підшлункова залоза, *Althaea* алтея, *habitus* зовнішній вигляд, *operatio* операція, *melanōma* меланома, *gangraena* гангрена.

Завдання 3. Вкажіть довготу або короткість суфікса. Поставте наголос:

frontalis лобовий, *clavicula* ключиця, *hepaticus* печінковий, *fractura* перелом, *lacticus* молочний, *insanabilis* невиліковний, *infectiosus* інфекційний, *concentratus* концентрований, *ruptura* розрив, *ciliaris* війковий, *oblongatus* довгастих, *ulnaris* ліктьовий, *fibrosus* фіброзний, *ventriculus* шлуночок, *acusticus* слуховий, *fluidus* рідкий, *thyroideus* щитоподібний, *phalangeus* фаланговий, *perforatus* проколотий, *planum* площина, *tuberculosus* туберкульозний, *incisura* вирізка, *petrosus* кам'янистий, *osseus* кістковий, *cupoideus* кубоподібний, *chloricus* хлоратний, *centralis* центральний, *palmaris* долонний, *oculus* око.

Завдання 4. Прочитайте словосполучення, звертаючи увагу на наголос:

apex dentis верхівка зуба, *vesīca fellea* жовчний міхур, *ligamentum longitudināle* повздожня зв'язка, *musculus depressor* м'яз опускач, *canālis pterygoideus* крилоподібний канал, *cavitas abdominis* порожнина живота, *auris interna* внутрішнє вухо, *vena circumflexa* огиная вена, *regio cervicālis* шийна ділянка, *costa secunda* друге ребро, *medulla spinālis* спинний мозок, *musculus biceps* двоголовий м'яз, *paries anterior* передня стінка, *vena ventriculi sinistri* вена лівого шлуночка, *facies fibulae articularis* суглобова поверхня малогомілкової кістки, *lobi glandulae thyroideae* частки щитоподібної залози, *margo pedis lateralis* латеральний край стопи, *sulcus corporis callosi* борозна мозолистого тіла, *vasa lymphatica membri superioris* лімфатичні вузли верхньої кінцівки.

Lectio tertia

Заняття 3

Тема: Поняття «науковий термін». Система латинського іменника. Граматичні категорії та словникова форма. Структура анатомічного терміна з неузгодженим означенням

Мета: засвоїти основні граматичні категорії іменника. Навчитися визначати відміну й основу латинського іменника. Ознайомитися із функціями називного і родового відмінків у побудові анатомо-гістологічних термінів.

Іменник – частина мови, яка позначає предмет. В анатомічній термінології це назви органів, частин тіла людини (наприклад, череп, вена, шия).

Граматичні категорії

- 1) *Рід (genus):*
masculīnum (m) – чоловічий
feminīnum (f) – жіночий
neutrum (n) – середній
- 2) *Число (numerus):*
singulāris (sing.) – однина
plurālis (plur.) – множина
- 3) *Відмінок (casus):*
Nominatīvus (Nom.) – називний (хто? що?)
Genetīvus (Gen.) – родовий (кого? чого?)
Datīvus (Dat.) – давальний (кому? чому?)
Accusatīvus (Acc.) – знахідний (кого? що?)
Ablatīvus (Abl.) – орудний+місцевий (ким? чим? на кому? на чому?)
Vocatīvus (Voc.) – кличний

В анатомічній термінології переважно використовуються два відмінки: *Nominativus* і *Genetivus*.

Словникова форма іменника

Латинські іменники необхідно запам'ятовувати в словниковій формі.

Словникова форма іменника складається із трьох елементів:

- 1) Слово в *Nominativus singularis*
- 2) Закінчення *Genetivus singularis*
- 3) Позначка роду (m, f, n)

При читанні словникової форми спочатку називають слово в *Nom. Sing.*, потім – повністю форму *Gen. Sing.* і рід.

vena, ae f – вена vena – <i>Nom. Sing.</i> ae – закінчення <i>Gen. Sing.</i>	musculus, i m – м'яз musculus – <i>Nom. Sing.</i> i – закінчення <i>Gen. Sing.</i>	corpus, oris n – тіло corpus – <i>Nom. Sing.</i> oris – частина основи or та закінчення <i>Gen.</i>
--	--	--

f – жіночий рід Читаємо: vena, venae femininum	m – чоловічий рід Читаємо: musculus, musculi masculinum	Sing. is n – середній рід Читаємо: corpus, corporis neutrum
---	--	---

Для того, щоб правильно прочитати форму Gen. Sing., треба замість закінчення Nom. Sing. додати закінчення Gen. Sing. – ramus, і m: ramus+ i = rami.

Для деяких іменників подається закінчення Gen. Sing. разом із частиною основи – articulatio, onis f, в такому разі Gen. Sing. читається так: articulatio+onis = articulationis

Відміна іменників

Відміна – група слів з однаковими відмінковими закінченнями при словозміні за відмінками та числами.

Латинські іменники поділяються на 5 відмін.

Відміна латинського іменника визначається за закінченням *Gen. Sing.* (другим елементом словникової форми).

Відміна	I	II	III	IV	V
Закінчення Gen. Sing.	-ae	-i	-is	-us	-ei

Наприклад:

Словникова форма	arteria, ae f	tuberculum, i n	radix, icis f	genu, us n	facies, ei f
------------------	----------------------	---------------------------	----------------------	-------------------	---------------------

Для визначення відміни і роду іменника необхідно використовувати таблицю відмінкових закінчень.

Таблиця відмінкових закінчень

Відміна	I	II		III			IV		V
Рід	f	m	n	m	f	n	m	n	f
Nom. Sing.	-a	-us, -er	-um, -on	різні			-us	-u	-es
Gen. Sing.	-ae	-i		-is			-us		-ei
Nom. Plur.	-ae	-i	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es
Gen. Plur.	-arum	-orum		-um/-ium			-uum		-erum

Основа іменника

Для того, щоб правильно відмінювати іменник, треба визначити його основу.

Основа – частина слова, до якої додаються відмінкові закінчення.

У латинській мові основа іменника – це форма Gen. Sing. без закінчення Gen. Sing. (тобто без -ae, -i, -is, -us, -ei).

Словникова форма	Форма Gen. Sing.	Закінчення Gen. Sing.	Основа
lingua, ae f	linguae	-ae	lingu-
musculus, i m	musculi	-i	muscul-
apex, icis m	apicis	-is	apic-
processus, us m	processus	-us	process-
facies, ei f	faciei	-ei	faci-

Знаючи словникову форму іменника, ми можемо:

- 1) поставити слово в Nom. Sing.
- 2) поставити слово в Gen. Sing.
- 3) визначити рід
- 4) визначити відміну
- 5) визначити основу

**ПРАВИЛЬНО
ЗМІНЮВАТИ СЛОВО
І ВИКОРИСТОВУВАТИ
ЙОГО В АНАТОМІЧНИХ
ТЕРМІНАХ**

Анатомічні терміни із неузгодженим означенням

Науковий термін – це слово або словосполучення, яке чітко позначає поняття у певній науковій галузі.

Анатомічний термін може складатися із:

- 1) одного слова – це іменник у Nom.: costa – ребро, dens – зуб;
- 2) із двох чи більше слів – це можуть бути два іменники – термін із неузгодженим означенням (corpus costae – тіло ребра) або іменники і прикметники – термін із узгодженим означенням (vena profunda – глибока вена).

Термін із неузгодженим означенням складається з двох іменників.

Його структура є такою:

1	2
Іменник в Nom.	Іменник в Gen.
corpus	costae

Українською мовою порядок слів такий самий:

1	2
Іменник у Н. в.	Іменник у Род. в.
<i>що?</i>	<i>чого?</i>
тіло	ребра
Українська	Латинська
корінь зуба	radix dentis
<i>що? чого?</i>	<i>Not. Gen</i>
верхівка кореня зуба	apex radialis dentis
<i>що? чого? чого?</i>	<i>Not. Gen. Gen.</i>

Лексичний мінімум

Іменники I відміни

apertur <u>a</u> , ae f	отвір
arteri <u>a</u> , ae f	артерія
cost <u>a</u> , ae f	ребро
gland <u>ū</u> l <u>a</u> , ae f	залоза (aden- ¹)
l <u>í</u> ngu <u>a</u> , ae f	язик (gloss-, glott-)
scap <u>ū</u> l <u>a</u> , ae f	лопатка
ven <u>a</u> , ae f	вена (phleb-)
vertebr <u>a</u> , ae f	хребець (spondyl-)

Іменники II відміни

coll <u>u</u> m, i n	шия, шийка
ligament <u>u</u> m, i n	зв'язка (syndesm-)
musc <u>ū</u> l <u>u</u> s, i m	м'яз (my-, myos-)
ram <u>u</u> s, i m	гілка
tuberc <u>ū</u> l <u>u</u> m, i n	горбок

Іменники III відміни

ap <u>e</u> x, ĩcis m	верхівка
articulati <u>o</u> , ōnis f	суглоб (arthr-)
corp <u>u</u> s, ōris n	тіло (somat-)
dens, tis m	зуб (odont-)
for <u>ā</u> men, ĩnis n	отвір
os, ossis n	кістка (oste-)
pulm <u>o</u> , ōnis m	легеня (pneumon-)
rad <u>i</u> x, ĩcis f	корінь

Іменники IV відміни

corn <u>u</u> , us n	ріг (kerat-)
genu, us n	коліно (gon-)
process <u>u</u> s, us m	відросток

Іменник V відміни

faci <u>e</u> s, ēi f	поверхня, обличчя
-----------------------	-------------------

¹ У дужках подано грецькі дублети, які використовуються для утворення клінічних термінів: adenoma, adenitis тощо

Питання для самоконтролю:

1. Що таке словникова форма іменника, зі скількох компонентів вона складається?
2. Які відмінки іменників ви знаєте?
3. На скільки відмін поділяються латинські іменники?
4. Як визначити відміну латинського іменника?
5. Як визначити основу латинського іменника?
6. Навіщо потрібно вміти визначати відміну та основу іменників?
7. Який порядок слів у анатомічному терміні із неузгодженим означенням?

Завдання 1. Визначте основу і відміну іменників:

Словникова форма	Відміна	Основа
genu, us n		
glandula, ae f		
tuberculum, i n		
ramus, i m		
pars, partis f		
apex, icis m		
os, ossis n		
facies, ei f		
ductus, us m		
canalis, is m		
mandibula, ae f		
nasus, i m		
systema, atis n		
cartilago, inis f		

Завдання 2. Перекладіть українською мовою:

Vena linguae, articulatio genus, apex pulmonis, foramen vertebrae, costa colli, corpus costae, ligamentum scapulae, facies dentis, tuberculum ossis, ramus arteriae, collum scapulae, processus ossis, radix dentis, foramen apicis dentis.

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою:

Верхівка язика, тіло кістки, корінь легені, зв'язка коліна, верхівка зуба, артерія коліна, ріг хребця, горбок ребра, тіло артерії, отвір вени, м'яз шиї, шийка ребра, вена обличчя, відросток кістки, поверхня язика, м'яз лопатки, зв'язка верхівки зуба.

Lectio quarta

Заняття 4

Тема: Граматичні категорії прикметника. Система латинського прикметника. Прикметники I та II відміни. Моделі анатомічних термінів з узгодженим і неузгодженим означенням

Мета: знати характерні закінчення і правила відмінювання прикметників першої групи. Навчитися узгоджувати прикметники з іменниками. Засвоїти структуру анатомічного терміна, який має у своєму складі прикметник.

Латинський прикметник має такі граматичні категорії:

- рід;
- число;
- відмінок;
- відміна.

Латинські прикметники поділяються на **дві групи**:

- 1-а група – прикметники I–II відмін;
- 2-а група – прикметники III відміни.

Словникова форма прикметників першої групи складається з трьох компонентів:

- прикметник у формі чоловічого роду;
- закінчення жіночого роду;
- закінчення середнього роду

Наприклад: transversus, a, um (*поперечний*);
internus, a, um (*внутрішній*);
palatinus, a, um (*піднебінний*).

Прикметники першої групи мають для кожного роду окреме закінчення, яке співпадає з аналогічними закінченнями іменників I і II відмін:

чоловічий рід -us (-er),

жіночий рід -a,

середній рід -um.

За I та II відмінами утворюються також форми родового відмінка (див. таблицю):

Відміна	II	I	II
Рід	m	f	n
Nominativus Singularis	long <u>us</u>	longa	long <u>um</u>
Genetivus Singularis	long <u>i</u>	longae	long <u>i</u>

При відмінюванні прикметників використовується та сама таблиця відмінкових закінчень, що й при відмінюванні іменників. Відповідно форми жіночого роду відмінюються за I відміною, форми чоловічого і середнього роду – за II.

Відмінкові закінчення прикметників

Відміни	II	I	II	III		
				2-х закінчень	1-го закінчення	Вищий ступінь порівняння
Відмінки	m	f	n	m, f n	m, f n	m, f n
Nom. Sing.	-us	-a	-um	-is -e	r/-s/-x	-ior -ius
Gen. Sing.	-i	-ae	-i	-is	-is	(-ior)is
Nom. Plur.	-i	-ae	-a	-es -ia	-es -ia	(-ior)es (-ior)a
Gen. Plur.	-orum	-arum	-orum	-ium	-ium	(-ior)um

Основа прикметників визначається шляхом відкидання закінчення форми жіночого роду (визначення основи має практичне значення – від основи утворюються відмінкові форми прикметника шляхом додавання відповідного закінчення):

longa	основа: long-
palatina	основа: palatin-
externa	основа: extern-

Особливості прикметників на -er

До першої групи прикметників належать також прикметники на -er. В анатомічній номенклатурі використовується лише кілька таких прикметників. Запам'ятайте:

	m	f	n	Словникова форма	Переклад
Nom. Sing.	dexter	dextra	dextrum	dexter, tra, trum	правий
Gen. Sing.	dextri	dextrae	dextri		
Nom. Sing.	sinister	sinistra	sinistrum	sinister, tra, trum	лівий
Gen. Sing.	sinistri	sinistrae	sinistri		
Nom. Sing.	sacer	sacra	sacrum	sacer, cra, crum	крижовий
Gen. Sing.	sacri	sacrae	sacri		

У цих прикметниках основа так само визначається за формою жіночого роду називного відмінка однини за допомогою відкидання закінчення:

Словникова форма	Жіночий рід	Основа
dexter, tra, trum	dextra	dextr-
sinister, tra, trum	sinistra	sinistr-
sacer, tra, crum	sacra	sacr-

У латинській мові порядкові числівники мають таку саму граматичну структуру, як і прикметники I–II відмін:

primus, a, um – перший

NB! Переклад термінів з узгодженим означенням:

Узгодити прикметник з іменником – означає поставити його в такому самому роді, числі і відмінку, що й означуваний іменник.

Послідовність дій при узгодженні прикметника з іменником:

- визначити рід, число і відмінок іменника;
- визначити групу прикметника з його словниковою формою;
- обрати форму прикметника в такому самому роді, числі і відмінку, як іменник.

Наприклад, слід перекласти латинською мовою термін *піднебінний отвір*:

Отвір – *forāmen, inis n*: середній рід, однина, називний відмінок. *Піднебінний* – *palatīnus, a, um*: прикметник I–II відмін. Прикметник *palatīnus, a, um* узгоджуємо в середньому роді, однині, називному відмінку: *forāmen palatīnum*. Слід пам'ятати, що граматичний рід іменника в українській і латинській мовах часто не збігається (*forāmen* – *neutrum*, *отвір* – *чоловічий рід*).

Моделі анатомічних термінів

В анатомічному терміні на першому місці завжди стоїть іменник у називному відмінку (винятком є такі терміни: *dura mater* – тверда мозкова оболонка, *pia mater* – м'яка мозкова оболонка, у яких прикметник стоїть на першому місці). Прикметник записується після іменника і узгоджується з ним у роді, числі та відмінку.

1. Іменник у Nom. + іменник у Gen. (неузгоджене означення)

вена язика – *vena linguae*

2. Іменник у Nom. + прикметник у Nom. (узгоджене означення)

глибока вена – *vena profunda*

3.а. Іменник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Gen.

вена правої легені – *vena pulmōnis dextri*

3.б. Іменник у Nom. + іменник у Gen. + прикметник у Nom.

глибока вена язика – *vena linguae profunda*

Виняток: Якщо у терміні на першому місці стоять слова *musculus*, *ligamentum*, *tunica*, *nodus*, то узгоджений прикметник ставиться одразу після цих слів.

musculus

ligamentum

tunica

nodus

+ прикметник у **Nom.** + іменник у **Gen.**

поперечна зв'язка лопатки – *ligamentum transversum scapulae*
лімфатичний вузол шиї – *nodus lymphaticus colli*.

NB! Якщо до іменника належать кілька прикметників, то перший з них ставиться одразу після іменника, а інші – наприкінці терміна.

ligamentum transversum scapulae superius – верхня поперечна зв'язка лопатки.

Лексичний мінімум

Прикметники I–II відміни

<i>latus, a, um</i>	широкий
<i>longus, a, um</i>	довгий
<i>transversus, a, um</i>	поперечний
<i>coccygēus, a, um</i>	куприковий
NB! <i>coccyx, coccygis m</i>	куприк
<i>os coccygis</i>	куприкова кістка
<i>zygomaticus, a, um</i>	вличний
<i>profundus, a, um</i>	глибокий
<i>palatinus, a, um</i>	піднебінний
<i>interosseus, a, um</i>	міжкістковий
<i>thyroideus, a, um</i>	щитоподібний
<i>thoracicus, a, um</i>	грудний
<i>cavus, a, um</i>	порожній
<i>medius, a, um</i>	середній
<i>dexter, tra, trum</i>	правий
<i>sinister, tra, trum</i>	лівий

Порядкові числівники

<i>primus, a, um</i>	перший
<i>secundus, a, um</i>	другий
<i>tertius, a, um</i>	третій
<i>quartus, a, um</i>	четвертий
<i>quintus, a, um</i>	п'ятий
<i>sextus, a, um</i>	шостий
<i>septimus, a, um</i>	сьомий
<i>octavus, a, um</i>	восьмий
<i>nonus, a, um</i>	дев'ятий
<i>decimus, a, um</i>	десятий

Питання для самоконтролю:

1. На скільки відмін поділяються прикметники у латинській мові?
2. Яка словникова форма прикметників I–II відміни?
3. Як визначається основа прикметників I–II відміни?
4. Яка частина мови завжди стоїть першою в анатомічному терміні?
5. За якими граматичними категоріями узгоджуються прикметники з іменниками?
6. Який порядок слів у анатомічному терміні, що складається з двох іменників?
7. Який порядок слів у анатомічному терміні, що складається з іменника та прикметника?
8. Який порядок слів у анатомічному терміні, який складається з двох іменників і одного прикметника?

Завдання 1. Перекладіть терміни латинською мовою:

Глибока вена, сьомий зуб, четверта зв'язка, вилична кістка, ліве коліно, поперечний м'яз, крижова кістка, щитоподібна залоза, права лопатка, перше ребро, довгий м'яз, піднебінна поверхня, грудна артерія, середня гілка, друге ребро, широка зв'язка, порожня вена, грудна гілка.

Завдання 2. Перекладіть терміни латинською мовою:

Зв'язка щитоподібної залози, відросток куприкового хребця, відросток виличної кістки, глибокий корінь зуба, суглоб правого коліна, поперечна зв'язка лопатки, отвір сьомого хребця, верхівка третього зуба, широка зв'язка коліна, довгий м'яз шиї, середня артерія коліна, отвір порожньої вени.

Завдання 3. Знайдіть і виправте помилки, перекладіть українською мовою.

Linguae vena, latus musculus, dexter genu, scapula dextrus, palatinum os, foramen dentis apicis, processus coccygeae vertebrae, apicis dentis tertii, transversa scapulae ligamentum, articulatio genu dextri.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Ligamentum latum, os zygomaticum, pulmo dexter, ramus thoracicus, musculus longus colli, vena faciēi profunda, vertebra coccygea, processus transversus, foramen apicis dentis, arteria interossea, ligamentum transversum scapulae, foramen venae cavae.

Lectio quinta

Заняття 5

Тема: Прикметники III відміни.

Моделі анатомічних термінів (продовження)

Мета: навчитись розпізнавати та відмінювати прикметники другої групи. Засвоїти необхідні для визначення основи прикметників III відміни правила. Вміти узгоджувати прикметники другої групи з іменниками. Запам'ятати моделі анатомічних термінів з різними типами означення.

Прикметники III відміни поділяються на такі групи:

– **прикметники трьох закінчень: -er (m), -is (f), -e (n)**

celer, -eris, -ere (celer, celeris, celere) – швидкий;

– **прикметником двох закінчень: -is (m, f), -e (n).**

occipitalis, e (occipitalis, occipitale) – потиличний;

cervicalis, e (cervicalis, cervicale) – шийний.

	m	f	n
Nom. Sing.	cervicalis	cervicalis	cervicāle
Gen. Sing.	cervicalis		

Як видно з таблиці, прикметники другої групи мають однакове закінчення **-is для чоловічого і жіночого родів і закінчення -e для середнього роду**. Форма родового відмінка є однаковою для всіх трьох родів.

Словникова форма прикметників другої групи складається з двох компонентів:

1. Прикметник в формі чоловічого і жіночого роду;
2. Закінчення середнього роду -e.

Основа прикметників двох закінчень визначається шляхом відкидання родових закінчень: cervicalis – основа cervical-

– **прикметники одного закінчення**. В **Nom. Sing.** Можуть мати закінчення **-r, -s, -x** для всіх трьох родів (**m, f, n**), **Gen. Sing. -is (m, f, n)**.

У **словниковій формі** таких прикметників спочатку вказано форму називного відмінка (спільну для всіх трьох родів), а потім закінчення родового відмінка з кінцевою частиною основи. Словникова форма прикметників даної групи подібна до словникової форми іменників, однак не містить у своєму складі індекса для позначення роду.

Запам'ятайте ці прикметники:

par, paris / impar, aris	рівний, парний/ нерівний, непарний
biceps, bicipītis	двоголовий
simplex, ĩcis	простий
teres, ětis	круглий

Основа прикметників одного закінчення визначається за формою **родового відмінка** однини за допомогою відкидання закінчення:

Словникова форма	Gen. Sing.	Основа
par, paris	paris	par-
simplex, ĩcis	simplĭcis	simplĭc-
biceps, ĩtis	bicipītis	bicipīt-
teres, ětis	terĕtis	terĕt-

Вищий ступінь порівняння прикметників:

Прикметники вищого ступеня порівняння дуже часто зустрічаються в анатомічній термінології. У таких прикметників є характерні суфікси:

- ior – для чоловічого і жіночого роду;
- ius – для середнього роду.

Словникова форма прикметників вищого ступеня порівняння складається з двох компонентів:

1. Форма Nominativus Singularis чоловічого і жіночого родів із суфіксом -ior;
2. Суфікс Nominativus Singularis середнього роду -ius.

Наприклад: передній – anterior, ius.

Основа прикметників вищого ступеня співпадає з формою називного відмінка однини чоловічого і жіночого родів на -ior.

Щоб утворити форму родового відмінка однини, необхідно до основи прикметника вищого ступеня порівняння додати закінчення -is, тобто форма Genetivus Singularis для всіх трьох родів буде мати закінчення -iōris.

Наприклад:

основа – superior + закінчення родового відмінка III відміни -is, отримуємо форму родового відмінка **superiōris** для чоловічого, жіночого, середнього родів.

основа – superior
Gen. Sing. – superioris

NB! Слід запам'ятати такі прикметники вищого ступеня порівняння:

m, f	n	Genetivus Singularis	Переклад	Словников а форма
anterior	anterius	anteriōris	передній	anterior, ius
posterior	posterius	posteriōris	задній	posterior, ius
superior	superius	superiōris	верхній	superior, ius
inferior	inferius	inferiōris	нижній	inferior, ius
major	majus	majōris	великий	major, jus
minor	minus	minōris	малий	minor, us

Моделі анатомічних термінів (продовження)

У термінах, у яких іменник у називному відмінку та іменник у родовому відмінку мають узгоджені означення, порядок слів може бути таким:

4.a. Імен. у Nom. + імен. у Gen. + прикм. у Gen. + прикм. у Nom.:

поперечний відросток поперекового хребця – *processus vertebrae lumbālis transversus*

4.6. Імен. у Nom. + прикм. у Nom. + імен. у Gen. + прикм. у Gen.:

поперечний відросток поперекового хребця – *processus transversus vertebrae lumbālis*

5. Якщо іменник має кілька узгоджених означень, то при перекладі порядок слів у латинському терміні зазвичай зворотній у порівнянні з українським:

глибока поперечна плюснева зв'язка – *ligamentum metatarsesum transversum profundum*.

Лексичний мінімум

III відміна, прикметники 2-х закінчень

<i>cervicālis, e</i>	шийний
<i>laterālis, e</i>	бічний (латеральний)
<i>mediālis, e</i>	медіальний (присередній)
<i>lumbālis, e</i>	поперековий
<i>sacrālis, e</i>	крижовий
NB! <i>sacer, cra, crum</i>	крижовий
<i>os sacrum</i>	крижова кістка
<i>frontālis, e</i>	лобовий
<i>ethmoidālis, e</i>	решітчастий
<i>occipitālis, e</i>	потиличний
<i>brevis, e</i>	короткий
<i>articulāris, e</i>	суглобовий

III відміна, прикметники 1-го закінчення

<i>par, paris</i>	рівний, парний
<i>biceps, bicipītis</i>	двоголовий
<i>simplex, ĩcis</i>	простий
<i>teres, ětis</i>	круглий

III відміна, прикметники вищого ступеня порівняння

<i>superior, ius</i>	верхній
<i>inferior, ius</i>	нижній
<i>anterior, ius</i>	передній
<i>posterior, ius</i>	задній
<i>major, majus</i>	великий
<i>minor, minus</i>	малий

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть родові закінчення прикметників 2-х закінчень.
2. Із яких компонентів складається словникова форма прикметників 2-х закінчень?
3. Як визначається основа прикметників 2-х закінчень?
4. Назвіть словникову форму відомих вам прикметників одного закінчення.

5. За якою відміною відмінюються прикметники вищого ступеня порівняння?

6. Із яких компонентів складається словникова форма прикметників вищого ступеня?

Завдання 1. Оберіть правильну форму прикметника, перекладіть українською мовою:

1. vena brev... (is, e)
2. foramen sacral... (is, e)
3. tuberculum medial... (is, e)
4. processus articulār... (is, e)
5. musculus ... (biceps, bicipitis)
6. tuberculum... (major, majus)
7. musculus super... (ior, ius)
8. ligamentum ter... (es, etis)
9. processus poster... (ior, ius)
10. foramen anter... (ior, ius)

Завдання 2. Перекладіть українською мовою:

Processus lateralis, os ethmoidale, cornu posterius, musculus biceps, ramus cervicalis, musculus teres, foramen occipital, vertebra lumbalis.

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою:

Потиличний отвір, решітчастий отвір, шийний хребець, крижова кістка, лобовий відросток, коротка зв'язка, простий суглоб, верхній зуб, малий горбок, великий ріг, задня поверхня, передня решітчаста артерія, верхній суглобовий відросток, суглобова поверхня горбка ребра, задній крижовий отвір, задній горбок шийного хребця, щитоподібна сулобова поверхня, нижня поверхня язика.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою:

Radix dentis superiōris, facies linguae inferior, ligamentum venae cavae sinistrae, tuberculum posterius vertebrae cervicālis, facies articularis anterior, arteria thoracica superior, arteria genus lateralis inferior, arteria interossea anterior.

Lectio sexta

Заняття 6

Тема: Іменники I та II відмін. Nominativus et Genetivus Pluralis

Мета: вміти утворювати форми множини іменників I та II відміни. Перекладати терміни з іменниками у формах множини. Засвоїти усталені в анатомічній термінології скорочення.

До I відміни належать іменники **жіночого** роду із закінченням **-ae** в Genetivus Singulāris та **-a** в Nominativus Singulāris. Наприклад, fossa, ae f – ямка.

До II відміни належать іменники **чоловічого** та **середнього** родів із закінченням **-i** в Genetivus Singulāris та **-us** або **-er** для **чоловічого роду**, **-um** або **-on** для **середнього роду** в Nominativus Singulāris. Наприклад, sulcus, i m – борозна; cancer, cri m – рак; ligamentum, i n – зв'язка; ganglion, i n – нервовий вузол.

Утворення форм множини

Основа іменника + закінчення Nom. / Gen. Plur.

Іменник: vertebra, ae f
Nom. Plur. vertebr-ae

Основа: **vertebr-**
Gen. Plur. vertebr-arum

Закінчення Nominativus et Genetivus Pluralis іменників²

Відміна	I	II		III			IV		V
Рід	f	m	n	m	f	n	m	n	f
Nom. Plur.	-ae	-i	-a	-es	-es	-a / ia*	-us	-ua	-es
Gen. Plur.	-arum	-orum	-orum	-um/-ium**			-uum		-erum

*Для іменників середнього роду, які у Nom. Sing. мають закінчення -e, -al, -ar (rete, is n).

**Для рівноскладових іменників та іменників, основа яких закінчується на два приголосних.

Правило середнього роду

Nom. Plur. всіх іменників середнього роду закінчується на -a:

Відміна	II	III	IV
Nom. Sing.	ligamentum	foramen rete	cornu
Nom. Plur.	ligamenta	foramina retia	cornua

Скорочення в анатомічній номенклатурі

Досить поширеним у наукових виданнях та анатомічних атласах є вживання скорочень для позначення органів.

Термін	Singularis		Pluralis	
	Скорочення	Повна форма	Скорочення	Повна форма
артерія	a.	arteria	aa.	arteriae
м'яз	m.	musculus	mm.	musculi
нервовий вузол	gangl.	ganglion	gangll.	ganglia

² Розглядається протягом опанування матеріалу

Лексичний мінімум

fossa, ae f	ямка
incisūra, ae f	вирізка
crista, ae f	гребінь
mandibŭla, ae f	нижня щелепа (geny-)
maxilla, ae f	верхня щелепа (gnath-)
cerebrum, i n	головний мозок (encephal-)
ventricŭlus, i m	шлуночок
fundus, i m	дно
palpēbra, ae f	повіка (blephar-)
fibŭla, ae f	малогомілкова кістка
tibia, ae f	великогомілкова кістка
angŭlus, i m	кут
digītus, i m	палець (dactyl-)
sulcus, i m	борозна
humērus, i m	плечова кістка
lobus, i m	частка
ocŭlus, i m	око (ophthalm-)
utērus, i m	матка (metr-, hyster-)
cavitas, atis f	порожнина
brachium, i n	плече
ganglion, i n	нервовий вузол
cranium, i n	череп
nasus, i m	ніс (rhin-)
labium, i n	губа (cheil-)
nervus, i m	нерв (neur-)
vesīca, ae f	міхур (cyst-)
urinarius, a, um	сечовий
felleus, a, um	жовчний

Питання для самоконтролю:

1. Як визначається основа іменників I та II відміни?
2. Як утворити форми Nom. Plur. та Gen. Plur.?
3. Сформулюйте «правило середнього роду».
4. Для яких термінів в анатомічній номенклатурі використовуються скорочення? Як оформлюється аббревіація на письмі?

Завдання 1. Доповніть таблицю анатомічних скорочень.

Термін	Singularis	Pluralis
зв'язка	lig.	ligg.
нерв	n.	nn.
борозна	sul.	sull.
вена	v.	vv.
гілка	r.	rr.

Завдання 2. Визначте рід іменників за закінченням **Nom. Sing.**

utērus, i...; clavicūla, ae...; cancer, cri...; ligamentum, i...; colon, i...; angūlus, i...; fissūra, ae...; orgānon, i...; atrium, i...; ramus, i...; puer, eri...; puella, ae...; palātum, i...; nasus, i...

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Порожнина матки, поверхня плечової кістки, м'яз ока, верхня/нижня губа, отвір нижньої щелепи, корінь носа, частки головного мозку, м'язи плеча, ямки черепа, нервові вузли (ганглії), гребінь шийки ребра, ядра нервів, артерії коліна, відростки хребців, отвори вен.

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

М'язи нижньої повіки, гребінь малого горбка, шийка жовчного міхура, кругла зв'язка матки, нижній шийний ганглії, кут правого ока, поперечна потилична борозна, частки щитоподібної залози, вени верхньої повіки, задня гілка лівого шлуночка, дно сечового міхура, малий горбок плечової кістки, верхній кут лопатки, передня артерія плечової кістки, піднебінна поверхня верхньої щелепи, борозна потиличної артерії, зв'язки правої лопатки.

Lectio septima

Заняття 7

Тема: Прикметники I та II відмін. Утворення форм **Plurālis**

Мета: навчитися утворювати форми множини прикметників I та II відмін. Узгоджувати прикметники з іменниками у **Nominativus Pluralis**. Ознайомитися з явищем квазісинонімії.

До I–II відмін належать прикметники із закінченнями **-us**, **-er** для чоловічого роду; **-a** – жіночого; **-um** – середнього.

Прикметники I–II відміни відмінюються аналогічно до іменників I та II відмін.

Форми прикметників чоловічого та середнього роду відмінюються за II відміною, форми жіночого роду – за I відміною.

Основа прикметників I–II відмін визначається за формою жіночого роду шляхом відкидання родового закінчення.

Утворення форм множини

основа прикметника + закінчення **Nom. / Gen. Pluralis**

Прикметник: **latus**, a, um – широкий

Основа: **lat-**

	m	f	n
Nom. Plur.	lat- i	lat- ae	lat- a
Gen. Plur.	lat- orum	lat- arum	lat- orum

Прикметник завжди узгоджується з іменником у роді, числі, відмінку

Однина	Множна
глибока артерія – arteria profunda	глибокі артерії – arteriae profundae
випучка кістка – os zygomaticum	випучкі кістки – ossa zygomatica
поперечний м'яз – musculus transversus	поперечні м'язи – musculi transversi

Закінчення прикметників у Nom. та Gen. Plur.³

Рід	I–II відміна			III відміна	
	m	f	n	m, f	n
Nom.	-i	-ae	-a	-es	-ia/ -(ior)a
Plur.	longi dextri	longae dextrae	longa dextra	breves superiores	brevia superiora
	довгі праві			короткі верхні	
Gen. Plur.	-orum	-arum	-orum	-ium/-(ior)um	
	longorum dextrorum	longarum dextrarum	longorum dextrorum	brevium superiorum	
	довгих правих			коротких верхніх	

Прикметники I–II відмін характеризуються низкою типових для них суфіксів.

Латинський суфікс	Український суфікс	Приклад
-īcus, a, um	-ичний	lymphaticus, a, um – лімфатичний (lymp̄ha – лімфа)
-ōsus, a, um	-озний	venōsus, a, um – венозний (vena – вена)
-oideus, a, um	-подібний -оїдний	pterygoideus, a, um – крилоподібний (pteryx – крило)
-ēus, a, um	-овий -ний	pharyngeus, a, um – глотковий (pharynx – глотка)

Явище квазісинонімії

Квазісиноніми – це латинські терміни, що вживаються для позначення різних понять, але в українській мові отримують однаковий термінологічний еквівалент. В анатомічній номенклатурі досить багато прикметників-квазісинонімів.

³ Розглядається протягом опанування курсу

сідничний	gluteus, a, um	– зі словами musculus, arteria	musculus gluteus
	ischiadicus, a, um	– зі словами incisura, foramen, tuber	foramen ischiadicum majus

У деяких випадках квазісиноніми можуть виступати повними відповідниками:

лімфатичний вузол: nodus lymphaticus = nodus lymphoideus

Лексичний мінімум

tunica, ae f	оболонка
mucōsus, a, um	слизовий
membrum, i n	кінцівка
rectus, a, um	прямий
obliquus, a, um	косий
pars, partis f	частина
carotīcus, a, um	сонний
spinōsus, a, um	остистий
canālis, is m	канал
pterygoideus, a, um	крилоподібний
externus, a, um	зовнішній
internus, a, um	внутрішній
gastrīcus, a, um	шлунковий
ischiadīcus, a, um	сідничний
gluteus, a, um	сідничний
(musculus, arteria, nervus)	(м'яз, артерія, нерв)
nucleus, i m	ядро
nodus, i m	вузол
lymphatīcus, a, um	лімфатичний
(vas, nodus, plexus)	(судина, вузол, сплетіння)
lymphoideus, a, um	лімфоїдний
(systema, nodus)	(іноді лімфатичний)
petrōsus, a, um	(система, вузол)
hyoideus, a, um	кам'янистий
(os hyoideum)	під'язиковий
hypoglossus, a, um	(під'язикова кістка)
(nervus, canālis)	під'язиковий
sublinguālis, e	(нерв, канал)
(ductus, glandūla)	під'язиковий
venosus, a, um	(протока, залоза)
cardiācus, a, um	венозний
	серцевий

Питання для самоконтролю:

1. Які закінчення мають прикметники у множині?
2. До якої частини слова треба додати закінчення Nom. / Gen. Plur., щоб утворити форму множини?
3. Назвіть характерні для прикметників I і II відміни суфікси.
4. Що таке квазісинонімія? Наведіть приклади квазісинонімів.

Завдання 1. Перекладіть латинською мовою.

Піднебінні борозни, довгі м'язи, куприкові хребці, грудні нервові вузли, виличні кістки, косі м'язи, внутрішні вени, верхні кінцівки, шийні хребці, кам'янисті нерви, венозні борозни, лімфатичні вузли, задні м'язи, верхні гілки.

Завдання 2. Утворіть від основ іменників прикметники, підбравши відповідні суфікси.

Іменник	Переклад	Прикметник
rhombus, i m	ромб	ромбоподібний
zygoma, atis n	вилиця	виличний
arteria, ae f	артерія	артеріозний
delta, ae f	дельта	дельтоподібний
coccyx, gis f	куприк	куприковий
os, ossis n	кістка	кістковий
systema, atis n	система	систематичний
phalanx, ngis f	фаланга	фаланговий
fibra, ae f	волокно	фіброзний

Завдання 3. Підберіть прикметники з колонки Б. до іменників у колонці А. Поставте у відповідну форму.

А	Б
os	ischadicus, a, um
musculus	dexter, tra, trum
foramen	sacralis, e
incisura	lymphaticus, a, um
glandula	caroticus, a, um
nodus	hyoideus, a, um
nervus	thyroideus, a, um
oculus	gluteus, a, um
tuberculum	hypoglossus, a, um

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Musculus gluteus, tuberculum caroticum, ganglion sublinguale, nervus gluteus superior, incisura ischiadica major, canalis mandibulae, sulci venosi, musculi recti, ligamenta thyroidea, ganglia thoracica, vertebrae coccygeae, tunica mucosa ventriculi, venae brachii profundae, processus vertebrarum transversi, arteriae gastricae breves, canalis nervi petrosi minoris, pars lateralis ossis occipitalis, rami articulares.

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

Ядра нервів, слизова оболонка носа, латеральний крилоподібний м'яз, великий піднебінний канал, кам'янистий нервовий вузол, зовнішній потиличний гребінь, малий ріг під'язикової кістки, внутрішні вени головного мозку, піднебінні отвори, глибокі нерви обличчя, канал під'язикового нерва, кам'яниста частина потиличної кістки, нижній суглобовий відросток, грудні серцеві гілки, м'язи нижньої кінцівки, лімфатичні вузли ший, внутрішня поверхня сечового міхура, нерв крилоподібного каналу, середня серцева вена.

Lectio octava

Заняття 8

Тема: Загальна характеристика іменників III відміни.

Іменники чоловічого роду

Мета: уміти визначати іменники III відміни, виділяти основу іменників III відміни. Знати закінчення іменників III відміни чоловічого роду. Утворювати форми множини іменників III відміни.

Загальна характеристика іменників III відміни:

- 1) До III відміни належать іменники, які в Genetivus Singularis мають закінчення **-is**.
- 2) До III відміни належать іменники всіх трьох родів.
- 3) Основа визначається шляхом відкидання від форми Gen. Sing. закінчення **-is**.

Словникова форма	Основа
radix, icis f	radic-
foramen, inis n	foramin-
apex, icis m	apic-
articulatio, onis f	articulation-
vas, vasis n	vas-

4) У більшості іменників III відміни основа Nom. Sing. і Gen. Sing. не співпадає.

У залежності від співвідношення основ, усі іменники III відміни поділяються на дві групи:

Рівноскладові	Нерівноскладові
Кількість складів у Nom. Sing. і Gen. Sing. однакова	Кількість складів у Nom. Sing. і Gen. Sing. різна (у Gen. Sing. на 1 склад більше)
Nom. Sing. canalis – 3 склади	Nom. Sing. foramen – 3 склади
Gen. Sing. canalis – 3 склади	Gen. Sing. foraminis – 4 склади

5) Відповідно до своєрідності основи та закінчення іменники III відміни поділяються на 3 типи: приголосний, голосний та мішаний⁴.

6) Для визначення роду іменника III відміни необхідно враховувати закінчення Nom. Sing. та характер зміни основи.

Наприклад, закінчення **-us** властиве жіночому і середньому роду, однак закінчення Gen. Sing. **-oris** вказує на середній рід, а **-udis** – на жіночий.

Враховуючи це, можна визначити рід іменників:

corpus, oris n

incus, udis f

Особливості утворення форм множини іменників III відміни

Відмінкові закінчення для форм Nom. та Gen. Plur. див. у занятті № 6.

Закінчення **Gen. Plur. -ium** мають:

а) нерівноскладові іменники з основою на 2 приголосних (os, **ossis** n);

б) рівноскладові іменники з закінченням Nom. Sing. на -es, -is (canalis, is m) (тобто іменники мішаного типу).

У решти іменників закінчення **Gen. Plur. -um**.

NB! Найбільш уживані в анатомічній термінології форми Gen. Plur. на **-ium**: **ossium, dentium, canalium**.

Родові закінчення іменників III відміни чоловічого роду

Закінчення Nom. Sing.	Приклад
-o (крім -do, -go, -io)	pulmo, onis m homo, inis m
-or	liquor, oris m
-os	flos, oris, m
-er	ureter, eris m venter, tris m
-ex	pollex, icis m
-es (для нерівноскладових іменників)	pes, pedis m stapes, edis m
Винятки mater, tris f gaster, tris f os, ossis n os, oris n cor, cordis n tuber, ěris n	

⁴ Правила поділу іменників на типи див. Додаток 13.

Лексичний мінімум

cortex, ĩcis m	кора
venter, ntris m	черевце
homo, homĭnis m	людина (anthrop-)
index, ĩcis m	вказівний палець
pollex, icis m	великий палець руки
muscŭlus abductor, ōris m ⁵	відвідний м'яз
muscŭlus adductor, ōris m	привідний м'яз
musculus constrictor, ōris m	м'яз-звужувач
muscŭlus depressor, ōris m	м'яз-опускач
musculus dilatator, ōris m	м'яз-розширювач
musculus erector, ōris m	м'яз-випрямляч
muscŭlus extensor, ōris m	м'яз-розгинач
muscŭlus flexor, ōris m	м'яз-згинач
muscŭlus levātor, ōris m	м'яз-підіймач
musculus masseter, ēris m	жувальний м'яз
musculus pronator, ōris m	м'яз-привертач
musculus rotator, ōris m	м'яз-обертач
musculus sphincter, ēris m	м'яз-замикач
musculus supinator, ōris m	м'яз-відвертач
atrium, i n	передсердя
trochanter, ēris m	вертлюг
paries, ětis m	стінка
pes, pedis m	нога, стопа (pod-)
ureter, ēris m	сечовід
fascia, ae f	фасція
calcaneus, a, um	п'ятковий

Винятки з роду:

mater matris f	мозкова оболонка (mening-)
dura mater (durus, a, um)	тверда мозкова оболонка (твердий)
pia mater (pius, a, um)	м'яка мозкова оболонка (м'який)
gaster, tris f	шлунок (gastr-)
os, oris n	рот (stomat-)
os, ossis n	кістка (oste-)
tuber, ěris n	горб
cor, cordis n	серце (cardi-)

⁵ При відмінюванні назв м'язів змінюються обидві частини слова: Nom. Sing. musculus abductor; Gen. Sing. musculi abductoris

Питання для самоконтролю:

1. Що вказує на належність іменника до III відміни?
2. За закінченням якого відмінка можна визначити рід іменника III відміни?
3. На які групи в залежності від співвідношення основ Nom. Sing. та Gen. Sing. поділяються іменники III відміни?
4. Які іменники називаються рівноскладовими та нерівноскладовими?
5. Які іменники належать до твердої, м'якої та мішаної груп?
6. Які закінчення Nom. Sing. властиві іменникам чоловічого роду?
7. Назвіть винятки з чоловічого роду?
8. Яким іменникам у Gen. Plur. властиве закінчення -ium, а яким -um?

Завдання 1. Утворіть форму Gen. Sing. іменників і виділіть основу.

tumor _____

pronator _____

mos _____

aër _____

pulmo _____

doctor _____

dolor _____

embryo _____

trochanter _____

Завдання 2. Випишіть іменники чоловічого роду. Визначте основу.

herpes, etis; ars, artis; carbo, onis; fel, fellis; levator, oris; pollex, icis; rubor, oris; apex, icis; cartilago, inis; crus, uris; dens, ntis; vertex, icis; pes, pedis; origo, inis.

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Порожнина рота, фасція плеча, верхівка легені, сідничний горб, м'яз-обертач шиї, мали, вертлюг, тверда мозкова оболонка, вени серця, залози рота, пальці стопи, кістки обличчя, стінки сечоводу, суглоби стопи, передсердя серця, м'яз-розгинач вказівного пальця.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Apex nasi, fascia lumbalis, tunica mucosa oris, trochanter minor, scelëton hominis, tuber calcaneum, muscūlus adductor pollicis longus, ossa digitōrum pedis, muscūlus levātor angūli oris, muscūlus flexor digitōrum, labium oris superius, paries ventriculi anterior, muscūli levātōres costārum longi, vena obliqua atrii cordis, processus laterālis tubēris calcanei.

Завдання 5. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

cerebri/cortex

venae/matris/durae

pedis/quartus/digitus

maxillae/tuber

media/fascia/colli

thyroideae/muscūlus/levātor/glandūlae

cardiācum/superius/ganglion
pulmonis/superior/lobus/dextrī
pedis/digitorum/musculus/flexor
apicis/incisura/cordis
hyoidei/musculus/depressor/ossis

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

Верхня губа рота, правий шлуночок серця, верхівка крижової кістки, фасція поперечного м'яза, глибокий м'яз-згинач пальців, отвір верхівки зуба, короткий привідний м'яз великого пальця руки, м'яз-опускач верхньої губи, м'язи-згиначі пальців, вени твердої мозкової оболонки, кістки тіла людини, короткі м'язи-згиначі ребер, нижня частина великого вертлюга, передня п'яtkова суглобова поверхня, бічні п'яtkові гілки, внутрішній м'яз-підіймач плечової кістки.

Lectio nona

Заняття 9

Тема: Іменники III відміни жіночого роду

Мета: продовжити вивчення іменників III відміни. Закріпити вміння визначати основу цих іменників. Правильно вживати іменники III відміни в анатомічних термінах.

Родові закінчення іменників III відміни жіночого роду

Закінчення Nom. Sing.	Приклади
-do	longitudo, longitudinis f
-go	cartilago, cartilaginis f
-io	articulatio, articulationis f
-es (для рівноскладових)	pubes, pubis f
-as	sanitas, sanitatis f
-is	auris, auris f
-us (якщо Gen. Sing. закінчується на -utis або -udis)	senectus, senectutis f
пригол. + s	pars, partis f
-x (окрім -ex)	phalanx, phalangis f
Винятки dens, ntis m margo, ĩnis m thorax, ācis m tendo, ĩnis m larynx, ngis m pharynx, ngis m canālis, is m pancreas, ātis n vas, vasis n	

NB! Іменник vas, vasis n – «судина» в однині відмінюється за III відміною, а в множині – за II:

судини судин – vasa vasōrum

Лексичний мінімум

regio, ōnis f

auris, is f

cartilāgo, ĩnis f

ділянка

вухо (ot-)

хрящ (chondr-)

dens canīnus (canīnus, a, um)	ікло (собачий)
dens molāris (molaris, e)	великий кутній (зуб), моляр
dens premolāris (premolāris, e)	малий кутній (зуб), премоляр
dens serotinus (serotinus, a, um)	зуб мудрості (пізній)
dens incisivus (incisivus, a, um)	різець (різцевий)
cutis, is f	шкіра (dermat-)
basis, is f	основа
pelvis, is f	таз
lens, lentis f	кришталік (phac-)
*cervix, īcis f	шия
phalanx, gis f	фаланга
nasalis, e	носовий

Винятки з роду:

larynx, ngis m	гортань (laryng-)
pharynx, ngis m	глотка (pharyng-)
pharyngeus, a, um	глотковий
vas, vasis n	судина (angi-)
tendo, īnis m	сухожилок (ten-)
tendineus, a, um	сухожилковий
pancreas, ātis n	підшлункова залоза (pancreat-)
thorax, ācis m	грудна клітка (thorac-)
margo, īnis m	край

* використовується у термінах «cervix uteri» (шийка матки); «cervix dentis»; але cervix / collum vesicae urinariae (шийка сечового міхура).

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть закінчення іменників III відміни жіночого роду?
2. Перерахуйте слова-винятки з правила жіночого роду.
3. Які особливості відмінювання іменника vas, vasis n?
4. У яких термінах використовується іменник cervix, а в яких collum?

Завдання 1. Доповніть словникові форми, перекладіть терміни.

1. передня частина pars, anterior, Переклад:	6. міжкістковий край margo, interosseus, Переклад:
2. хрящ гортані cartilago, larynx, Переклад:	7. основа фаланги basis, phalanx, Переклад:

3. зовнішнє вухо auris, externus, Переклад:	8. порожнина таза cavitas, pelvis, Переклад:
4. глибока судина vas, profundus, Переклад:	9. складний суглоб articulatio, compositus, Переклад:
5. грудна ділянка regio, thoracicus, Переклад:	10. корінь легені radix, pulmo, Переклад:

Завдання 2. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

lentis/cortex
laryngis/cavitas
serotini/dentis/radix
nodi/thoracis/lymphoidei
pedis/processus/sinistri/calcaneus
transversus/muscūlus/thorācis
sinister/margo/cordis
digitorum/tendines
mucosa/laryngis/tunica
synoviālis/vagīna/tendīnis

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Слизова оболонка гортані, скелет грудної клітки, залози шкіри, фаланги пальців, хрящі гортані, великий (малий) таз, канал шийки матки, канал підшлункової залози, глибокі лімфатичні судини, судини судин, судини внутрішнього вуха, артерія крилоподібного каналу, задня ділянка шиї, латеральні краї стопи, м'язи грудної клітки, верхній ріг щитоподібного хряща, поперечна зв'язка таза, сухожилки пальців, верхівка різця, корінь верхнього моляра.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Pars laryngea pharyngis, canāles palatīni minōres, muscūli rotatōres thorācis, vasa cordis, ventricūli laryngis, sulci cutis, basis cranii, cavitas pelvis, cartilagīnes nasi, margīnes uteri.

Lectio decima

Заняття 10

Тема: Іменники III відміни середнього роду

Мета: засвоїти особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду в однині та множині. Знати особливості відмінювання іменників грецького походження.

Родові закінчення іменників III відміни середнього роду

Закінчення Nom. Sing	Приклади
-en	abdōmen, ĩnis n
-ur	femur, ōris n
-us	corpus, ōris n
-ma	diaphragma, ātis n
-e	rete, is n
-al	animal, alis n
-ar	hepar, ātis n
-c	lac, lactis n
-l	fel, fellis n
-t	caput, itis n
Винятки ren, renis m lien, lienis m	

Особливості утворення форм множини

Відмінкові закінчення для форм Nom. та Gen. Plur. див. у занятті № 6.

NB! Nom. Plur. **-ia** –мають іменники середнього роду з Nom. Sing. на **-e, -al, -ar**.

Наприклад: retia, animalia

Решта іменників мають у Nom. Plur. **-a**.

Наприклад: ossa, foramina, crura.

Іменники грецького походження (узагальнення)

Антична цивілізація стала підґрунтям для європейської наукової терміносистеми, зокрема, давньогрецька мова практично виконувала функцію міжнародної мови медицини. Таким чином, у медичній термінології зустрічаємо численні запозичення з давньогрецької: aorta, encerphalon, diaphragma, systole та ін. У наведеній нижче таблиці подано загальні відомості про латинізовані давньогрецькі іменники I, II та III відмін.

	I відміна		II відміна	III відміна	
	Іменники ж. р. із закінченням Nom. Sing. -e: systole, es f	Іменники ч. р. із закінченням Nom. Sing. -es: diabetes, ae m	Іменники с. р. із закінченням Nom. Sing. -on: ganglion, i n	Іменники ж. р. із закінченням Nom. Sing. -sis: diagnosis, is f	Іменники с. р. із закінченням Nom. Sing. -ma: systema, atis n
Особливості відмінювання*	Gen. Sing. -es Acc. Sing. -en Abl. Sing. -e	Acc. Sing. -en		Acc. Sing. -im Abl. Sing. -i Gen. Plur. -ium	Gen. Sing. -atis Dat. Plur. -is Abl. Plur. -is

Приклади	raphe, es f – шов systole, es f – систола diastole, es f – діастола Aloë, es f – алое diploë, es f – губчатка	ascites, ae m – асцит diabetes, ae m – діабет	colon, i n – ободова кишка encephalon, i n – головний мозок ganglion, i n – ганглій acromion, i n – акроміон skeleton, i n – скелет	basis, is f – основа apophysis, is f – апофіз diphysis, is f – діафіз epiphysis, is f – епіфіз anastomosis, is f – анастомоз hypophysis, is f – гіпофіз	prisma, atis n – призма systema, atis n – система chiasma, atis n – перехрестя diaphragma, atis n – діафрагма platysma, atis n – платизма
----------	---	--	--	--	---

* Інші відмінкові закінчення збігаються з закінченнями відповідної відміни

Лексичний мінімум

hepar, ātis n	печінка (hepat-)
hepatīcus, a, um	печінковий
renālis, e	нирковий
crus, cruris n	гомілка, ніжка
caput, ītis n	голова, головка (cephal-)
diaphrāgma, ātis n	діафрагма
mamma, ae f	грудна залоза (mast-)
ciliāris, e	війковий
callōsus, a, um	мозолистий
systēma, ātis n	система
rete, is n	сітка
femur, ōris n	стегно
femorālis, e	стегновий
abdomen, īnis n	череву, живіт (lapar-)

abdominālis, e	черевний
accessorius, a, um	додатковий
synoviālis, e	синовіальний
vagīna, ae f	піхва (colp-)
fibrōsus, a, um	фіброзний

Винятки з роду:

ren, renis m	нирка (neph-)
lien, ěnis m	селезінка (splen-)

Питання для самоконтролю:

1. Які закінчення називного відмінка властиві іменникам III відміни середнього роду?
2. Перерахуйте іменники-винятки з правила середнього роду.
3. Які особливості відмінювання іменників III відміни середнього роду ви знаєте?

Завдання 1. Складіть анатомо-гістологічні терміни, перекладіть їх українською мовою.

1. dorsale/pedis/venosum/rete
2. corporis/genu/callosi
3. hyoidei/corpus/ossis
4. cruris/ossa
5. felleae/corpus/vesicae
6. musculi/breve/bicipitis/caput/femoris
7. abdominis/rectus/musculus
8. diaphragmatica/facies/hepatis
9. centrale/nervorum/systema
10. capitis/ligamentum/fibulae/anterius
11. abdominalis/lateralis/regio
12. tendinum/pedis/vaginae/digitorum

Завдання 2. Підберіть слова і поставте у потрібну форму.

Ren, is m; femur, oris n; humerus, i m; longus, a um; caput, is n; hepar, atis n; rete, is n; crus, cruris n (двічі); abdomen, is n; obliquus, a, um; nasalis, e; superior, ius; brevis, e.

1. caput _____ (головка плечової кістки).
2. ligamentum capitis _____ (зв'язка головки стегна).
3. musculus _____ (довгий м'яз голови).
4. ligamentum teres _____ (кругла зв'язка печінки).
5. _____ membranaceum _____ (коротка перетинчаста ніжка).
6. ossa _____ (кістки гомілки).
7. _____ genus articulare (суглобова сітка коліна).
8. musculus _____ (косий м'яз живота).
9. meatus _____ (верхній носовий прохід).
10. venae _____ (вени нирок).

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Головка фаланги, тіло молочної залози, довгий м'яз голови, тіло підшлункової залози, діафрагма таза, коліно мозолистого тіла, війковий край райдужної оболонки, нижній край тіла підшлункової залози, передня поверхня лівої нирки, тіла хребців, ниркові частки, ниркові нервові вузли, ніжки головного мозку, піхви сухожилків пальців стопи, дорсальні венозні сітки стопи.

Lectio undecima

Заняття 11

Тема: Прикметники III відміни. Дієприкметники теперішнього часу активного стану. Найвищий ступінь порівняння прикметників

Мета: Навчитися визначати належність прикметників до певної групи та підгрупи. Узгоджувати прикметники з іменниками, відмінювати прикметники і дієприкметники в однині та множині. Засвоїти особливості вживання прикметників у формі найвищого ступеня порівняння.

Прикметники III відміни поділяються на чотири групи

III відміна прикметників			
1) трьох закінчень m f n er is e	2) двох закінчень m f n \ / is e	3) одного закінчення m f n \ / r s x	4) вищого ступеня порівняння m f n \ / ior ius
celer celēris celēre	brevis breve	simplex biceps par	superior superius
Словникова форма прикметників			
celer, ēris, ēre – швидкий	brevis, e – короткий temporalis, e – скроневий	simplex, ĩcis – простий biceps, bicipĭtis – двоголовий par, paris – рівний, парний	superior, ius – верхній

Відмінюються прикметники III відміни за голосним типом: форми **Nom. Plur.** середнього роду мають закінчення **-ia**, форми **Gen. Plur.** – закінчення **-ium** (детальніше див. заняття № 7).

NB! Прикметники вищого ступеня відмінюються за приголосним типом: форми **Nom. Plur.** середнього роду мають закінчення **-a**, форми **Gen. Plur.** – закінчення **-um**.

Найвищий ступінь порівняння прикметників в анатомічній термінології

Найвищий ступінь порівняння для більшості прикметників у латинській мові утворюється за допомогою суфікса **-issim-** та родових закінчень **-us, a, um**, які додаються до основи прикметника у позитивному ступені:

longus, a, um – довгий, **основа long-** > *long-issim-us, a, um* – найдовший

Прикметники у найвищому ступені порівняння відмінюються за I та II відмінами.

Кілька латинських прикметників утворюють найвищий ступінь від так званих суплетивних (різних) основ. Ці форми треба запам'ятати:

parvus, a, um – малий > *minimus, a, um* – найменший

magnus, a, um – великий > *maximus, a, um* – найбільший

bonus, a, um – добрий > *optimus, a, um* – кращий

malus, a, um – поганий > *pessimus, a, um* – найгірший

superior, ius – верхній > *supremus, a, um* – найвищий

NB! Прикметники **magnus, a, um** та **parvus, a, um** у медичній термінології вживаються дуже рідко. Запам'ятайте: **foramen magnum** – великий потиличний отвір; **vena cardiaca magna (parva)** – велика (мала) серцева вена; **musculus adductor magnus** – великий привідний м'яз; **vena saphena magna** – велика підшкірна вена нижньої кінцівки; **vena saphena parva** – мала підшкірна вена нижньої кінцівки.

Діеприкметники теперішнього часу активного стану

Діеприкметники теперішнього часу активного стану граматично ми розглядаємо як прикметники III відміни.

У словнику вони записуються так само, як прикметники III відміни одного закінчення на **-ns**. На першому місці записується форма **Nom. Sing.** для всіх трьох родів, на другому – форма **Gen. Sing.**:

permanens, entis – постійний

opponens, entis – протилежний

Для визначення основи від форми **Gen. Sing.** слід відкинути закінчення **-is**.

Nom. Sing. *permanens* – **Gen. Sing.** *permanentis* – **основа** – *permanent-*

Дієприкметники теперішнього часу активного стану відмінюються за голосним типом III відміни, як прикметники III відміни одного закінчення, узгоджуються з іменником в роді, числі та відмінку.

Сполучна судина – vas (Nom. Sing. n) communicans (Nom. Sing. n);
Сполучні судини – vasa (Nom. Plur. n) communicantia (Nom. Plur. n).

Лексичний мінімум

temporālis, e	скроневий
sphenoidālis, e	клиноподібний
faciālis, e	лицевий
superficiālis, e	поверхневий
parietālis, e	тім'яний
ascendens, entis	висхідний
descendens, entis	низхідний
recurrens, entis	поворотний
communicans, antis	сполучний
prominens, entis	виступаючий
perforans, antis	пронизний, проколюючий
bronchus, i m	бронх
magnus, a, um	великий
parvus, a, um	малий
maximus, a, um	найбільший
minimus, a, um	найменший
supremus, a, um	найвищий
longissimus, a, um	найдовший
latissimus, a, um	найширший
longitudinālis, e	повздожній
alāris, e	криловий
palmaris, e	долонний
plantāris, e	підшовний
gyrus, i m	звивина, закрутка

Питання для самоконтролю:

1. На які групи поділяються прикметники III відміни в залежності від їхніх родових закінчень?
2. За яким типом відмінювання відмінюються прикметники III відміни?
3. Як визначається основа прикметників двох закінчень і одного закінчення?
4. Як визначається основа прикметників вищого ступеня порівняння?
5. Як відмінюються дієприкметники теперішнього часу?
6. Як утворюється форма найвищого ступеня порівняння?

Завдання 1. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

inferius/membrum

teres/major/musculus

nervi/minoris/vagi/nucleus

anterior/ramus/temporalis

ossis/corpus/sphenoidalis

descendens/ramus/posterior

Завдання 2. Перекладіть латинською мовою.

Кругла зв'язка печінки, висхідна аорта, пронизний нерв, висхідна шийна артерія, виступаюча судина, низхідна піднебінна артерія, поверхнева лімфатична судина, верхній повздожний м'яз, скронева кістка, тім'яна гілка, підошовна зв'язка, найдовший м'яз грудної клітки, найбільший сідничний м'яз, найдовший м'яз голови, нижня кінцівка, передня скронева гілка.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

Musculus longissimus colli, digitus minimus, vena cardiaca magna, vena cardiaca parva, musculus gluteus minimus, arteria cervicalis ascendens, venae perforantes femoris sinistri, corpus ossis sphenoidalis, pars petrosa ossis temporalis, nodi lymphatici cervicales superficiales, foramina sacralia posteriora, nervi temporales profundi.

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

Передня тім'яна артерія, сполучні артерії головного мозку, постійні зуби, отвори найменших вен, сумка (bursa) найширшого м'яза спини, короткий м'яз найменшого пальця руки, лімфатичні вузли верхньої кінцівки, передні гілки, корінь нижнього зуба, глибокі скроневі артерії, верхні шийні ганглії, малі піднебінні артерії, поверхневі нижні, вени головного мозку, нижні скроневі борозни, синовіальні піхви пальців.

Lectio duodecima

Заняття 12

Тема: Іменники IV і V відмін

Мета: вміти визначати належність іменників до IV і V відмін та рід цих іменників. Відмінювати іменники IV і V відмін в однині та множині, узгоджувати з ними прикметники і дієприкметники.

До IV відміни належать іменники чоловічого та середнього роду, які в Nominativus Singularis мають закінчення -us та -u, а в Genetivus Singularis обох родів мають закінчення -us:

meatus, us m – прохід

genu, us n – коліно

NB! Іменник *manus, us f* – «кисть» належить до жіночого роду.

До V відміни належать іменники жіночого роду, які мають закінчення -es в Nominativus Singularis та -ei в Genetivus Singularis:

facies, ēi f – поверхня, обличчя

rabies, ēi f – сказ

NB! Запам'ятайте терміни:

Слуховий прохід – *meatus acusticus*

Слухова труба – *tuba auditiva*

Лексичний мінімум

<i>ductus, us m</i>	протока
<i>arcus, us m</i>	дуга
<i>concha, ae f</i>	раковина
<i>sinus, us m</i>	пазуха
<i>meatus, us m</i>	прохід
<i>acusticus, a, um</i>	слуховий
<i>tuba, ae f</i>	труба
<i>auditivus, a, um</i>	слуховий
<i>auditus, us m</i>	слух
<i>hiatus, us m</i>	щілина
<i>manus, us f</i>	кисть (<i>cheir-</i>)
<i>sensus, us m</i>	відчуття
<i>sensorius, a, um</i>	чутливий
<i>plexus, us m</i>	сплетіння
<i>organum, i n</i>	орган
<i>spinālis, e</i>	спинномозковий (з назвами м'язів, відростків «остьовий»)
<i>medulla spinālis septum, i n</i>	спинний мозок (<i>myel-</i>) перегородка

Питання для самоконтролю:

1. Які іменники належать до IV відміни?
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього роду IV відміни.
3. Який іменник жіночого роду належить до IV відміни?
4. Які іменники належать до V відміни?
5. Які прикметники на позначення «слуховий» використовуються в термінах «слуховий прохід» і «слухова труба»?

Завдання 1. Укажіть правильний варіант перекладу термінів.

A. поперечні відростки:

1. *processus transversi*;
2. *processus transverse*;
3. *processi transversi*.

В. права кисть:

1. manus dexter;
2. manus dextri;
3. manus dextra.

С. борозна поперечної пазухи:

1. sulcus sinus transversi;
2. sulcus sinus transversus;
3. sulci sinus transversus.

Д. хрящ слухового проходу:

1. cartilago meati acustici;
2. cartilago meatus acustici;
3. cartilago meatus acusticus.

Завдання 2. Складіть анатомо-гістологічні терміни. Перекладіть українською мовою.

sinistra/manus

vertebrae/arcus

manus/articulationes

sulcus/petrosi/sinus

lymphoidea/organa

palatini/maxillae/processus

nasalis/concha/inferior

synoviales/vaginae/manus/digitorum

venae/spinalis/medullae/anteriores

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Середній слуховий прохід, кістки кисті, права грудна протока, орган слуху, печінкові протоки, глибока долонна дуга, поперекова частина спинного мозку, кісткова частина слухового проходу, ганглії (нервові вузли) синусів, зв'язка венозної протоки, борозна поперечної пазухи, внутрішній слуховий прохід, нерв внутрішнього слухового проходу, хрящ слухової труби, права кисть, кістки пальців правої кисті, венозне сплетіння під'язикового нерва, малі під'язикові протоки, органи відчуттів.

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

Meatus acusticus, nervus meatus acustici externi, tuba auditiva, sulcus tubae auditival, genu nervi facialis, facies ossium, ossa faciei, plexus venosus caroticus internus, meatus nasi superior, cornu majus ossis hyoidei, ductus lymphatici, septum sinuum frontaliu, nervus sensorius, processus tubæris calcanei, ligamenta brevia digitorum manus.

РОЗДІЛ 2
КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ
Lectio tertia decima

Заняття 13

Тема: Поняття «клінічний термін».

Структурні моделі клінічних термінів. Поняття «терміноелемент»

Мета: отримати уявлення про клінічну термінологію, засвоїти поняття «терміноелемент». Ознайомитися зі структурними моделями клінічних термінів. Оволодіти методикою перекладу і пояснення клінічних термінів.

В опануванні клінічною термінологією основну роль відіграє засвоєння певної кількості греко-латинських терміноелементів.

Терміноелемент (ТЕ) – це словотворчий структурний елемент клінічного терміна, який має фіксоване значення і написання.

ТЕ утворюють однотипні за своєю структурою і семантикою (значенням) терміни. ТЕ мають різний ступінь частотності: так, одні можуть входити до складу двох-трьох, а інші – до складу кількох десятків термінів. Наприклад, з ТЕ -algia (біль) утворено значну кількість термінів за однією моделлю:

myalgia
arthralgia
podalgia
neuralgia
odontalgia

Серед клінічних термінів виділяють кілька структурних моделей:

Прості терміни:

а) непохідні слова латинського або грецького походження: thrombus, і m – згусток крові, тромб; fractura, ae f – перелом.

б) афіксальні однокореневі слова, утворені за допомогою суфіксів або префіксів: gastritis, itidis f – гастрит; hypotonia, ae f – гіпотонія.

Терміни-словосполучення (здебільшого латинського походження), які мають значення захворювань, патологічних станів, оперативних дій та ін.: tumor malignus – злоякісна пухлина; asthma bronchiale – бронхіальна астма; resectio radiceis dentis – видалення кореня зуба.

Складні клінічні терміни представлені одним словом, що складається з кількох ТЕ грецького походження (дуже рідко – латинського). Такі терміни посідають основне місце в клінічній термінології. Їхнє значення можна вивести із значення елементів, що входять до складу певного слова.

oste-o-malacia (остеомалаяція, розм'якшення кісток).

Корінь **oste-** означає «кістка», а кінцевий ТЕ **-malacia** означає «розм'якшення».

Однак слід враховувати, що загальне значення складного терміна завжди глибше, ніж просте складання значень його компонентів. Нерідко значення терміна слід звіряти зі словником, що повинно стати невід'ємною частиною самостійної роботи студента.

Слід запам'ятати деякі **особливості** клінічних термінів:

Серед ТЕ виділяють:

кореневі ТЕ (**hepatitis**);

кінцеві ТЕ (**nephroptosis**);

афікси – префікси і суфікси, які мають постійне значення (**hypertonia**; **adenitis**).

Якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звука, то перед ним ставиться з'єднувальний голосний **-o-**. Якщо кінцевий ТЕ починається з голосного, то з'єднувальний **-o-** не використовується:

dermat-**o**-logia – дерматологія (наука про шкіру)

angi-ectasia – ангіектазія (розширення судин)

При виконанні вправ слід враховувати відмінність між **перекладом** і **поясненням** клінічних термінів. Оскільки клінічна термінологія є інтернаціональною, то перекладом клінічного терміна є написання його в українській орфографії (дерматологія, гастрит). Пояснення – виведення значення терміна шляхом складання значень кожного компонента.

Термін	Переклад	Пояснення
nephritis	нефрит	запалення нирки
odontalgia	одонталгія	зубний біль
osteoma		
angiologia		
arthrosis		

Завдання «утворити термін» означає, що слід використати ТЕ для побудови терміна. Це дозволяє замінити багатослівний термін більш зручним коротким, але емким словом. Наприклад, нирковокам'яна хвороба – нефролітіаз (**nephrolithiasis** – neph- – нирка, -lithiasis – кам'яна хвороба).

При поясненні однослівних клінічних термінів, які складаються з початкового і кінцевого ТЕ, спочатку слід визначити значення кінцевого ТЕ, яке буде посідати перше місце в українській дефініції терміна, а потім до нього приєднати значення початкового ТЕ (у родовому відмінку, у вигляді прикметника або в описовій формі). Наприклад, **nephroptosis** (neph- – нирка, -ptosis – опущення). Пояснення терміна – опущення нирки,

переклад – нефроптоз. **Myalgia** (my- – м'яз, -algia – біль). Пояснення – м'язовий біль, переклад – міальгія.

Однак нерідко пояснення клінічних термінів слід починати з першого ТЕ: xerodermia – сухість шкіри. Особливо це характерно для термінів, у складі яких є префікс: **hyperalgesia** (hyper- – вище норми, -algesia – больова чутливість) – підвищена больова чутливість.

Лексичний мінімум

abscessus, us m	абсцес, нарив
asthma, ātis n	астма
benignus, a, um	доброякісний
cancer, cri m	рак
carcinōma, ātis n	ракова пухлина
cysta, ae f	кіста
diabētes, ae m	діабет
fractūra, ae f	перелом
in situ	«ін сіту» (на місці)
malignus, a, um	злякісний
morbis, i m	хвороба (noso-)
neonātus, i m	овонароджений
oedēma, ātis n	набряк
paralysis, is f	параліч
phthisis, is f	сухоти (туберкульоз легенів)
primarius, a, um	первинний
rabies, ēi f	каз
symptōma, ātis n	симптом, ознака
syndrōmum, i n	синдром (поєднання симптомів)
tumor, oris m	пухлина (onc-)
typhus, i m	тиф
ulcus, ěris n	виразка
vulnus, ěris n	рана

Запам'ятайте терміни:

Діабет (від грецьк. diabetes, від diabaíno – проходити скрізь, протікати) – назва групи захворювань ендокринної природи, які характеризуються надмірним виділенням сечі з організму.

Кіста (від грецьк. kystis – пузир) – патологічна порожнина в органі, стінка якої утворена фіброзною тканиною.

Фтизіатрія (від грецьк. phthisis – сухоти, iatreia – лікування) – розділ клінічної медицини, який вивчає етіологію і патогенез туберкульозу, розробляє методи його діагностики, лікування і профілактики, а також організації медичної допомоги хворим на туберкульоз.

Сказ (від лат. rabies) – вірусне захворювання, яке тяжко вражає нервову систему і закінчується, як правило, смертельним кінцем.

Рак in situ (від лат. «на місці») – злоякісна пухлина на початковій стадії розвитку, без проростання в тканину. Характеризується, як правило, невеликими розмірами, відсутністю клінічних проявів, дуже повільним ростом і відсутністю метастазів.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає клінічна термінологія?
2. Дайте визначення поняттю «терміноелемент»?
3. Які структурні моделі клінічних термінів ви знаєте?
4. Коли між терміноелементами складного клінічного терміна вживається з'єдну-вальний голосний «-о-»?
5. У чому полягає відмінність між перекладом і поясненням клінічного терміна?

Завдання 1. Укажіть значення грецьких терміноелементів.

neph-, my(o)-, ot-, gastr-, syndesm-, odont-, phleb-, cephal-, encephal-, pancreat-, laryng-, cyst-, onc-, neur-, splen-, angi-, lapar-, aden-, chondr-, cheir-, cheil-, dermat-, stomat-, gloss-, myel-, arthr-.

Завдання 2. Перекладіть і поясніть терміни.

laryngitis, somatopathia, osteoma, angiiitis, nosologia, cytologia, podalgia, rhinitis, ophthalmologia, pancreatoma, splenitis, odontalgia

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

Paralýsis diaphragmātis, cancer ventriculi, ulcus perforans, cysta cerebialis, ulcera cutis, peritonitis primaria, cysta pancreatis, syndromum renale, symptomata rabiei, fractura colli femoris, symptomata ulceris oesophagi, carcinoma in situ cavitatis oris.

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

Виразка бронха, хвороби носа, абсцес легені, параліч ока, набряк легенів, злоякісна пухлина, доброякісна пухлина, рани голови, набряк головного мозку, симптоми астми, проста кіста кістки, рана передньої стінки грудної клітки, симптоми виразки шлунка, хвороби новонароджених, перелом нижньої кінцівки, карцинома in situ шкіри, синдром середньої мозкової артерії.

Lectio quarta decima

Заняття 14

Тема: Суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології

Мета: ознайомитися із суфіксальним способом творення складних клінічних термінів. Засвоїти основні іменникові та прикметникові суфікси, які вживаються в клінічній термінології. Навчитися утворювати, пояснювати та перекладати терміни, до складу яких входять суфікси.

У клінічній термінології афіксальні однокореневі прості слова можуть утворюватися за допомогою додавання суфікса (*alcoholismus*, *i m*), префікса (*mesencephalon*) або суфікса і префікса одночасно (*mesophlebitis*, *idis f*).

Суфіксальний спосіб творення – до основи (грецької або латинської) додається суфікс. За допомогою суфікса змінюється лексичне значення слова.

-oma – пухлина:

neph- + **-oma** = nephroma

нирка + пухлина = пухлина нирки

-alis – відношення до названого в основі:

crani- + **-alis** = cranialis

череп + відношення до названого в основі = відноситься до черепа

У клінічній термінології для утворення іменників використовуються переважно грецькі корені (основи), для прикметників – як грецькі, так і латинські.

Суфіксальний спосіб творення іменників корінь + суфікс⁶

encephal + itis = encephalitis

енцефал + іт = енцефаліт

головний мозок + запалення = запалення головного мозку

Найбільш уживані суфікси іменників

Суфікс (форма Nom. Sing. та Gen. Sing)	Український еквівалент (називний та родовий відмінки)	Значення	Приклад	Пояснення
-itis, itidis f	-ит (-іт), -иту (-іту)	запалення	dermatitis, itidis f дерматит, у	запалення шкіри
-osis, is f	-оз, -озу	1) захворювання незапального	neurosis, is f невроз, у	захворювання нервів

⁶ Для зручності будемо розглядати закінчення як складову суфікса.

		характеру; відхилення від норми		
		2) підвищений вміст формених елементів крові	leucocytosis, is f лейкоцитоз, у	підвищений вміст лейкоцитів у крові
-oma, omātis n	-ома, -оми	пухлина	myoma, ātis n міома, и	м'язова пухлина
-ia, iae f	-ія, -ії	1) дія; процес	-pathia, ae f -патія, її	хвороба
		2) патологічний стан	pneumonia, ae f пневмонія, її	патологічний стан (запалення) легенів
-ismus, i m	-изм (-ізм), -изму (-ізму)	1) отруєння	botulismus, i m ботулізм, у	отруєння ботуліном
		2) патологічний стан, порушення функції (у бік підвищення)	pancreatismus, i m панкретизм, у	порушення функції підшлункової залози
-iasis, is f	-іаз, -іазу	порушення функції, патологічний стан	helmintiasis, is f гельмінтіаз, у	патологічний стан, пов'язаний з наявністю гельмінтів (червів)

Суфіксальний спосіб творення прикметників

Прикметники утворюються аналогічно до іменників.

основа + суфікс (з родовими закінченнями)

asthmat- + -icus, a, um = asthmaticus, a, um

астмат- + -ичний, a, e = астматичний, a, e

астма + відношення до названого в основі = відноситься до астми

Найбільш уживані суфікси прикметників

Лат. суфікс	Укр. суфікс	Значення	Приклад	Пояснення
Прикметники I–II відміни				
-īcus, a, um	-ичний	належить, відноситься до того, що названо в основі	lymphaticus, a, um лімфатичний	відноситься до лімфи (lymph – лімфа)
-ōsus, a, um	-озний	характерний, насичений багатий тим, що названо в основі	fibrosus, a, um фіброзний	багатий волокнами (fibra – волокно)
-oīdeus, a, um	-подібний -оїдний	схожий на те, що названо в основі	pterygoideus, a, um крилоподібний	схожий на крило (pteryx – крило)
-ēus, a, um	-овий -ний	відноситься до того, що названо в основі (переважно з грецькими коренями)	pharyngeus, a, um глотковий	відноситься до глотки (pharynx – глотка)
-gēnus, a, um	-генний	1) породжений (походить від) тим, що названо в основі	odontogenus, a, um одонтогенний	походить від зуба
		2) породжує те, що названо в основі	cancerogenus, a, um канцерогенний	той, що викликає рак
Прикметники III відміни				
-alis, e -aris, e	-альний -арний	відноситься до того, що названо в основі	cerebralis, e церебральний (мозковий) articularis, e суглобовий	відноситься до мозку відноситься до суглоба
-bilis, e	-бельний -більний	пасивна здатність до дії	operabilis, e операбельний	може бути прооперований

Слід запам'ятати деякі **особливості** утворення клінічних термінів за допомогою суфіксації:

1. Для позначення деяких органів людини може використовуватися як грецький корінь, так і латинський. Так, паралельно використовуються грецький **angi-** та латинський **vas-** на позначення терміна «судина», або грецький **colp-** та латинський **vagin-** із значенням «піхва» (colpitis = vaginitis – запалення піхви).

2. Суфікс **-osis** використовується не лише для опису паталогічних станів, але і у нормальній анатомії: *syndesmosis* – сіндесмоз, з'єднання кісток; *aponeurosis* – апоневроз, щільна з'єднувальна пластинка, яка поєднує широкі м'язи з кістками чи іншими тканинами.

3. Щодо вибору суфікса **-al-** чи **-ar-**: якщо основа закінчується на **-l** то використовується суфікс **-ar-** (*scapula* – *scapularis*), якщо останній приголосний основи **-r**, то вживається суфікс **-al-** (*cerebrum* – *cerebralis*). Це явище називається дисиміляцією.

Лексичний мінімум

<i>myc(et)-</i>	гриб, грибок
<i>acutus, a, um</i>	гострий
<i>allergia, ae f</i>	алергія
<i>aphthae, ārum f</i>	афти
<i>caries, ēi f</i>	карієс
<i>congenitus, a, um</i>	природжений
<i>coma, ātis n</i>	кома
<i>febris, is f</i>	лихоманка
<i>gangraena, ae f</i>	гангрена
<i>infantilī, e</i>	дитячий
<i>infectio, onis f</i>	інфекція
<i>infectiōsus, a, um</i>	інфекційний
<i>juvenīlis, e</i>	юнацький
<i>letālis, e</i>	смертельний
<i>exitus letalis</i>	смертельний кінець
<i>oedematosus, a, um</i>	набряклий
<i>phlegmone, es f</i>	флегмона
<i>purulentus, a, um</i>	гнійний
<i>rheumatismus, i m</i>	ревматизм
<i>senīlis, e</i>	старечий
<i>tuberculōsis, is f</i>	туберкульоз
<i>ulcerōsus, a, um</i>	виразковий

Запам'ятайте терміни:

Афти (від грецьк. *aphthai*) – невеликі виразки у ротовій порожнині.

Карієс (від лат. гниття) – процес руйнування кісткової тканини на окремій ділянці органа.

Кома (від. грецьк. *coma* – глибокий сон) – стан глибокого пригнічення функцій центральної нервової системи, який характеризується втратою свідомості та відсутністю реакції на зовнішні подразники й розладом регуляції життєво важливих функцій організму.

Гангрена (від грецьк. *gangraina*) – вид некрозу, при якому омертвілі тканини або висихають, або розкладаються.

Флегмона (від грецьк. phlegma – вогонь, запалення) – гостре чітко не обмежене гнійне запалення клітковини.

Ревматизм (від грецьк. rheumatismos – течія, витікання рідини) – інфекційна хвороба, яка характеризується системним запаленням з'єднувальної тканини з переважною локалізацією у серцево-судинній системі.

Туберкульоз (від лат. tuberculum) – інфекційна хвороба, при якій утворюються специфічні гранульоми у різних органах (переважно у легенях).

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суфіксальний спосіб творення?
2. Перерахуйте найпоширеніші іменникові суфікси.
3. Які значення має суфікс -osis?
4. Назвіть значення суфікса -ismus.
5. Перерахуйте суфікси прикметників I–II відміни. Які значення їм притаманні?
6. Назвіть суфікси прикметників III відміни. Які значення їм властиві?
7. Які значення має суфікс -genus, a, um?

Завдання 1. Перекладіть клінічний термін українською. Вкажіть значення терміна.

gigantismus, dermatosis, alcoholismus, onychia, pancreatitis, otitis, encephaloma, botulismus, virilismus, myositis, fibrosis

Завдання 2. Утворіть клінічні терміни з наступним значенням.

Запалення: носа, шлунка, мозкової оболонки, печінки, глотки;

Пухлина: кістки, нирки, залози, хряща;

Отруєння: грибами, нікотинном, йодом;

Захворювання: хребців, шкіри, суглобів, психіки, м'язів.

Завдання 3. Перекладіть у Nom. та Gen. Sing. терміни.

Невроз, гінгівіт, апоневроз, псоріаз, міелоз, мікоз, одонтома, токсикоз, хейлоз, карцинома, карієс, інфантилізм, пневмонія, анурія, цисталгія

Завдання 4. Доповніть таблицю.

Латинський термін	Український термін	Пояснення
scapularis, e	лопатковий	відноситься до лопатки
vertebrogenus, a, um		
dentalis, e		
	сухожилковий	
muscularis, e		
embryonalis, e		
	виразковий	
	транспортабельний	
capillaris, e		
tuberculosus, a, um		

	кістозний	
	ревматоїдний	
mastoideus, a, um		
	психогенний	
phlegmonosus, a, um		

Завдання 5. Утворіть прикметники з наступним значенням.

багатий/насичений: виразками, волокнами, інфекцією, набряком, флегмоною;

відноситься до (-eus, a, um): гортані, фаланги, стравоходу, глотки, куприка;

схожий на: дельту, ромб, крило (pteryx, ygis f), корону (corona, ae f), шило (stylus, i m);

відноситься до (-icus, a, um): симптому, сухот, діабету, астми, алергії;

відноситься до (-alis, e/ aris, e): залози, черепа, ключиці, верхньої щелепи, бронхів;

походить від: зуба, хребця, нерва;

породжує: хворобу (path-), рак.

Завдання 6. Узгодьте прикметник з іменником. Перекладіть термін українською.

systema lymphatic__us, a, um

rhinitis allergic__us, a, um

neuralgia occipital__is, e

meningitis tuberculos__us, a, um

coma diabetic__us, a, um

gangraena infectios__us, a, um

exitus letal__is, e

phlegmone odontogen__us, a, um

febris aphthos__us, a, um

typhus abdominal__is, e

oesophagitis phlegmonos__us, a, um

Завдання 7. Перекладіть багатослівні терміни українською мовою.

Phlegmone laryngis, arteriitis senilis, coma traumaticum, rheumatismus muscularis, febris recurrens, allergia professionalis, aphthae neonatorum, arthritis rheumatica, infectiones congenitae, adenoma embryonale, gangraena cutis allergica, otitis purulenta acuta, caries dentis profunda, tuberculosis cutis ulcerosa primaria, morbus cordis rheumaticus acutus, laryngitis posterior chronica, paralysis cerebri infantilis, tumor odontogenus malignus.

Завдання 8. Перекладіть терміни латинською мовою.

Піогенна остеопатія, бактеріальна інфекція, злоякісні афти, туберкульоз легенів, травматична спонділопатія, лімфатичний набряк, виразковий стоматит, ректальний абсцес, дитячий аутизм, старечий психоз, одонтогенні пухлини, туберкульозний мієліт, природжена пневмонія,

юнацький ревматоїдний артрит, гострий набряклий панкреатит, токсична аденома щитоподібної залози, юнацький остеохондроз верхньої кінцівки, афтозна виразка порожнини рота, ембріональна кіста широкої зв'язки, хронічний нефритичний синдром, гостра ревматична лихоманка.

Завдання 9. Поясніть значення термінів, звертаючись до словника.

strabismus, i m; psoriasis, is f; trichiasis, is f; elephantiasis, is f; melanosis, is f; thrombosis, is f; fetosis, is f; furunculosis, is f; arachnoideus, a, um; aquosus, a, um; meningeus, a, um; corticalis, e; fetalis, e; schizophrenicus, a, um; hypochondricus, a, um; medicamentosus, a, um; stabilis, e; localis, e; mutabilis, e

Lectio quinta decima

Заняття 15

Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології. Частина 1. Грецькі префікси

Мета: Ознайомитися з префіксальним способом творення клінічних термінів. Засвоїти найпоширеніші префікси грецького походження. Навчитися пояснювати значення термінів, утворювати та перекладати терміни із грецькими префіксами.

Префіксальний спосіб творення – нове слово утворюється шляхом додавання префікса до основи. Префікси переважно вказують на розміщення у просторі (вище, нижче, перед) чи часі (до, після), кількість (багато, мало), міру вияву ознаки (надмірна, недостатня), спрямованість дії (вперед, назад), відсутність чи заперечення того, що вказано в основі.

Завдяки префіксу лексичне значення слова уточнюється, але не змінюється.

functio, onis f – функція	hyper -functio (гіперфункція)	надмірна функція
	dys -functio (дисфункція)	розлад функції
	hypo -functio (гіпофункція)	зниження функції

Якщо слово утворюється завдяки поєднанню префікса і суфікса, то такий спосіб творення називається **префіксально-суфіксальним**:

thyreo- щитоподібна залоза	hyper -thyre- osis гіпертиреоз	захворювання , пов'язане з підвищеною функцією щитоподібної залози
nephr- нирка	peri -nephr- itis перінефрит	запалення тканин навколо нирки

Слід запам'ятати деякі **особливості** вживання та перекладу термінів з префіксами.

1. Загальне правило: **грецькі префікси додаються до грецьких коренів, латинські – до латинських.**

Наприклад, із значенням «половина» є грецький префікс **hemi-** та латинський **semi-**. Відповідно, **hemiplegia** (грецький корінь – грецький префікс) – геміплегія (параліч половини тіла), **semicanalis** (латинський корінь – латинський префікс) – напівканал.

Однак є численні винятки – так звані **гібриди**: **epiduralis** (грецький префікс – латинський корінь) – епідуральний (над твердою мозковою оболонкою).

2. У клінічній термінології **грецькі префікси переважно входять до складу іменників, а латинські – прикметників.**

3. При приєднанні префікса до кореня у слові можуть відбуватися певні фонетичні зміни, які відображаються на письмі (Див. додаток № 4):

a-glossia, an-ophthalmia

4. При **перекладі** клінічного терміна, зазвичай, зміни відбуваються лише у закінченні:

endocarditis – ендокардит

5. Як зазначалося у занятті 1, щоб **пояснити** значення терміна, треба визначити значення усіх складових – кореня, префікса, суфікса:

paranephritis запалення (-itis) біля (para) нирки (nephrg)

Найпоширеніші грецькі префікси

Префікс	Значення	Приклад	Пояснення
a- (an-)	відсутність, заперечення	atonia (атонія)	відсутність тону
anti-	протилежний, проти-	antitoxinum (антитоксин)	антитіло, яке протидіє токсинам
dys-	розлад, порушення	dystonia (дистонія)	розлад тону
eu-	норма, правильний, добрий	eupnoë (евпное)	нормальне дихання
en-(em-)	в, всередині	encephalon (енцефалон)	головний мозок, букв. всередині голови
epi-	над чимось	epigastrium (епігастрій)	надчерев'я
ecto- (exo-)	зовні, поза чимось	ectoderma (ектодерма)	зовнішній зародковий листок
endo-	всередині	endoderma (ендодерма)	внутрішній зародковий листок

mes(o)-	1) між чимось, середній; 2) середня оболонка; 3) брижа (з назвами внутрішньочеревних органів)	mesoderma (мезодерма) mesoarteriitis (мезоартеріїт) mesocolon (мезоколон)	середній зародковий листок запалення середньої оболонки артерії брижа ободової кишки
met(a)-	1) позаду, розташованість за чим-небудь; 2) перетворення	metathalamus (метаталамус) metamorphosis (метаморфоз)	букв. забугорна ділянка перетворення
pro-	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	prognosis (прогноз) prognathia (прогнатія)	знання наперед виступаюча вперед верхня щелепа
par(a)-	1) клітковина біля або навколо органа (з назвами внутрішніх органів); 2) схожість, подібність (з назвами захворювань);	parotitis (паротит) paratyphus (паратиф)	запалення білявушної залози хвороба, схожа на тиф
peri-	1) навколо, з усіх боків; 2) зовнішня оболонка (з назвою органа); 3) окістя (з кістками, зубами)	perinatalis (перінатальний) perimetrium (периметрій) periosteum (періост)	відноситься до часу перед і після народження зовнішня оболонка матки окістя
hyper-	вище норми, підвищення	hypertonia (гіпертонія)	підвищений тонус
hypo-	1) нижче, під чимось; 2) зменшення, недостатність, нижче норми	hypoglossus (під'язиковий) hypotonia (гіпотонія)	під язиком знижений тонус
macro-megalo-	патологічно великий, збільшення	megalosplenía (мегалоспленія)	збільшення селезінки

micro-	патологічно малий	microcephalia (мікроцефалія)	малий розмір голови
oligo-	зменшення, недостатня кількість	oligophrenia (олігофренія)	слабоумство (букв. «мало розуму»)
poly-	численний, багато	polyodontia (поліодонтія)	(надто) багато зубів
syn- (sym-)	зв'язок, з'єднання; разом	synostosis (синостоз) symbiosis (симбіоз)	з'єднання кісток співіснування
pseudo-	помилковий, несправжній	pseudoleucaemia (псевдолейкемія)	несправжня лейкемія
hemi-	половина, пів-, напів-	hemiplegia (геміплегія)	параліч половини тіла
pan-	все, що відноситься до цілого	panplegia (панплегія)	параліч усього тіла
mono-	один	monoplegia (моноплегія)	параліч однієї кінцівки
di-	два	diplegia (діплегія)	параліч двох кінцівок
tri-	три	triplegia (триплегія)	параліч трьох кінцівок
tetra-	чотири	tetraplegia (тетраплегія)	параліч чотирьох кінцівок

Запам'ятайте словотворчу модель!

Префікси із значенням оболонки органів

endo-	орган	-itis/ -osis	запалення/ захворювання	внутрішньої оболонки органа	endocarditis
peri-				зовнішньої оболонки органа	pericarditis
para-				клітковини біля органу	paranephritis
meso-				брижі, середньої оболонки органа	mesoarteriitis
pan-				усіх оболонок органу	pancarditis

Лексичний мінімум

anamnesis, is f	анамнез
arrhythmia, ae f	аритмія
asthenicus, a, um	астенічний
diagnosis, is f	діагноз
habitus, us m	зовнішній вигляд
hypertensio, ōnis f	гіпертензія
peritoneum, i n	очеревина
phthisicus, a, um	сухотний
prognosis, is f	прогноз

Запам'ятайте терміни:

Анамнез (від грецьк. *ana-mnesis* – згадка) – відомості, одержані про хворобу шляхом опитування самого хворого чи його оточення.

Астенічний (від грецьк. *a-sthenia* – відсутність сили) – стан, що характеризується підвищеною втомлюваністю, слабкістю, дратівливістю.

Гіпертензія (від грецьк. *hyper-* та лат. *tensio* – напруг) – підвищений тиск у судинах, порожнистих органах та порожнинах організму. Іноді з подібним значенням вживається термін гіпертонія (Детальніше у занятті 5).

Діагноз (від грецьк. *dia-gnosis* – розпізнання) – медичний висновок про стан здоров'я людини чи причину смерті із застосуванням медичних термінів, що позначають захворювання (травми), їх форми, варіанти перебігу.

Окістя (син. періост) – оболонка кістки, яка складається з щільної волокнистої з'єднувальної тканини.

Прогноз (від грецьк. *pro-gnosis* – передбачення, знання наперед) – науково обгрунтоване припущення про подальший перебіг хвороби.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає префіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
2. У чому полягає префіксально-суфіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
3. Чи є закономірність у вживанні префіксів грецького чи латинського походження?
4. Наведіть приклади грецьких префіксів, які характеризують міру/ступінь вияву функції.
5. Наведіть приклад грецьких префіксів, які характеризують положення у просторі.
6. За якою моделлю утворюються клінічні терміни, які вказують на захворювання/запалення однієї з оболонок органу?

Завдання 1. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

mesogastrium; paratyphus; endoarteriitis; synostosis; panencephalitis; polyneuritis; parotitis; eucholia; hyperfunctio; ectodermalis, e; monoarthritis; pseudorabies.

Завдання 2. Додайте префікс, щоб утворити термін зі значенням.

...rhythmia	порушення серцевого ритму
...arthritis	запалення всіх суглобів
...pathia	відсутність емоцій
...dactylia	зрощення пальців
...cardium	навколосерцева сумка
...odontitis	запалення окістя зуба

...allergicus	протиалергічний
...odontia	недостатня кількість зубів
...phlebitis	запалення внутрішньої оболонки вен
...allergia	захворювання, схоже на алергію
...plasma	зовнішній шар цитоплазми
...thalamus	ділянка позаду зорового горба
...carditis	запалення всіх оболонок серця
...onychia	патологічно великі нігті
...cephalia	патологічно мала голова

Завдання 3. Підберіть протилежні за значенням терміни.

Dyspnoë, hypertonia, ectoderma, microglossia, hypothyreosis, oligodactylia, macrophalangia, eutrophia, epigastrium.

Завдання 4. Утворіть терміни зі значенням.

Тонус: нормальний, підвищений, знижений, розлад тонусу; знижена функція щитоподібної залози; підвищена функція щитоподібної залози; середній мозок; задній мозок; запалення окістя; запалення середньої частини глотки; запалення білявушної залози; відсутність повік; відсутність очей; зрощення пальців; запалення зовнішньої оболонки матки; запалення внутрішньої оболонки матки; запалення тканин біля матки; запалення всіх бронхів; захворювання багатьох суглобів; запалення очеревини.

Завдання 5. Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їхні значення.

Гіпотіреоз, симбіоз, гіпертензія, перифлебіт, ендодерма, періуретрит, парапроктит, макроподія, панфлегмона, мегалоспленія, дизритмія, антивітамін, синартроз, мезоколон.

Завдання 6. Перекладіть українською мовою.

Polyarthritis juvenilis, thyreoiditis pseudotuberculosa, syndromum myelodysplasticum, hypotonia oculi, habitus phthisicus, dysfunctio cerebri, diagnosis differentialis, fibrosis endocardialis, periodontitis traumatica, endocarditis septica, atonia oesophagi, periostitis mandibulae, paraproctitis subcutanea, hypertrophia ventriculi sinistri cordis, hyperostosis ossium cranii, pericarditis rheumatica acuta, vulnera regionis epigastralis.

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

Симптоми аритмії, кісткова синдактилія, хронічний параметрит, гіпертензія новонародженого, анамнез хвороби, астеничний зовнішній вигляд, ендометроз матки, гіпертонічна хвороба, діабетична мікроангіопатія, гіпоплазія шкіри, передній паранефроз, діагноз хвороби, універсальна природжена анальгія, алергічний інфекційний поліартрит, моноплегія нижньої кінцівки, злякисний гострий перикардит.

Завдання 8. Поясніть значення термінів (звертаючись до тлумачного словника).

Евфемізм, метастаз, ендоскелет, метаболізм, гіпофіз, гіпоталамус, епідуральний, перинатальний, паранормальний, метанефрос, аневризм, аграфія, дисоціація, антипатія.

Lectio sexta decima

Заняття 16

Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення в клінічній термінології. Частина 2. Латинські префікси

Мета: Продовжити розгляд префіксального та префіксально-суфіксального способу творення клінічних термінів. Засвоїти найпоширеніші префікси латинського походження. Навчитися пояснювати значення термінів, утворювати та перекладати терміни з латинськими префіксами.

Латинські префікси широко використовуються в анатомічній термінології (arteria **circumflexa** humeri anterior; bursa **subtendinea**; venae **interossea**e anteriores).

Клінічна термінологія також активно послуговується префіксами латинського походження. Переважно вони входять до складу прикметників, які вказують на локалізацію патології в організмі людини (abscessus **retroperitonealis**), а також позначають часові характеристики (arthritis **posttraumatica**), спрямованості дії (**transfusio**), заперечення (**impotentia**).

Слід запам'ятати деякі **особливості** вживання та перекладу термінів з префіксами.

1. Префікси можуть вступати у **синонімічні** та **антонімічні** відносини. Так, антонімічними є такі пари: **intra** (всередині) – **extra** (ззовні); **supra** (над) – **infra** (під) тощо. Синонімами є **ante-** та **prae-**, **sub-** та **infra-**. Синонімія може виникати як в межах префіксів одного походження, так і між грецькими та латинськими префіксами.

2. Значення деяких латинських префіксів аналогічні до грецьких префіксів. Такі префікси називають **латино-грецькими дублетними префіксами**. Наприклад, значення «над чим-небудь» мають латинський префікс **supra-** та грецький **hyper-**; «між чим-небудь»: латинський **inter-** та грецький **meso-**.

3. Переклад термінів ускладнюється тим, що в медичній термінології кожної країни існують національні аналоги міжнародних термінів, які використовуються паралельно з ними. Так, термін **submandibularis** може перекладатися і як субмандібкулярний, і як піднижньощелепний. Отже, для коректного вживання професійних термінів необхідно звірятися зі словниками.

Найпоширеніші латинські префікси

лат. префікс	значення	приклад	пояснення
ante-, prae- (pre)	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	praenatalis=antenatalis (передпологовий) antebrachium (передпліччя)	перед пологами частина руки від ліктьового суглоба до кисті (букв. перед плечем)
post-	1) після чогось; 2) розташованість позаду	posttraumaticus (посттравматичний) posthepaticus (постпечінковий)	після травми розташований позаду печінки
circum-	навколо, з усіх боків	circumflexus (огинаючий)	букв. той, що загинається навколо
com(n)-	зв'язок, з'єднання	communicans (сполучний)	букв. той, що сполучає
contr(a)-	протилежний	contralateralis (контралатеральний, протилежний)	букв. знаходиться з протилежного боку
de(s)-	видалення, усунення	decapitatio (декапітація), desinfectio (дезінфекція)	видалення голови (плода) усунення інфекції
extra-	зовні, поза чимось	extracardialis (екстракардіальний, позасерцевий)	поза серцем
intra-	всередині	intracranialis (інтракраніальний, внутрішньочерепний)	всередині черепа
in¹-(im-, ir-)	в, всередині, (напрям дії)	intubatio (інтубація)	введення трубки в гортань чи трахею
in²- (im-)	відсутність, заперечення	inoperabilis (іноперабельний, неоперабельний)	не може бути прооперованим
infra-	нижче, під чимось	infraorbitalis (інфраорбітальний, підочноямковий)	під очною ямкою
sub-	1) під чимось; 2) ослаблення ознаки	sublingualis (сублінгвальний, під'язиковий) subacutus (підгострий)	під язиком помірно гострий
supra-	над чим-небудь	suprarenalis (супраренальний, наднирковий)	над нирками

super-	надмірний вияв ознаки	supersecretio (суперсекреція)	надмірна секреція
inter-	між чим-небудь	intercostalis (інтеркостальний, міжребровий)	між ребрами
re-	1) повторення; 2) дія у відповідь	reinfectio (реінфекція) reactio (реакція)	повторна інфекція дія у відповідь на іншу дію
retro-	за чим-небудь	retrosternālis (загрудинний)	за грудиною
trans-	через що-небудь	transthoracālis (трансторакальний)	через грудну клітку
uni-	один	unicellularis (одноклітинний)	складається з однієї клітини
du- (bi-)	два	duplex (подвійний) biceps (двоголовий)	подвійний; має дві головки
tri-	три	triceps (триголовий)	має три головки
quadri-	чотири	quadriceps (чотириголовий)	має чотири головки
semi-	пів-, напів-	semilunaris (напівмісяцевий)	має форму половини місяця
multi-	численній, багато	multiformis (різноманітний)	характеризується численними формами

Лексичний мінімум

dolor, ōnis m
exsudatīvus, a, um
flexio, ōnis f
implantatio, ōnis f
inoperabilis, e
insanabilis, e
multiplex, icis
reanimatio, ōnis f
remissio, ōnis f
transplantatio, ōnis f

біль (-alg-)
ексудативний, випотний
загин
імплантація
неоперабельний
невиліковний
множинний
реанімація, оживлення;
ремісія
трансплантація, пересадка

Запам'ятайте терміни:

Екссудат (від лат. exsudatum, экс- + лат. sudo – пітніти) – рідина, яка містить формені елементи крові. Виділяється з дрібних вен у оточуючі тканини та органи при запаленні.

Субфебрильний, підлихоманковий (від лат. sub + febrilis – лихоманковий) – характеристика лихоманки, при якій температура тіла не піднімається вище 38.

Реанімація (від лат. re- + animatio – оживлення) – комплекс лікувальних заходів, спрямованих на відновлення щойно згасаючих життєво важливих функцій організму.

Ремісія («ослаблення», від лат. *remitto* – відпускати) – етап перебігу хвороби, який характеризується тимчасовим ослабленням чи зникненням її проявів.

Питання для самоконтролю:

1. Які значення передають префікси латинського походження в клінічній термінології?
2. Наведіть приклади префіксів, які вказують на положення у просторі.
3. Наведіть приклади префіксів із часовим значенням.
4. Наведіть приклади дублетних префіксів.

Завдання 1. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

Submandibularis, praecardiacus, intramuscularis, interosseus, retroflexio, supradiaphragmaticus, subfebrilis, triceps, revaccinatio, multivitaminum, infrascapularis, postparalyticus, circumventricularis.

Завдання 2. Додайте префікс, щоб утворити термін зі значенням.

...clavicularis	надключичний
...plantatio	пересадка
...seps	двоголовий
...flexio	загин назад
...cancer	передрак
...acutus	підгострий
...traumaticus	післятравматичний
...pulmonalis	однолегеневий
...cardiacus	позадусерцевий
...venosus	внутрішньовенний
...fibrilatio	усунення фібриляції серця
...par	непарний
...vertebralis	міжхребцевий

Завдання 3. Утворіть терміни зі значенням.

Під'язиковий, усунення інфекції, загин вперед, розміщений з протилежного боку, дородовий, загин назад, надлопатковий, позапечінковий, внутрішньочерепний, заглотковий, міжкостистий, підгострий, зневоднення (*hydratio, onis f*), передстаречий.

Завдання 4. Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їхні значення.

Реплантація, інтоксикація, прекома, постнатальний, інтравагінальний, бідактілія, антепозиція, межребровий, півканал, субмандібулярний, суперсекреція, дезінфекція, екстракардіальний, деформація.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

Synostosis posttraumatica, pneumonia bilateralis, dolores retrosternales, nephritis exsudativa, panencephalitis subacuta, oedema intercellulare, abscessus extraduralis, infantilismus suprarenalis, implantatio dentium, cancer renum

inoperabilis, retrognathia mandibularis, remissio therapeutica, allergia postvaccinalis, arthropathia psoriatica interphalangea, carcinoma intraosseum primarium.

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

Підшкірна імплантація, міжреброва невралгія, трансплантація легені, невиліковний рак, гостра інтоксикація, постінфекційний гіпотиреоз, антефлексія матки, множинний дизостоз, постфлебітичний синдром, хронічна посттравматична цефалалгія, доброякісна внутрішньочерепна гіпертензія, підгострий бактеріальний ендокардит, хронічний заглотковий абсцес, ремісія хронічного гастриту.

Завдання 7. Поясніть значення термінів (звертаючись до тлумачного словника).

Рефлекс, контрацепція, бімануальний, прескрипція, деменція, екстраординарний, мультиполярний, перінатальний, дегенерація, трансфузія, інтраверт, екстраверт.

Lectio septima decima

Заняття 17

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи.

Частина 1

Мета: ознайомитися з правилами утворення складних клінічних термінів. Засвоїти кінцеві ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Навчитися визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Складні клінічні терміни утворюються за допомогою складання кількох грецьких коренів (основ):

hepatocholecystitis – гепатохолецистит, запалення печінки і жовчного міхура.

hepat- – печінка, **cholecyst-** – жовчний міхур, **-itis** – запалення.

Кінцеві ТЕ мають найбільшу частотність, відтак, і найбільшу продуктивність. За допомогою одного кінцевого ТЕ утворюється низка однотипних термінів, побудованих за однаковою моделлю. До кінцевого ТЕ, який означає патологічний стан, тип оперативного втручання, захворювання, пухлину, спосіб обстеження або лікування та ін., додається кореневий ТЕ, який означає орган, тканину, частину тіла, клітину.

Схема утворення складного клінічного терміна:

корінь (основа) + (o) + кінцевий терміноелемент

З'єднувальний голосний -о- ставиться тоді, коли кінцевий терміоелемент починається з приголосного (див. Заняття 13).

Слід запам'ятати **особливості** вживання кінцевих терміоелементів, розглянутих у цьому занятті:

ТЕ **-uria** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у сечі» (наприклад, leucocyturia), однак може мати значення «стан сечі, характеристика сечі» (наприклад, polyuria). ТЕ **-aemia** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у крові» (наприклад, hydraemia), а також може означати «стан крові, характеристика крові» (наприклад, oligaemia). Зверніть увагу, що ТЕ **haemat-** (**кров**)⁷ та **ur-** (**сеча**) вживаються на початку або всередині слова (наприклад, haematoma; uraemia).

ТЕ **haemat-** (кров), **py(o)-** (гній), **pneum-** (повітря, газ), **hydr**⁸- (вода) перед назвою органа (порожнини) вказують на наявність відповідної речовини в цьому органі (порожнині): pyaemia – піємія (гній у крові); haematuria – гематурія (кров у сечі).

ТЕ **-algia** и **-odynia** – синоніми. Однак перший ТЕ вживається значно частіше, -odynia вживається, здебільшого, стосовно опорно-рухового апарату (spondylodynia).

ТЕ **-aesthesia**, здебільшого, вживається в неврології і означає «чутливість». Наприклад, anaesthesia – відсутність чутливості. «Чутливість» слід розуміти як здатність організму сприймати різні подразники зовнішнього і внутрішнього середовища, а також реагувати на них. Слід запам'ятати, що цей термін може вживатися в іншому значенні: «обезболювання», що використовується для проведення пацієнту оперативних утручань, перев'язок і діагностичних маніпуляцій без болю.

ТЕ **-graphia**, у більшості випадків, означає рентгенологічне дослідження (angiographia – рентгенологічне дослідження судин), однак може означати і нерентгенологічний метод дослідження (electroencephalographia – графічна реєстрація біпотенціалів мозку), а також «той, що відноситься до письма» (dysgraphia – розлад письма). ТЕ **-gramma** має смисловий зв'язок з ТЕ **-graphia** і означає «рентгенограму», а також графічне зображення результатів дослідження.

ТЕ **-opia**, **-opsia** входять до складу офтальмологічних термінів і мають значення патології зору. Слід запам'ятати терміни, значення яких важко визначити, виділивши їхні складові ТЕ: *hypermetropia* – *далекозорість* і *myopia* – *короткозорість*.

ТЕ **-philia** має два різних значення: 1) схильність до чогось з боку людини (nyctophilia – людина віддає перевагу ночі або темряві);

⁷ Деякі початкові ТЕ мають кілька варіантів, тобто представлені повною або неповною основою (напр., haem- і haemat-; derm- і dermat-). Таке явище називається варіативністю ТЕ.

⁸ За допомогою початкового ТЕ **hydr-** утворюються назви **водянок** деяких органів (hydropericardium – водянка перикарда; hydrosalpinx – водянка маткової труби). Також ТЕ **hydr-** може означати й природну фізіологічну рідину в організмі (hydrocephalia – надлишкове накопичення цереброспінальної рідини в шлуночках мозку).

2) схильність до чогось як явище організму, що призводить до патологічного стану (haemophilia – схильність до кровотеч).

ТЕ **-therapia** (лікування) вказує на лікування за допомогою певних засобів, ТЕ **-iatria** (лікування) – на лікування певних груп хворих: hydrotherapia (лікування за допомогою води); paediatrics (лікування дітей).

ТЕ **-penia** означає понижений уміст формених елементів крові, тоді як **-osis** – підвищений уміст формених елементів крові (див. Заняття 14):

erythrocytōsis – erythrocytopenia

thrombocytōsis – thrombocytopenia (thrombopenia)

lymphocytōsis – lymphocytopenia

leucocytōsis – leucocytopenia (leucopenia).

ТЕ **-pathia**, як правило, означає не конкретне захворювання, а слугує для позначення загальних назв захворювань певного органа (nephropathia – загальна назва захворювань нирок).

ТЕ **-tonia** має два значення: 1) той, що відноситься до тонусу (dystonia – порушення тонусу організму); 2) той, що має відношення до тиску (hypertonia – підвищений тиск). Однак зараз у цьому значенні слід уживати ТЕ **-tensio** (hypertensio, hypotensio). Під гіпертонією і гіпотонією розуміють підвищений або понижений тонус м'язового шару стінки порожнистого органа або судини.

ТЕ **-stenōsis, is f** (стеноз, звуження), **-sclerōsis, is f** (склероз, затвердіння), **-necrosis, is f** (некроз, омертвіння), **-stasis, is f** (застій), **-spasmus, i m** (спазм) можуть вживатися також як самостійні терміни (див. терміни в кінці заняття).

Лексичний мінімум

Початкові терміноелементи

pu-	гній
haem(at)-	кров
hydr-	вода, водянка
pneum-	повітря, газ
ur-	сеча

Кінцеві терміноелементи

-aemia, ae f	кров
-uria, ae f	сеча, стан сечі
-aesthesia, ae f	чутливість
-graphia, ae f	рентгенологічне дослідження
-gramma, atis n	1) рентгенограма; 2) графічне зображення результатів дослідження

-algia, ae f	біль
-odynia, ae f	біль
-algnesia, ae f	больове відчуття
-therapia, ae f	лікування (чимось)
-iatria, ae f	лікування (когось)
-logia, ae f	наука
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-opia (-opsia), ae f	зір, очі
-pathia, ae f	захворювання
-penia, ae f	недостатня кількість формених елементів крові
-phagia, ae f	поїдання, ковтання
-philia, ae f	схильність, патологічна схильність
-phobia, ae f	нав'язливий страх
-plasia, ae f	розвиток
-plegia, ae f	удар, параліч
-pnoë, es f	дихання
-scopia, ae f	огляд, обстеження
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-sclerōsis, is f	склероз, затвердіння
-necrosis, is f	некроз, омертвіння
-stasis, is f	застій
-spasmus, i m	спазм
-trophia, ae f	живлення
-tonia, ae f	тонус

Запам'ятайте терміни:

Ендоскоп (від грецьк. endo – всередині, skopeo – роздивляйтесь) – це оптичний прилад з освітлювальним пристроєм для візуального дослідження порожнин тіла, який вводять через природні або штучні отвори.

Біопсія (від грецьк. bios – життя, orsis – зір) – прижиттєве взяття невеликого об'єму тканини для мікроскопічного дослідження з діагностичною метою.

Томографія (від грецьк. tomos – відрізок, шар; grapho – писати) – рентгенівський метод дослідження органів людини з отриманням на рентгенограмі пошарового зображення цих органів.

Указані нижче ТЕ можуть уживатися також як самостійні терміни:

Некроз (від грецьк. nekrosis – омертвіння, смерть) – омертвіння клітин і тканин у живому організмі, що супроводжується невідворотним припиненням їхніх функцій.

Стеноз (від грецьк. stenosis – звуження) – звуження трубчастого органа або його зовнішнього отвору.

Склероз (від грецьк. sclerosis – затвердіння) – затвердіння, ущільнення органа, зумовлене заміною його атрофованих функціональних елементів з'єднувальною тканиною.

Стаз (від грецьк. stasis – застій) – застій у просвіті судини або органа його фізіологічного вмісту.

Спазм (від грецьк. spasmos) – довільне скорочення поперечно-смугастих або гладких м'язів, що не супроводжується швидким розслабленням.

Питання для самоконтролю:

1. Якою є схема утворення складних клінічних термінів?
2. Коли між ТЕ в складному терміні вживається з'єднувальний голосний -о-?
3. Назвіть різницю між ТЕ -algia и -odynia?
4. Які значення має ТЕ -philia?
5. Які ТЕ вказують на понижений/підвищений уміст формених елементів крові?
6. Яка різниця між ТЕ -therapia та -iatria?
7. Які значення має ТЕ -tonia?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

Anopsia, dermatosclerōsis, pneumothōrax, trombocytopenia, cholestasis, psychiatria, haemopericardium, hydromyelia, dysaesthesia, ophthalmoplegia, hysterographia, mastodynia, pyaemia, haemophilia, anaesthesia, spasmophilia, haematophobia, laparoscopia, pyopneumocholecystitis.

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

лікування дітей	paed...
лікування водою	therapia
відсутність тонусу	a...
розм'якшення головного мозку	encephalo...
короткозорість	my...
підвищена чутливість	aesthesia
недостатній розвиток тканини або органа	hypo...
загальна назва захворювань шкіри	dermato...
водянка перикарда	...pericardium
параліч м'язів шлунка	gastro...
схильність до спазмів	spasmo...
згубна схильність до отруйних речовин	toxico...
рентгенологічне дослідження судин	angio...
тимчасова зупинка (відсутність) дихання	a...
обстеження ока	...scopia
лікування за допомогою рослин	phyto...
наука про порожнину рота	...logia
лікування хворих на туберкульоз легенів	phthis...
розлад живлення	dys...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

Рентгенологічне дослідження головного мозку; наука про нервову систему; наявність гною в крові; звуження судин; нав'язливий страх води; розлад ковтання; підвищений артеріальний тиск; відсутність тону; тонус м'язів; обстеження шлунка; розм'якшення кісток; водянка головного мозку; гній у матковій трубі; відсутність чутливості; головний біль; параліч повіки; омертвіння шкіри; звуження стравоходу; розвиток тканини; розлад живлення; недостатня кількість лейкоцитів у крові; схильність до кровотеч; рентгенографія спинного мозку; спазм м'яза; застій жовчі.

Завдання 4. Утворіть терміни.

Обстеження: носа; бронхів; сечового міхура; стравоходу; гортані; вуха; шлунка.

Рентгенологічне дослідження: судин; нирок; спинного мозку; жовчного міхура; головного мозку; вен.

Чутливість: підвищена; розлад; відсутність.

Параліч: ока; сечового міхура; шлунка; серця.

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

Sclerōsis angiogēna, myotonia congenita, hydraemia pathologicā, nephrosclerosis hypertōnica, polyuria psychogēna, cardiomyopathia hypertrophica, hypotensio (hypertensio) arteriālis, anaesthesia intraossea, encephalopathia hypertonica, osteodysplasia fibrosa.

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

Біопсія молочної залози, травматична анестезія, злоякісний нефросклероз, туберкульозний піонефроз, ревматичний поліартрит, пероральна холецистографія, вроджена енцефалопатія, вертебральна ангіографія, гостра глосалгія, діабетична остеоартропатія, внутрішній пневмоторакс, остеосклеротична анемія, піогенна, остеопатія, вроджена офтальмоплегія, постнекротичний кардіосклероз, ренальна анурія.

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

Пневмоперикард, ангіомаляція, анестезія, гемофілія, дистрофія, кардіопатія, гідрофобія, енцефалограма, ангіоцеребрографія, спондилодінія, мікроміомаляція.

Завдання 8. Спробуйте пояснити терміни, які мають значення маній, використовуючи ТЕ під завданням, перевірте себе за словником.

Sitomania, bibliocleptomania, dactomania, suicidomania, ablutomania, agromania, bibliomania, doromania, toxicomania, clinomania, bruxomania.

abluto- = мити, *agro-* = сільський, село, *biblio-* = книга, *bruxo-* = скреготати зубами, *clino-* = ліжка, *dacto-* = кусати, *doro-* = подарунок, *sito-* = їжа, *suicido-* = самогубство, *toxico-* = отрута.

Lectio duodevicesima

Заняття 18

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 2

Мета: продовжити засвоєння кінцевих ТЕ. Навчитися утворювати терміни з указаним значенням, використовуючи грецькі ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Уміти визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Запам'ятайте **особливості** вживання кінцевих терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

Кінцевий ТЕ **-cele** має значення «грижа». Грижа – це випинання органа або його частини через отвори в анатомічних утвореннях під шкіру, в міжм'язові простори або в порожнини.

ТЕ **-ptōsis** може вживатися як самостійний термін. Птоз – вроджене або набуте опущення верхньої повіки. У складі складного терміна даний ТЕ має значення «опущення органа».

ТЕ **-stomia** – утворення отвору хірургічним шляхом. Такий отвір може мати назву «стома», «свищ», «анастомоз». Свищ – загальна назва анастомозів і стом, утворених хірургічним шляхом.

ТЕ **-stomia** може мати значення «рот», «порожнина рота» (xerostomia – сухість порожнини рота).

Деякі ТЕ можуть бути як кореневими, так і кінцевими, наприклад: мегало/спленія = сплено/мегалія – збільшений розмір селезінки.

Термін **haemorrhagia** може вживатися самостійно і має значення «кровотеча».

Лексичний мінімум

resectio, ōnis f	резекція, вирізування (-ectomy)
amputatio, ōnis f	ампутація
dilatatio, ōnis f	розширення (-ectasia)
ruptūra, ae f	розрив (-rrhexis)
haemorrhagia, ae f	кровотеча (-rrhagia)
hernia, ae f	грижа (-cele)
prolapsus, us m	випадіння, пролапс
luxatio, onis f	вивих

Грецькі корені

sial-	слина
dacry-	сльоза
salping-, -salpinx	маткова труба
amnio-	плідний міхур

Кінцеві терміоеlementи

-centesis, is f	прокол
-cele	грижа, випинання
-tomya, ae f	розріз
-ectomy, ae f	вирізання; видалення
-ectasia, ae f	розширення
-lithus, i m	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-lysis, is f	руйнування, розпад
-lyticus, a, um	руйнуючий
-megalia, ae f	збільшення
-metria, ae f	вимірювання
-pexia, ae f	прикріплення
-plastica, ae f	оперативне відновлення, пластична операція
-ptosis, is f	опущення
-rrhaphia, ae f	зшивання
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання
-sthenia, ae f	сила
-stomia, ae f	1) виведення штучного свища 2) порожнина рота

Запам'ятайте терміни:

Анастомоз (від грецьк. anastomosis – устя) – це штучне з'єднання між двома трубчастими органами, наприклад, між двома різними відділами стравоходу.

Стома (від грецьк. stoma – рот, отвір) – це створений оперативним шляхом зовнішній свищ порожнистого органа, тобто отвір, який з'єднує порожнистий орган із зовнішнім середовищем.

Резекція (від лат. resectio – відсічення) – хірургічна операція: видалення частини органа або анатомічного утворення, зазвичай із з'єднанням його збережених частин.

Дилатація (від лат. dilatatio – розширення) – стійке дифузне розширення якого-небудь порожнистого органа.

Руптура (від лат. ruptūra – розрив) – закрита травма органа або тканини з порушенням цілісності відповідного анатомічного утворення, викликана надмірним його розтягом при здавлюванні, ударі або пов'язана з розвитком у ньому патологічного процесу.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть значення ТЕ -cele?
2. Що таке грижа?
3. Які значення має ТЕ -stomia?
4. Яка різниця між ТЕ -tomya і -ectomy?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

Asthenia, haemolysis, rhinorrhoea, ophthalmorrhagia, hyposialia, haemorrhagia, urolithiāsis, hepatotomia, nephrostomia, tenolýsis, cholecystorrhaphia, blepharoplastīca, laparocentēsis, angiectasia, hydrorrhoea, metropexia, phlebectomia, cystocēle, dacryocystitis⁹.

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

прикріплення легені	pneumon...
видалення м'яза	my...
прокол плідного міхура	amnio...
руйнування клітин	...lysis
вимірювання грудної клітки	thoraco...
сечовий камінь	uro...
кровотеча з вуха	...rrhagia
зшивання суглоба	arthro...
вимірювання зубів	odonto...
розпад тканин	histo...
витікання гною	pyo...
накладання свища на маткову трубу	...stomia
розрив нігтя	onycho...
вирізання стравоходу	oesophag...
зшивання сухожилка	ten...
пластична операція губи	...plastica
прикріплення селезінки	...pexia
розрив матки	metro...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

Видалення зуба, розріз живота, прикріплення нирки, накладення свища на жовчний міхур, зшивання матки, витікання з вуха, прокол живота, розрив суглоба, руйнування судини, пластична операція носа, зшивання селезінки, вирізання м'яза, сечокам'яна хвороба, відсутність м'язової сили, опущення нирки, зубний камінь, збільшення пальців, шлункова кровотеча, витікання слюзи, розширення судин, випинання (грижа) шлунка.

Завдання 4. Утворіть терміни.

Розріз: живота, м'яза, сухожилка, залози, ободової кишки, вени, кістки, сечового міхура, нерва, суглоба.

Пластична операція (оперативне відновлення): носа, губ, повік, суглоба, прямої кишки, кістки, шлунка.

Видалення (вирізання): вени, нирки, маткової труби, хряща, нерва, жовчного міхура, матки.

Руйнування (розпад): клітин, крові, тканин, кісток, судин, вен.

Зшивання: селезінки, судини, сухожилка, нерва, нирки, матки.

⁹ dacryocyst- – слъзовий мішок

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

Nephrotomia transversa, hydrorrhoea amnionalis, dacryocystitis acuta, haemorrhagia ulcerosa, sialorrhoea paralytica, amputatio uteri, febris haemorrhagica, ptosis senilis, laryngocele interna, luxatio congenita, anastomosis venosa, pancreatitis haemorrhagica acuta.

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

Дакріоцистит новонароджених, пролапс прямої кишки, зовнішній розрив серця, пролапс мітрального клапана (valva, ae f), психогенна астенія, абдомінальна гастректомія, хронічний нефролітіаз, вагінальна цистотомія, геморагічна метропатія, паралітична сіалорея, трансабдомінальний амніоцентез, гемолітична хвороба новонароджених, ампутація нижньої кінцівки, трансторакальна нефректомія, бокова трансмускулярна лапаротомія, центральний вивих стегна.

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

Нефролітотомія, гістероптоз, гемінефректомія, холелітіаз, сіаладенектомія, бронхотомія, спленорафія, антропометрія, кардіорексіс, флебектазія.

Завдання 8. Доповніть таблицю.

1.	angiectasia	dilatatio vasorum	розширення судин
2.	tenorrhesis		
3.		resectio uteri	
4.			вирізання хряща
5.	odontectomy		
6.			кровотеча з вуха
7.		ruptura articulationis	
8.	odontoma		

Lectio undevicesima

Заняття 19

Тема: Складні клінічні терміни.

Початкові терміноелементи

Мета: засвоїти початкові терміноелементи. Уміти розрізняти схожі за написанням, але різні за значенням ТЕ.

Запам'ятайте **особливості** вживання деяких початкових терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

У термінах, які позначають **трансплантацію** (пересадку органів або тканин) або **пластику** (оперативне відновлення форми або функцій органа), слід розрізняти значення початкових ТЕ:

auto- (*сам*) + transplantatio – пересадка власних органів або тканин;

allo- (*інший*) (або **homo-**) + transplantatio; alloplastica, homoplastica – пересадка органів або тканин від людини до людини;

iso- (*рівний*) + transplantatio – пересадка органів або тканин від організмів, ідентичних у генетичному відношенні;

im- + plantatio – вживлення чужих організму матеріалів (пластмаса, метал та ін.) та імплантів живої природи (хрящі, кістки, клапани);

xeno- (або **hetero-**) (*чужий, інший*) + transplantatio; xenoplastica, heteroplastica – пересадка органів або тканин від тварини до людини.

Після ТЕ **tachy-** (**швидкий**), **brady-** (**повільний**), **poly-** (**багато**) з'єднувальний голосний -о- не вживається, навіть якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звука: tachycardia, bradycardia, polymyositis.

ТЕ **leuc-** (**білий**), **erythr-** (**червоний**), **melan-** (**чорний**) можуть вживатися на позначення відповідних різновидів клітин: лейкоцитів, еритроцитів, меланоцитів. У терміні частина -cyt- може випадати: leucocytopenia=leucopenia; melanocytoma=melanoma.

Слід розрізняти схожі за написанням і вимовою ТЕ, які мають різне значення:

isch- – затримка (ischaemia – ішемія (затримка крові)); **-ischi-** – сідничний (ischialgia – ішіальгія (біль сідничного нерва));

hydr- – вода (hydrophobia – гідрофобія (страх води)); **hidr-** – піт (hidradenoma – гідраденома (пухлина потової залози));

poly- – багато (polymyositis – поліміозит (запалення багатьох м'язів)); **polio-** – сірий (poliomyelitis – поліомієліт (запалення сірої речовини спинного мозку));

sten- – звуження (stenocardia – стенокардія (звуження серця)); **-sthen-** – сила (asthenia – астенія (безсилля));

hemi- – напів-, половина (hemialgia – геміалгія (біль половини тіла));

haem- – кров (haemophilia – гемофілія (схильність до кровотечі));

-lith- – камінь (odontolithus – одонтолїт (зубний камінь)); **-lyt-** – руйнуючий (haemolyticus – гемолітичний).

Лексичний мінімум

cirrhōsis, is f	цироз, зморщування
latens, entis	прихований
spurius, a, um	хибний

грецькі корені

sphygm-	пульс
---------	-------

початкові терміноелементи

aetio-	причина
allo-	інший, другий

auto-	сам, власний
brady-	повільний
tachy-	швидкий
cryo-	холодний
thermo-	теплий
cyan-	синій
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
glyc-	солодкий, цукор
hetero-, xeno-	другий, різний
hydr-	піт
homo-, homeo-	подібний
isch-	затримка
ischi-	сідничний нерв
iso-	рівний, однаковий
lepto-	м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lip-	жир
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
mux-	слиз
ortho-	прямий
rachy-	твердий
polio-	сірий, сіра речовина
schiz-	1) порушення психіки 2) роздвоєння
xanth-	жовтий
xero-	сухий

Запам'ятайте терміни:

Етіологія (від грецьк. aitia – причина, logos – наука) – 1) наука про причини й умови виникнення хвороб; 2) причина виникнення хвороби або патологічного стану.

Шизофренія (від грецьк. schizo – розколювати, розділяти, phren – розум) – ендогенна психічна хвороба з безперервним перебігом, що проявляється зміною особистості (зниження активності, емоційна спустошеність, аутизм, втрата єдності психічних процесів, порушення мислення) і різними продуктивними симптомами (марення, галюцинації, афективні розлади та ін.).

Ортопедія (від грецьк. orthos – прямий, paideia – виховання) – галузь клінічної медицини, що вивчає хвороби і деформації опорно-рухового апарату і розробляє методи їхньої діагностики, лікування і профілактики.

Цианоз (від грецьк. cyan- + -osis) – синюшний відтінок шкіри та слизових оболонок, зумовлений недостатньою насиченістю крові киснем.

Питання для самоконтролю:

1. Перерахуйте відомі вам різновиди пластичних операцій та трансплантацій. Поясніть їхні значення.
2. Чи є різниця між ксенотрансплантацією та гетеротрансплантацією?
3. Які значення має початковий TE leuc-?
4. Назвіть початкові TE, які позначають колір.
5. Які значення має початковий TE polio-?
6. Назвіть початкові TE із значенням фізичних характеристик.

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

Leucopenia, xerostomia, oligophrenia, polysplenia, xenoplastica, tachycardia, thermometria, xanthopsia, pachymeningitis, ischuria, ischialgia, isotransplantatio.

Завдання 2. Утворіть терміни з указаним значенням.

Бачення предметів у жовтому кольорі; повільне серцебиття; прискорене серцебиття; білокрів'я; несправжня анемія; запалення сірої речовини спинного мозку; синій колір сечі; сухість ока; слизовий набряк; наявність жиру в крові; порушення розумового розвитку; затримка крові; вимірювання пульсу; недостатність еритроцитів у крові; пухлина потової залози; наука про причини; вимірювання тепла (температури).

Завдання 3. Напишіть терміни латинською мовою і поясніть їхнє значення.

Кріотерапія, цианопсія, етіологія, алопластика, меланодонтія, ортопное, ішурія, гомогенний, гетерогенний, поліаденіт, кріоанестезія, пахідактилія.

Завдання 4. Перекладіть терміни українською мовою.

Leucosis chronica, melanoma pulmōnum, erythroderma neonatale, melanoma in situ labii, syphilis primaria latens, poliomyelitis paralytica acuta, xerophthalmia epithelialis, ischuria acuta, melanoma benignum meatus acustici externi, tachypnoe hysterica.

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

Внутрішній геморагічний пахіменінгіт, печінкова псевдогемофілія, гострий епідемічний поліомієліт, цианоз новонародженого, цироз печінки, бактеріальний лептоменінгіт, психогенна тахікардія, дитяча мікседема, природжена пахіоніхія, гострий спінальний поліомієліт, злоякісна меланома верхньої губи, ішемічна хвороба серця, етіологія хвороби, ксеродермія повіки, хибний еритроцитоз.

РОЗДІЛ 3 ФАРМАЦЕВТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Lectio vicesima

Заняття 20

Тема: Вступ до фармацевтичної термінології.

Структура фармацевтичного терміна

Мета: отримати уявлення про основні поняття, які використовуються в загальній рецептурі. Засвоїти поняття «тривіальна назва» лікарського препарату. Вивчити правила використання великої літери в фармацевтичних назвах. Засвоїти поняття «частотний відрізок». Вивчити частотні відрізки першого заняття.

Фармацевтична термінологія – термінологія, яка використовується у фармації (від грецьк. «pharmakon» – ліки) – галузі науки, що присвячена виготовленню, стандартизації, дослідженню, зберіганню і відпуску лікарських засобів, які застосовуються для діагностики, профілактики і лікування захворювань. Протягом багатьох століть у європейській медицині в назвах лікарських засобів традиційно використовується латинська мова.

Основні фармацевтичні поняття

Лікарська сировина – частини рослин, органи тварин, а також продукти мінерального, бактеріального і грибкового походження.

Лікарська речовина – хімічна сполука, яка використовується в якості лікарського засобу. Лікарські речовини отримують шляхом хімічного синтезу з лікарської сировини за допомогою спеціальної обробки.

Лікарський засіб (ліки) – речовина або суміш речовин природного або хімічного походження, що застосовується для діагностики, лікування або профілактики захворювань.

Лікарська форма – форма, якої надають лікарському засобу для найбільш зручного практичного застосування. Лікарські форми поділяють на:

- рідкі (розчини, настої, відвари, настоянки, рідкі екстракти, емульсії, суспензії, лініменти, мікстури, лікарські сиропи);
- м'які (мазі, пасти, пластирі);
- тверді (таблетки, драже, порошки, гранули).

Один і той самий лікарський засіб може випускатися у різних лікарських формах.

Докладніше про лікарські форми див. Додаток № 12.

Лікарський препарат – лікарський засіб у вигляді певної лікарської форми (твердої, рідкої і т. д.).

Тривіальні назви лікарських засобів

Лікарські засоби, що є хімічними речовинами, можуть мати:

- **хімічну** назву, що повністю відображає хімічну структуру речовини;

- **умовну**, або **тривіальну** назву (від лат. *trivialis*, е – звичайний, буденний), що не відтворює хімічного складу препарату, але є зручною для використання в практичній діяльності.

Наприклад:

умовна назва: Анальгін

хімічна назва: 2,3 діметил-4 метиламіно-піразолон- 5-N-метансульфонат натрію

До тривіальних назв належать **міжнародні непатентовані назви (МНН)**, які рекомендуються Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я, затверджуються національними офіційними органами охорони здоров'я і використовуються в національних та міжнародних фармакопеях. Під такими назвами ліки відомі в усьому світі; ці назви не патентуються і призначені для вільного використання всіма виробниками лікарських препаратів.

Також існують **торгові назви**, які є комерційною власністю фармацевтичної фірми, що виробляє ліки. Ці назви патентуються.

Один і той самий препарат, який виробляють різні фірми, може мати велику кількість торгових назв. Наприклад, флуконазол продається під назвами дифлюкан, мікосист, медофлюкан, форкан та ін. Деякі лікарські засоби мають більше ніж 100 торгових назв (наприклад, вітамін В12).

Державна Фармакопея України, перше видання якої вийшло друком у 2001 р., містить інформацію про українські, латинські та міжнародні англійські назви препаратів.

Запам'ятайте **особливості** побудови фармацевтичних термінів:

Більшість латинських назв лікарських засобів – це іменники другої відміни середнього роду з закінченням **-um** у **Nom.** та **-i** у **Gen.**: *Ampicillinum, i n.* Наголос у таких термінах завжди ставиться на передостанній склад. Українські назви даних лікарських засобів – транслітеровані назви без закінчення **-um**: ампіцилін.

Латинські назви лікарських засобів і лікарських рослин пишуться з великої літери: *Raunatinum (раунатин), Crataegus (глід)*.

Деякі латинські назви лікарських засобів II відміни середнього роду закінчуються на **-ium**. Вони відповідають українським назвам на **-ій, -форм**: *натрій – Natrium, хлороформ – Chloroformium*. Форма родового відмінка таких іменників закінчується на **-ii**: *Chloroformii (перша «i» – кінцевий голосний основи)*.

Рідко зустрічаються назви закордонних препаратів на **-a**: *Levodopa, Methylropa*. Ці іменники відмінюються за I відміною. Українські назви на **-за** передаються в латинській мові іменниками середнього роду: глюкоза – *Glucosum*, лідаза – *Lydasum*.

Торгові назви лікарських засобів повинні писатись так, як вони запатентовані, часто без латинських закінчень. Однак у рецептах відбувається їхня умовна латинізація – у формі родового відмінка вони записуються з закінченням **-i**: *Magurol* – *Maguroli*.

У назвах лікарських препаратів на першому місці пишеться лікарська форма: *solutio* (розчин), *unguentum* (мазь), *tinctura* (настоянка) і т. д.

Велика кількість фармацевтичних термінів мають у своєму складі часто повторювані структурні відрізки, які прийнято називати «**частотними відрізками**». Знання частотних відрізків допоможе орфографічно правильно писати складні фармацевтичні терміни, а також розуміти загальне значення деяких із них.

Частотний відрізок – це структурний компонент фармацевтичного терміна, який має фіксоване значення і написання

Anaesthesinum (an – відсутність, aesthes – чутливість) – анестезуючий препарат; той, що усуває чутливість

Cardiovalenum (cardi – серце) – серцевий препарат

Aethazolum – препарат, що містить етильну групу (aeth-) та азот (-az-)

Частотні відрізки визначають також значення прикметників, що характеризують лікарські засоби за їхньою фармакологічною дією:

analgeticus, a, um – болезаспокійливий (an- – відсутність, alg- – біль);

antipyreticus, a, um – жарознижуючий (anti- – проти, pyr- – жар).

За допомогою цих прикметників утворюються назви груп лікарських засобів за фармакологічною дією. У цих назвах прикметники можуть уживатися з іменником *remedia* (Nom. pl. від іменника *remedium*, і n – лікарський засіб) – «лікарські засоби», а також самотійно, без іменника. В обох випадках прикметник узгоджується з іменником *remedia*:

(remedia) spasmolytica – спазмолітики, спазмолітичні (лікарські засоби)

Докладніше див. Додаток № 8.

У багатьох фармацевтичних термінах, які складаються з кількох слів, неузгоджене означення (іменник у Gen.) перекладається українською мовою як прикметник:

oleum Vaselini – вазелінова олія (букв. олія вазеліну)

unguentum Tetracyclini – тетрациклінова мазь (мазь тетрацикліну)

Лексичний мінімум

<i>emplastrum</i> , i n	пластир
<i>emulsum</i> , i n	емульсія
<i>oleum</i> , i n	олія
<i>pasta</i> , ae f	паста
<i>pulvis</i> , ěris m	порошок

remedium, i n	лікарський засіб
solutio, ōnis f	розчин
spirītus, us m	спирт
subtilis, e	дрібний
subtilissīmus, a, um	найдрібніший
suppositorium, i n	супозиторій (свічка)
tabuleta, ae f	таблетка
unguentum, i n	мазь
aethylīcus, a, um	етиловий
bactericīdus, a, um	бактерицидний
compositus, a, um	складний
isotonicus, a, um	ізотонічний
obductus, a, um	покритий оболонкою
oleōsus, a, um	олійний
ophthalmīcus, a, um	очний
spasmolytīcus, a, um	спазмолітичний
spirituōsus, a, um	спиртової

частотні відрізки

-aeth-	етильна група
-meth-	метильна група
-phen-	фенильна група
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-form-	похідні мурашиної кислоти (Acīdum formicīcum)
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-asa, -asum, -(en)zym-	ферментні препарати
-cillin-	антибіотики-пеніциліни
-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, похідні тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-morph-	похідні морфіну
-phyll-	лист
-pyr-	жар
-the(o)-	чай
-mycin-	антибіотики групи стрептоміцину
-cid-	вбивати, антимікробний
-cain-	місцевий анестетик

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення наступних понять: «лікарська сировина», «лікарська речовина», «лікарський засіб», «лікарська форма», «лікарський препарат».

2. Що таке «міжнародні непатентовані назви лікарських засобів» і «торгові назви лікарських засобів»?

3. За якою відміною відмінюються назви більшості лікарських засобів у латинській мові?

4. Дайте визначення поняттю «частотний відрізок».

Завдання 1. Прочитайте, виділіть частотні відрізки та вкажіть їхнє значення.

Erythromycinum, Dicainum, Pyrantelum, Synoeströlum, Lidocainum, Anaesthesolum, Phenobarbitalum, Theobrominum, Cholenzymum, Streptomycinum, Laevomycetinum, Streptocidum, Euphyllinum, Ephedrinum.

Завдання 2. Напишіть латинською мовою назви лікарських засобів, вкажіть їхні значення.

Дигітоксин, пірамінал, анальгін, пеніцилін, новокаїн, атропін, прозерін, анаприлін, фентоламін, кетамін, циклодол, естрадіол, морфін, парацетамол, етимізол, теофілін, ксероформ, цитарабін, неоміцин, тетрациклін.

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Мазь анестезину порошок піперациліну, спиртовий розчин левоміцетину, синестрол у таблетках, кордіамін в ампулах, олійний розчин нітрогліцерину; таблетки «Аллохол», вкриті оболонкою; інсулін для ін'єкцій, етиловий спирт, спазмолітики, вагінальна свічка, кліндаміцину, масляна емульсія, складний пластир.

Завдання 4. Перекладіть терміни у Nom. Sing. і Gen. Sing.

Парацетамол у таблетках, етиловий спирт, ізотонічний розчин, очна мазь гідрокортизону, бактерицидний пластир, порошок пірацетаму, розчин камфори для зовнішнього вживання.

Завдання 5. Перекладіть терміни латинською мовою, враховуючи особливості перекладу неузгодженого означення.

Тобраміцинова мазь, очна дитетрациклінова мазь, гідрокортизонова мазь, синтоміциновий лінімент, вазелінова олія.

Lectio una et vicesima

Заняття 21

Тема: Граматичні категорії дієслова

Мета: Ознайомитися з граматичними категоріями латинського дієслова. Навчитися визначати та основу дієвідміну дієслова. Вміти ставити дієслово у форми наказового та умовного способів. Знати парадигму дієслова «бути» у теперішньому часі. Вивчити основні рецептурні вирази.

Дієслово – частина мови, яка позначає дію. Відповідає на питання «що робити?», «що зробити?». Дієслово змінюється за станами, способами, часами, числами та особами.

Граматичні категорії дієслова:

Persona (особа):

Persona prima – перша особа (я, ми)

Persona secunda – друга особа (ти, ви)

Persona tertia – третя особа (він, вона, воно, вони)

Numerus (число):

Numerus singularis – однина

Numerus pluralis – множина

Modus (спосіб):

Modus indicativus – дійсний спосіб (реальна дія)

Modus conjunctivus – умовний спосіб (можлива дія, заклик до дії)

Modus imperativus – наказовий спосіб (наказ діяти)

*Окремим способом у латинській мові виступає неозначена форма – інфінітив (modus infinitivus)

Genus (стан):

Genus activum – активний стан (особа виконує дію)

Genus passivum – пасивний стан (особа є об'єктом дії)

Tempus (час):

Tempus praesens – теперішній час

Tempus imperfectum – минулий час недоконаного виду

Tempus futurum I – майбутній перший

Tempus futurum II – майбутній другий

Tempus perfectum – минулий доконаного виду

Tempus plusquamperfectum – давноминулий час

У сучасній медичній термінології дієслово використовується переважно у традиційних рецептурних виразах у формах *теперішнього часу дійсного та наказового способів*.

Словникова форма дієслова

Словникова форма дієслова складається із двох компонентів:

1 ос., одн., тепер. час, недок. вид, дійсний спосіб, активний стан: «я роблю»	Інфінітив тепер. часу активного стану: «що робити»
do – я даю	dare – давати
miscere – я змішую	miscere – змішувати

За словниковою формою можна визначити основу та дієвідміну дієслова.

Визначення основи дієслова

Основа дієслова визначається за неозначеною формою дієслова, відкидаючи закінчення **-re** (I, II, IV дієвідміни) або **-ĕre** (III дієвідміна).

I, II, IV дієвідміни	III дієвідміна
Інфінітив без -re	Інфінітив без -ĕre

Поділ на дієвідміни

Латинські дієслова поділяються на чотири дієвідміни. Дієвідміну можна визначити за кінцевою літерою основи дієслова.

Дієвідміна	Кінцева літера основи	Закінчення інфінітива	Приклад
I	ā	-re	sterilis ā -re стерилізувати
II	ĕ	-re	misc ĕ -re змішувати
III	приголосний / u	-ĕre	solv- ĕre розчиняти; dilu- ĕre розбавляти
IV	ī	-re	fin ī -re закінчувати

NB: Варто звертати увагу на довготу або короткість **-e** у дієслові: **-ĕ** – належить до основи, вказує на **II** дієвідміну; **-ĕ** – є з'єднувальним голосним, не належить до основи, вказує на **III** дієвідміну.

Утворення форм теперішнього часу

Дійсний спосіб активного стану (Praesens indicativi activi)

Основа дієслова	+	Особове закінчення
-----------------	---	--------------------

При утворенні форм 3 особи однини у III дієвідміні використовується з'єднувальний голосний **-i-**. Для утворення форм 3 особи множини у III та IV дієвідмінах додається з'єднувальний голосний **-u-**.

Особові закінчення активного стану

Sing.		Plur.	
1	-o	1	-mus
2	-s	2	-tis
3	-t	3	-nt

	I	II	III	IV
Основа	signa-	misc-	solv-	audi-
3 ос. Sing.	signa- t він позначає	misc- t він змішує	solv- i-t він розчиняє	audi- t він слухає
3 ос. Plur.	signa- nt вони позначають	misc- nt вони змішують	solv- u-nt вони розчиняють	audi- u-nt вони слухають

Дійсний спосіб пасивного стану (*Praesens indicativi passivi*)

Особові закінчення пасивного стану:

Sing.		Plur.	
1	-or	1	-mur
2	-ris	2	-mini
3	-tur	3	-ntur

	I	II	III	IV
Основа	signa-	miscē-	solv-	audi-
3 ос. Sing.	signa- tur він позначається	miscē- tur він змішується	solv- i-tur він розчиняється	audi- tur він слухається
3 ос. Plur.	signa- ntur вони позначаються	miscē- ntur вони змішуються	solv- u-ntur вони розчиняються	audi- u-ntur вони слухаються

Наказовий спосіб (*Modus imperativus*)

Виражає наказ діяти. Використовується у рецептах у формі однини або множини (Візьми! Видайте!).

Форми однини утворюються шляхом відкидання **-re** від форми *infinitivus*. Форми множини утворюються шляхом додавання закінчення **-te** до основ дієслів I, II, IV дієвідмін та сполучного голосного **-i-** та закінчення **-te** до основ дієслів III дієвідміни.

Дієвідміна	Інфінітив	Наказовий спосіб	
		Singularis	Pluralis
I	sterilisā-re стерилізувати	sterilisa! Простерилізуй!	sterilisa- te ! Простерилізуйте!
II	miscē-re змішувати	miscē! Змішай!	miscē- te ! Змішайте!
III	solv-ēre розчиняти; dilu-ēre розбавляти	solvē! diluē! Розчини! Розбав!	solv- i-te ! dilu- i-te ! Розчиніть! Розбавте!
IV	finī-re закінчувати	fini! Закінчуй!	fini- te ! Закінчуйте!

Умовний спосіб (*Modus conjunctivus*)

Дієслова у формі умовного способу використовуються у рецепті на позначення безумовного наказу (Нехай буде видано! Нехай він приготує!). Як правило, у рецептурі вживаються форми однини та множини третьої особи. При перекладі українською мовою додається частка «нехай».

Для утворення форм умовного способу використовується змінена основа дієслова, до якої додаються особові закінчення активного чи пасивного стану.

	Зміни в основі	Нова основа	Activum		Passivum	
			3 ос., Sing.	3 ос., Plur.	3 ос. Sing.	3 ос., Plur.
I	... a + e	sterilise-	sterilise-t Нехай він простерилізує	sterilise- nt Нехай вони простерилізують	sterilise- tur Нехай буде простерилізовано	sterilise- ntur Нехай будуть простерилізовані
II	... ē + a	miscea-	miscea- t	miscea- nt	miscea- tur	miscea- ntur
III	... u/пригол. + a	solva- dilua-	solva- t dilua- t	solva- nt dilua- nt	solva- tur dilua- tur	solva- ntur dlua- ntur
IV	... i + a	finia-	finia- t	finia- nt	finia- tur	finia- ntur

Дієслово *sum, esse* «бути» Praesens indicativi activi

Sing.		Plur.	
1	sum я є	1	sumus ми є
2	es ти є	2	estis ви є
3	est він/вона/воно є	3	sunt вони є

У реченні дієслово «бути» виступає присудком або частиною іменного присудка. При перекладі може опускатися: *Repetitio est mater studiorum* – Повторення (є) мати навчання.

Дієслово *fiō, fieri* «утворюватися, ставати»

Дієслово *fiō, fieri* має пасивне значення. Вживається у рецептурних виразах у 3 особі однини і множини умовного способу

Praesens conjunctivi activi

	Sing.	Plur.
3	fiat нехай він/вона/воно утвориться	fiant нехай вони утворяться

Основні рецептурні вирази

Recipe	Візьми
Misce (Misceatur)	Змішай (Нехай буде змішано)
Da (Detur)	Видай (Нехай буде видано)
Signa (Signetur)	Познач (Нехай буде позначено)
Sterilisa (Sterilisetur)	Простерилізуй (Нехай буде простерилізовано)

Da (Dentur) tales doses numĕro	Видай (Нехай будуть видані) такі дози числом
Adde (addatur) asepticĕ	Додай (Нехай буде додано) асептично
Da (Detur) in tabulettis	Видай (Нехай буде видано) в таблетках
Da (Detur) in ampullis	Видай (Нехай буде видано) в ампулах
Da (Detur) in capsulis gelatinosis	Видай (Нехай буде видано) в желатинових капсулах
Verte (Vertatur)	Перегорни (Нехай буде перегорнуто)
Misce (Misceatur), (ut) fiat pasta	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться паста
Misce (Misceatur), (ut) fiat pulvis	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться порошок
Misce (Misceatur), (ut) fiat unguentum	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться мазь
Misce (Misceatur), (ut) fiat linimentum	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться лінімент
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium rectale (vaginale)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться ректальний (вагінальний) супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> suppositoria	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> suppositoria rectalia (vaginalia)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться ректальні (вагінальні) супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> species	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться збір
Rĕpete! (Repetatur!)	Повтори (Нехай буде повторено)!
Rĕpete bis! (Repetatur bis!)	Повтори (Нехай буде повторено) двічі!
Cito!	Швидко!

Лексичний мінімум

I дієвідміна

curo, are	лікувати
do, dare	давати, видавати
praeparo, are	готувати
servo, are	зберігати

signo, are	позначати
steriliso, are	стерилізувати

II дієвідміна

misceo, ēre	змішувати
salveo, ēre	бути здоровим (використовується при вітанні)
valeo, ēre	бути здоровим (використовується при прощанні)

III дієвідміна

addo, ěre	додавати
diluo, ěre	розчиняти
fio, ěri	утворюватися
praescribo, ěre	виписувати
recipio, ěre	брати, взяти
repeto, ěre	повторювати
solvo, ěre	розчиняти
verto, ěre	перегортати
vivo, ěre	жити

IV дієвідміна

finio, ire	закінчувати
audio, ire	слухати

Завдання для самоконтролю:

1. Назвіть граматичні категорії дієслова.
2. З чого складається словникова форма дієслова?
3. На скільки дієвідмін поділяються латинські дієслова?
4. Як визначити дієвідміну?
5. Як визначити основу дієслова?
6. Назвіть особові закінчення однини та множини активного та пасивного стану теперішнього часу.
7. Як утворюються форми наказового способу?
8. Як утворюються форми умовного способу?

Завдання 1. Визначте основу та дієвідміну дієслів.

Curo, are; scribo, ěre; moveo, ěre; linio, ire; audio, ire; do, are; vinco, ěre; scio, ire; formo, are; addo, ěre; dormio, ire; signo, are.

Завдання 2. Поставте дієслова у форми наказового способу однини та множини.

Venio, ire; misceo, ēre; steriliso, are; praeparo, are; recipio, ěre; audio, ire; curo, are; salveo, ēre; verdo, ěre; studeo, ēre.

Завдання 3. Поставте дієслова у форми умовного способу 3 особи однини та множини латинською мовою.

Додавати, розчиняти, формуватися, давати, позначати, змішувати, перегортати, повторювати, зберігати.

Завдання 4. Змініть число у дієслівних формах.

Sterilisetur, audi, praeparat, fiant, dentur, dat, misceat, vale, repetit, signatur, nutriantur, student, videntur, sunt, signate.

Завдання 5. Поясніть дієслівні форми. Перекладіть українською мовою.

Finiuntur, movēre, date, solvit, curet, habeatur, formantur, labora, student, dividitur, doce, velet, datur, valete, recipite, vodet, veniant, misceatur, solvantur.

Завдання 6. Перекладіть українською мовою, звертаючись до словника.

Vita (est) brevis. Misce. Da. Signa. Adde aseptice. Da tincturam Valerianae. Da in vitro fusco. Misce, ut fiat pulvis. Tertium non datur. Salvete discipuli! Detur solutionem in ampullis. Vita nostra brevis est. Fiat lux. Medicus curat, natura sanat. Medice, cura te ipsum!

Завдання 7. Перекладіть латинською мовою.

Повтори двічі. Змішай, нехай утвориться паста. Видай в желатинових капсулах. Нехай буде простерилізовано. Змішай, нехай утвориться збір. Візьми. Нехай буде видано в ампулах.

Lectio altera et vicesima

Заняття 22

Тема: Рецепт та його структура. Скорочення в рецепті

Мета: Ознайомитися з поняттям «рецепт». Знати основні вимоги щодо його оформлення. Засвоїти правила написання рецептів. Розуміти та вміти вживати абрєвійовані вирази у рецепті.

Рецепт

Рецепт (від лат. recipere – одержувати) – це медичний документ, який містить письмове звернення лікаря до фармацевта про виготовлення і видачу ліків у певному дозуванні та вказівки хворому щодо способу вживання ліків.

Рецепт є юридичним документом, написання та використання якого регулюється згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 360 «Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення» від 19.07.2005.

Основні вимоги до рецептів:

- Рецепти виписуються на спеціальному рецептурному бланку, форма якого затверджена законодавчо, та виготовляються друкарським способом (Див. Додаток № 9).

- Назва лікарського засобу, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.
- Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці.
- Вказівки щодо використання ліків пишуться державною мовою або мовою міжнародного спілкування
- Рецепти виписуються чітко і розбірливо з обов'язковим заповненням належної інформації, передбаченої формою бланка Рецепта.

Правила оформлення латинської частини рецепта:

1. Латинська частина рецепта починається словом *Recipe* і закінчується словом *Signa*.
2. Орфографічні помилки у тексті рецепта не допускаються!
3. Початок рецептурного рядка після *Recipe*, а також назви лікарських засобів, хімічних елементів, катіонів, лікарських рослин всередині рядка пишуться з великої літери.
4. Кожен лікарський засіб записується на окремому рядку. Якщо назва лікарського засобу не вміщується в один рядок, її переносять на наступний із невеликим відступом вправо. Під словом *Recipe* залишається вільне поле для того, щоб фармацевт міг вказати ціну.
5. Після *Recipe* пишеться або назва лікарського засобу, або лікарської форми у *Genetivus* або *Accusativus* однини чи множини.
6. Праворуч від назви лікарського засобу вказується його кількість.

Позначення кількості (дози) лікарських засобів

- Тверді та сипкі лікарські засоби вимірюються у грамах (слово «грам» не пишеться). Доза позначається у формі десяткового дробу: 1 грам – 1,0; 1 дециграм – 0,1; 1 сантиграм – 0,01; 1 міліграм – 0,001.
- Рідкі лікарські засоби вимірюються у мілілітрах: вказується число та ml: 15 ml, 0,5 ml
- Якщо рідкого засобу менше 1 мл, то його доза позначається у краплях: слово крапля пишеться в *Acc. Sing.* – **guttam**, або *Acc. Plur.* – **guttas**. Кількість крапель вказується римськими цифрами: *guttam I*, *guttas VIII*.
- Деякі антибіотики вимірюються у біологічних одиницях дії: вказується тисяча чи мільйон **ОД** (IU – у англійських країнах): 25000 ОД.
- Якщо декілька інгредієнтів виписуються в однаковій кількості, то після останнього з них перед дозою пишеться **ana** (по, порівну).
- Якщо формотворча речовина додається до певної кількості, вживається прийменник **ad** (до).
- Якщо не вказується точна кількість ліків, вживається вираз **quantum satis** (скільки достатньо).

7. Після переліку лікарських засобів подається інформація для фармацевта щодо приготування або видачі лікарських засобів – стандартні рецептурні фрази: *Misce, fiat unguentum. Da tales doses numero 10.*

8. Останнім латинським словом у рецепті є *Signa*. Після цього українською мовою пишуться вказівки для хворого (Напр.: Приймати тричі на добу).

Recipe: Analgini

Paracetamoli ana 0,2

Misce, fiat pulvis.

Da tales doses numero 10.

Signa: По 1 порошку при
головному болі.

Візьми: Анальгін

Парацетамолу по 0,2

Змішай, нехай утвориться
порошок

Видай такі дози числом 10.

Познач: По 1 порошку при
головному болі.

Додаткові написи:

Якщо необхідно терміново виготовити лікарський засіб, то на рецепті вказується **Cito!** (Швидко!) або **Statim!** (Негайно!)

Якщо необхідно повторно видати той самий засіб, то вказується **Repete!** (Повтори) або **Repetatur!** (Нехай буде повторено. Повторити).

Прості і складні рецепти

Якщо до складу рецепта входить одна лікарська речовина, яка представлена в одному рецептурному рядку, то такий рецепт називається *простим*. Ці лікарські засоби надходять до аптечної мережі в готовому вигляді. У даному випадку використовується *офіційний* спосіб виписування ліків (від лат. *officinalis*, е – той, що знаходиться в аптеці в готовому вигляді; *officina*, ае f – аптека). Склад і спосіб виготовлення таких лікарських засобів зазначений у Державній Фармакопеї.

Якщо в рецепті зазначено дві і більше лікарські речовини, такий рецепт називається *складним*. У даному випадку говоримо про *магістральний* спосіб виписування ліків (від лат. *magistralis*, е – той, що належить учителю, створений мастером; *magister*, *tri m* – учитель, мастер). У таких рецептах склад лікарського засобу повинен бути докладно зазначений.

Дві моделі рецептурного пропису

1 модель.

Якщо вказується кількість лікарського засобу, то після Recipe назва лікарської форми або лікарського засобу пишеться у Gen. Оскільки форма дієслова Recipe (Візьми) вимагає прямого додатку (знахідний відмінок кого? що?), то питання від Recipe ставиться до кількості речовини, яка позначається в Acc. sing. або Acc. plur. Від кількості лікарської речовини ставляться питання родового відмінка (кого? чого?), тому назва речовини записується в Genetivus sing. або plur.

Такий спосіб рецептурного пропису є найпоширенішим.

Відмінкові закінчення Acc. та Abl.

Accusativus		Ablativus		
Sing.	Plur.	Sing.	Plur.	
I	-am	-as	-a	-is
II	-um	-os/-a*	-o	-is
III	-em (-im**)	-es	-e (-i**)	-ibus
IV	-um	-us	-u	-ibus
V	-em	-es	-e	-ebus

* Для іменників середнього роду II відміни.

** Для іменників грецького походження на -sis, is f (dosis, is f; tussis, is f).

Найпоширеніші у рецептурі вирази з прийменниками див. у Додатку № 7.

Recipe: Tabulettas contra tussim cum Opio numero 6 Da. Signa: 1 таблетку 2 рази на день	Візьми: Таблетки проти кашлю з опієм числом 6 Видай. Познач: 1 таблетку 2 рази на день
---	--

Скорочення у рецепті

(Для самостійного опанування)

У рецепті дозволяється використовувати скорочення (аббревіацію).

1. Скорочуються назви лікарських форм, органів рослин, рецептурні фрази та вирази.

Назви лікарських засобів або лікарських рослин скорочувати не можна!

2. Скорочують слово до першої приголосної (**folium – fol., tabuletta – tab.**), якщо кілька приголосних ідуть підряд, скорочення закінчують на останній (**extractum – extr., infusum – inf.**).

3. У рецептурних виразах скорочення відбувається до однієї літери: **M. D. S. (Misc. Da. Signa); D. t. d. N. (Da tales doses numēro).**

Основні скорочення

(Розширений перелік – у Додатку № 10)

Скорочення	Повна форма	Переклад
āā	ana	по, порівну
ggt., ggtts	gutta, guttas	крапля, краплі
obd.	obductus	покритий оболонкою
ol.	oleum	олія
sol.	solution	розчин
sup.	suppositorium	супозиторій

tab.	tabuletta	таблетка
t-ra, tinct.	tinctūra	настоянка
ungu.	unguentum	мазь
D.	Da	Видай
D. t. d. N.	Da tales doses numero	Видай такі дози числом
M.	Misce	Змішай
M. f.	Misce, fiat...	Змішай, нехай утвориться
Rp.	Recipe	Візьми
S.	Signa	Познач

Лексичний мінімум

aërosolum, i n	аерозоль
ampulla, ae f	ампула
aqua, ae f	вода
capsula, ae f	капсула
dragee	драже
extractum, i n	екстракт
gutta, ae f	крапля
suppositorium, i n	супозиторій, свічка
suspensio, ōnis f	суспензія
tinctura, ae f	настоянка
aquosus, a, um	водний
destillatus, a, um	дистильований
fluidus, a, um	рідкий
gelatinosus, a, um	желатиновий
rectalis, e	ректальний
siccus, a, um	сухий
spissus, a, um	густий
spongia, ae f	губка
vaginalis, e	вагінальний

Назви рослин та лікарських засобів

Belladonna, ae f	беладона
Cacao (невідм.)	какао
Camphora, ae f	камфора
Chamomilla, ae f	ромашка
Convallaria, ae f	конвалія
Ichthyolum, i n	іхтіол
Mentha, ae f	м'ята
Millefolium, i n	деревій
saccharum, i n	цукор
Senna, ae f	сена, александрійський лист
Valeriana, ae f	валеріана

Питання для самоконтролю:

1. Що таке рецепт?
2. Якими є основні вимоги до рецепту?
3. Назвіть основні моделі рецептурного пропису.
4. Як оформлюється латинська частина рецепту?
5. Назвіть способи позначення дозування у рецепті.

Завдання 1. Перекладіть латинською мовою.

Таблетки дібазолу, настоянка валеріани з камforoю, таблетки під язик, розчин пірацетамау, настоянка конвалії, супозиторій з іхтіолом, олійний розчин камфори, драже «Ундевіт», ректальні супозиторії, гідрокортизонова мазь, супозиторії «Анузол», олія какао, густий екстракт беладони, лінімент синтоміцину з новокаїном.

Завдання 2. Запишіть у Nom. та Gen.

ампіцилін, розчин новокаїну, мазь еритроміцину, стрептоцидовий лінімент, дистильована вода, цукор, етиловий спирт, настоянка беладони, суспензія нітазолу, очна мазь дібіоміцину, густий екстракт валеріани, простий пластир.

Завдання 3. Перекладіть рецепти українською мовою.

1. Recipe: Unguenti Prednisoloni 0,5% – 5,0
Da.
Signa: Для зовнішнього застосування
2. Recipe: Tincturae Convallariae
Tincturae Valerianae aa 10 ml
Tincturae Belladonnae 5 ml
Mentholi 0,2
Misc. Da.
Signa: По 20–25 крапель 2–3 рази на день
3. Recipe: Suppositorium cum Nystatino 250000 OD
Da tales doses numero 20.
Signa: По 1 свічці ректально 2 рази на добу
4. Recipe: Solutionis Synoestrolis oleosae 0,1% 1 ml
Da tales doses numero 6 in ampullis
Signa: По 1 мл внутрішньом'язово 1 раз на добу
5. Recipe: Tabulettas Nystatini obductas 250000 OD numero 40
Da.
Signa: По 1 таблетці 1 раз на день
6. Recipe: Thyreoidini 0,02
Sacchari 0,2
Misc. ut fiat pulvis
Da tales doses numero 20
Signa: По 1 порошку 3 рази на день дитині двох років

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Таблетки фурациліну 0,02
для внутрішнього вживання числом 10.
Видай.
Познач: Розчинити 1 таблетку у 100 мл води для полоскання
2. Візьми: Лініменту стрептоциду 5% 30,0
Видай.
Познач: Для змащування шкіри
3. Візьми: Олійного розчину камфори 10% 100 мл
Видай.
Познач: Для розтирання суглобів
4. Візьми: Анастезину 0,25
Олії какао 3,0
Змішай, нехай утвориться ректальний супозиторій.
Видай такі дози числом 10.
Познач: По 1 свічці на ніч
5. Візьми: Вазелінової олії 200 мл
М'ятної олії 3 краплі
Змішай. Видай.
Познач: По 1 ст. ложці на день
6. Візьми: Настоянки конвалії
Настоянки валеріани по 10 мл
Розчину нітрогліцерину 1% 1 мл
Валідолу 2 мл
Змішай. Видай.
Познач: По 10–15–20 крапель 3–4 рази на день
7. Візьми: Супозиторії з гліцерином 2,46
Видай такі дози числом 10
Познач: По 1 свічці 1 раз на день через 20 хв після сніданку
8. Візьми: Таблетки «Гемостимулін» числом 50
Видай.
Познач: По 1 таблетці 3 рази на день
9. Візьми: Рідкого екстракту деревію 30 мл
Видай.
Познач: По 40–50 крапель 3 рази на день

Завдання 5. Напишіть повну форму скорочених виразів.

M. D. S.	S.
Da in tab.	t-ra
M. f. ung.	sol.
in ampull.	M. f. past.
N.	D. in caps. gelat.
D. t. d. N.	dct.
pulv.	M. f. sup.
Rp.	ol.

Завдання 6. Запишіть рецепти без скорочень.

1. Rp.: Supp. «Anusolum» numero 10
D.
S.: По 1 супозиторію 1 раз на добу.
2. Rp.: Tab. extr. Valerianae obd. 0,02 N 50
D.
S.: По 1 таблетці 2–3 рази на день
3. Rp.: Insulini pro injection. 10 ml (40 OD – 1 ml)
D. t. d. N. 10
S.: Підшкірно по 10 ОД 2 рази на день за 20 хв. до їжі.
4. Rp.: Sol. Euphyllini 24% 5 ml
D. t. d. N. 10 in amp.
S.: По 1 мл внутрішньом'язово.
5. Rp.: Theophyllini 0,2
Ol. Cacao 2,0
M., f. supp.
D. t. d. N. 10
S.: По одній свічці на ніч
6. Rp.: Resorcini 0,1
Spiritus aethylici 95% 5 ml
Aq. destill. 15 ml
M. D.
S.: Вушні краплі; по 1–2 краплі у вухо
7. Rp.: T-rae Valeriānae
T-rae Convallariae aa 7,5 ml
M. D.
S.: По 20–30 крапель 3 рази на день.
8. Rp.: Dragee Chlorpromazini 0,1
D. t. d. N. 50
S.: Приймати внутрішньо 1 драже 3 рази на день після їжі

Lectio tertia et vicesima

Заняття 23

Тема: Хімічна номенклатура. Назви кислот та оксидів

Мета: Ознайомитися з латинськими назвами хімічних елементів. Засвоїти основні принципи утворення латинських назв кислот та оксидів. Уміти виписувати кислоти та оксиди у рецепті.

Хімічна номенклатура

Хімічні елементи та їх сполуки широко використовуються у медичній практиці.

Усі назви хімічних елементів пишуться з великої літери.

Назви хімічних елементів є іменниками II відміни середнього роду із закінченням **-um** у Nom. Sing., **-i** у Gen. Sing.: Ferrum, i n (залізо); Kalium, i n (калій).

Винятки: **Phosphorus, i m** – фосфор та **Sulfur, uris n** – сірка (сульфур).

NB! Деякі хімічні елементи у Міжнародній Фармакопеї зустрічаються під іншими латинськими назвами: натрій – Sodium, i n, калій – Potassium, i n.

Назви кислот

Неорганічні кислоти

acidum	+	прикметник із суфіксом -icum (вищий ступінь окиснення) прикметник із суфіксом -osum (нижчий ступінь окиснення) hydro + прикметник із суфіксом -icum (безоксигенові кислоти)
---------------	---	---

H₃PO₄ – acidum phosphoricum

H₃PO₃ – acidum phosphorosum

HCl – acidum hydrochloricum

В українській фармацевтичній термінології застосовуються два типи назв кислот.

acidum ...-icum	...-атна / -на, -ова, -єва кислота	acidum sulfuricum (H ₂ SO ₄)	сульфатна (сірчана) кислота
acidum ...-osum	...-итна, -ітна / -иста кислота	acidum sulfurosum (H ₂ SO ₃)	сульфітна (сірчиста) кислота
acidum hydro...icum	...-идна / -воднева кислота	acidum hydroiodicum (HI)	йодидна (йодоводнева) кислота

NB! Acidum **arsenicicum** – арсенатна кислота, acidum **arsenicum** – арсенітна кислота;

Acidum **nitricum** – нітратна кислота, acidum **nitrosum** – нітритна кислота

Органічні кислоти

Назви органічних кислот вказують на речовину, із якої їх виділяють.

acidum + прикметник із суфіксом **-icum**

acidum formicicum – мурашина кислота (від formica, ae f – мураха)

acidum lacticum – молочна кислота (від lac, lactis n – молоко)

Назви оксидів

Хімічний елемент у Sing.	Gen. + oxydum hydroxydum peroxydum
---------------------------------	--

MgO: Magnii oxydum – магнію оксид

H₂O₂: Hydrogenii peroxydum – водню пероксид

Mn(OH)₂: Mangani hydroxydum – мангану гідроксид

Назви закисів

Хімічний елемент у Nom. Sing.	+ oxydulatum
--------------------------------------	---------------------

N₂O: Nitrogenium oxydulatum – закис азоту (букв.: азот закисний)

Хімічні сполуки у рецептах

Хімічні речовини часто використовуються у якості складових лікарських засобів. У рецепті назви хімічних елементів, кислот та оксидів пишуться з великої літери.

Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 5% 20 ml Tannini 3,0 Glycerini 10,0 Misce. Da. Signa: Для змащування ясен	Recipe: Solutionis Acidi nicotinicі 1% 1 ml Da tales doses numero 10 in ampullis Signa: Внутрішньовенно 0,01 г два рази на день
--	---

Лексичний мінімум

Aluminium, i n (Al)	алюміній
Argentum, i n (Ag)	срібло (аргентум)
Arsenicum, i n (As)	миш'як (арсен)
Bismuthum, i n (Bi)	вісмут
Borum, i n (B)	бор
Calcium, i n (Ca)	кальцій
Carboneum, i n (C)	вуглець (карбон)
Cuprum, i n (Cu)	мідь (купрум)
Ferrum, i n (Fe)	залізо (ферум)
Fluorum, i n (F)	фтор (флуор)
Hydrogenium, i n (H)	водень (гідроген)
Hydrargyrum, i n (Hg)	ртуть (меркурій)
Iodum, i n (I)	йод
Kalium, i n (K)	калій
Magnium, i n (Magnesium, i n) (Mg)	магній

Manganum, i n (Mn)	марганець (манган)
Natrium, i n (Na)	натрій
Nitrogenium, i n (N)	азот (нітроген)
Oxygenium, i n (O)	кисень (оксиген)
Phosphorus, i m (P)	фосфор
Plumbum, i n (Pb)	свинець (плюмбум)
Sulfur, ūris n (S)	сірка (сульфур)
Zincum, i n (Zn)	цинк
acidum, i n	кислота
oxidum, i n	оксид
hydroxidum, i n	гідроксид
peroxidum, i n	пероксид
acetylsalicylicus, a, um	ацетилсаліциловий
aceticus, a, um	оцтовий
ascorbinicus, a, um	аскорбіновий
benzoicus, a, um	бензойний
citricus, a, um	лимонний
lacticus, a, um	молочний
nicotinicus, a, um	нікотиновий
formicicus, a, um	мурашиний
albus, a, um	білий
anhydricus, a, um	безводний
dilutus, a, um	розведений
flavus, a, um	жовтий
praecipitatus, a, um	осаджений
reductus, a, um	відновлений

Питання для самоконтролю:

1. Як формуються латинські назви хімічних елементів?
2. Як утворюються назви неорганічних кислот?
3. Які варіанти українських назв кислот Ви знаєте?
4. Як утворюються назви органічних кислот?
5. Як утворюються назви оксидів та закисів?

Завдання 1. Перекладіть українською мовою.

Sulfur praecipitatum, aqua Plumbi, Hydrargyrum praecipitatum, pasta Zinci, acidum hydrochloricum dilutum, emplastrum Plumbi simplex, tabulettae Acidi nicotini, unguentum Hydrargyri oxydi flavi

Завдання 2. Перекладіть латинською мовою. Поставте у Nom. Sing. та Gen. Sing.

Молочна кислота, арсенатна кислота, арсенітна кислота, мурашина кислота, боратна кислота, сульфатна кислота, нітратна кислота, нітритна кислота, йодидна кислота, водню пероксид, заліза гідроксид, цинку оксид,

ртуті оксид, мазь магнію пероксиду, розчин саліцилової кислоти, розведена оцтова кислота, драже аскорбінової кислоти, порошок алюмінію гідроксиду

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Спиртовий розчин йоду, осаджена сірка для зовнішнього застосування, ртутна мазь, таблетки ацетилсаліцилової кислоти для дітей, відновлене залізо в желатинових капсулах, мазь з цинку оксидом, жовта осаджена ртуть, покриті оболонкою таблетки «Мікрійод» з фенобарбіталом, закис азоту для наркозу.

Завдання 4. Перекласти українською мовою.

1. Recipe: Tabulettas Acidi nicotinicі 0,05 numero 50

Da.

Signa: По 1 таблетці 1 раз на день

2. Recipe: Aquae Plumbi

Aquae destillatae ana 0,50 ml

Acidi borici 2,0

Misce.

Da.

Signa: Примочки

3. Recipe: Dermatoli 10,0

Zinci oxydi 20,0

Talci 30,0

Misce fiat pulvis

Da.

Signa: Присипка

4. Recipe: Dragee Acidi ascorbinici 0,05 numero 50

Da.

Signa: По 2 драже 3 рази на день після їжі.

5. Recipe: Unguenti Hydrargyri albi 5% 25,0

Da.

Signa: Для зовнішнього застосування

6. Recipe: Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml

Da.

Signa: По 1 столовій ложці на склянку води. Для полоскання.

7. Recipe: Acidi acetylsalicylici

Phenacetini ana 0,25

Coffeini 0,05

Da tales doses numero 10 in tabulettis.

Signa: По 1 таблетці 3 рази на день

Завдання 5. Перекласти латинською мовою.

1. Візьми: Спиртового розчину саліцилової кислоти 1% 40 мл
Видай.
Познач: Зовнішнє. Для змащування шкіри. По 2–5 крапель 3 рази на день.
2. Візьми: Таблетки арсенітної кислоти, покриті оболонкою, числом 12
Видай.
Познач: По 1 таблетці 3 рази на день.
3. Візьми: Таблетки магнію оксиду 0,5 числом 20.
Видай.
Познач: По 1 таблетці через 1-2 години після їжі.
4. Візьми: Цинку оксиду 5,0
Тальку 15,0
Змішай, хай утвориться порошок
Видай.
Познач: По 1/2 чайної ложки на прийом.
5. Візьми: Боратної кислоти 0,2
Етилового спирту
Розчину водню пероксиду 3% по 5 мл
Змішай.
Видай.
Познач: По 5 крапель у вухо 2 рази на день.
6. Візьми: Бензойної кислоти 0,6
Саліцилової кислоти 0,3
Вазеліну до 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь.
Видай.
Познач: змащувати уражені ділянки.
7. Візьми: Простого свинцевого пластиру 50,0
Видай.
Познач: Для аплікації на уражені ділянки шкіри
8. Візьми: Пепсину 2,0
Розведеної хлоридної кислоти
5 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай.
Видай.
Познач: Внутрішньо по 1 столовій ложці 3 рази на день.
9. Візьми: Жовтого ртуті оксиду 0,6
Іхтіолу 0,8
Цинкової мазі 20,0
Змішай, нехай утвориться мазь.
Видай.
Познач: Для зовнішнього використання.

Lectio quarta et vicesima

Заняття 24

Тема: Хімічна номенклатура. Назви солей

Мета: Засвоїти основні принципи утворення латинських назв солей. Уміти виписувати солі у рецепті. Ознайомитися з частотними відрізками, які вказують на хімічний склад лікарського засобу.

Назви солей

Латинські назви солей будуються за такою схемою:

катіон (іменник в Gen. Sing.)	+	аніон (іменник в Nom. Sing.)
---	---	--

Назва катіона:

- з великої літери;
- хімічний елемент або лікарська речовина (іменник II відміни середнього роду).

Назва аніона:

- з маленької літери;
- утворюється за допомогою суфіксів -as, -is, -idum, що є еквівалентними українським -ат, -ит (-ит), -ид.

Calcii gluconas – кальцію глюконат

Natrii nitris – натрію нітрит

Papaverini hydrochloridum – папаверіну гідрохлорид

Відповідність українських та латинських назв аніонів

Українська	Латинська	Приклади	
-ат, ату	-as, atis m	магнію сульфат, магнію сульфату	Magnesii sulfas, Magnesii sulfatis
-ит, иту	-is, itis m	срібла нітрит, срібла нітриту	Argentii nitris, Argentii nitritis
-ид, иду	-idum, i n	ефедріну гідрохлорид, ефедрину гідрохлориду	Ephedrini hydrochloridum, Ephedrini hydrochloridi

Назви основних солей

Назви аніонів основних солей формуються за допомогою префікса **sub-**, якому відповідає слово «**основний**»

Bismuthi **sub**nitras – вісмуту **основний** нітрат

Назви органічних солей калію та натрію

Назви таких солей складаються з двох іменників у Nom. Sing., з'єднаних дефісом:

Основа у Nom. Sing.	у	Nom.	+	-kalium -natrium
---------------------	---	------	---	---------------------

Відмінюються обидва слова:

Бензілпеніцилін-калій	Benzylpenicillinum-kalium
Бензілпеніциліну-калію	Benzylpenicillini-kalii
Сульфацил-натрій	Sulfacylum-natrium
Сульфацилу-натрію	Sulfacyli-natrii

Назви складних ефірів

Українською мовою назва складного ефіру – одне слово: амільнітрил, метилсаліцилат.

Латинською мовою – це два слова:

Органічний радикал у Gen. Sing. + аніон у Nom. Sing.
(із закінченням **-ylii**)

Амільнітрил	Amylii nitris
Амільнітрилу	Amylii nitritis

Слід запам'ятати особливості перекладу назв деяких лікарських засобів:

- Хлоралгідрат може перекладатися як **Chlorālum hydrātum (Gen. Sing. Chlorāli hydrāti)** та **Chlorāli hydras (Gen. Sing. Chlorāli hydrātis)**.
- Кофеїн-бензоат натрію – **Coffeīnum-natrii benzoas (Gen. Sing. Coffeīni-natrii benzoatis)**.
- Нашатирний спирт – Liquor Ammonii caustici (букв. рідина аміаку їдкою).
- Брильянтовий зелений – Viride nitens (**Gen. Sing. Viridis nitentis**).

Лексичний мінімум

aether, eris m	ефір
carbo, ōnis m	вугілля
liquor, oris m	рідина
activātus, a, um	активований
concentrātus, a, um	концентрований
dilūtus, a, um	розведений
purificatus, a, um	очищений

Назви лікарських засобів

Amylii nitris	амілнітрит
Methylī salicylas	метілсаліцилат
Phenylii salicylas	фенілсаліцилат
Chlorālum hydrātum	хлоралгідрат
Chlorāli hydras	хлоралгідрат
Coffeīnum-natrii benzōas	кофеїн-бензоат натрію
Liquor Ammonii caustici	нашатирний спирт
Viride nitens,	
Viridis nitentis	брильянтовий зелений

Питання для самоконтролю:

1. Як утворюються латинські назви солей?
2. У чому особливість перекладу назв калієвих та натрієвих органічних солей?
3. Як утворюються латинські назви складних ефірів?
4. Як перекладаються латинською мовою назви «брильянтовий зелений» та «нашатирний спирт»?

Завдання 1. Перекладіть у **Nom. Sing.** та **Gen. Sing.**

Атропіну сульфат, ртуті нітрат, калію йодид, міді цитрат, барбітал-натрій, мазь метилсаліцилату, розчин кодеїну фосфату, порошок терпіну гідрату, вісмуту основний нітрат, суспензія гідрокортизону ацетату, нашатирний спирт.

Завдання 2. Перекладіть українською мовою.

Platyphyllīni hydrotartras, Hydrargyri oxycyanīdum, Laevomyceīni stearas, Bismūthi subgallas, Barbitālum-natrium, Papaverini hydrochloridum, aether pro narcosi, solutio Testosteroni propinatis oleosa, linimentum Methylī salicylātis compositum, unguentum Sulfacyli-natrii, tabulettae Kalii iodīdi, suppositoria cum Natrii hydrocarbonāte.

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

Фенілсаліцилат, кальцію основний карбонат, розчин брильянтового зеленого, таблетки активованого вугілля, ізотонічний розчин натрію хлориду, кофеїн-бензоат натрію в таблетках, осаджений кальцію карбонат, мазь срібла нітрату, таблетки ампіциліну-натрію, ректальні супозиторії папеверіну гідрохлориду, розчин кодеїну фосфату для дітей, теобромін-натрій із натрію саліцилатом.

Завдання 4. Перекладіть рецепти українською.

1. Recipe: Euphyllini 0,1
Ephedrini hydrochloridi 0,025
Sacchari 0,2
Misce, fiat pulvis.
Da tales doses numero 12 in capsulis gelatinosis
Signa: По 1 капсулі 2–3 рази на день

2. Recipe: Morphini hydrochloridi 0,01
Olei Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium rectāle numēro 10
Da.
Signa: По 1 свічці при болях
3. Recipe: Solutionis Atropini sulfatis 1% 1 ml
Da tales doses numero 10 in ampullis
Signa: Під шкіру 1 мл 1–2 рази на день
4. Recipe: Iodi 0,03
Kalii iodidi 0,3
Glycerini 30,0
Olei Menthae guttas III
Misce. Da.
Signa: Для змащування гортані
4. Recipe: Linimenti Methylii salicylatis 50,0
Da.
Signa: Втирати в ділянки депігментації 2 рази на добу
5. Recipe: Tabulettas Aethaminali-natrii 0,1 numero 10
Da.
Signa: По 1 таблетці за півгодини до сну.
6. Recipe: Phenobarbitali 0,05
Bromisovalii 0,2
Coffeini-natrii benzoatis 0,015
Papaverini hydrochloridi 0,03
Calcii gluconatis 0,5
Misce fiat pulvis. Da tales doses numero 24
Signa: По 1 порошку 2–3 рази на день.

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Мазі гідрокортизону ацетату 0,5% 2,5
Видай.
Познач: Очна мазь
2. Візьми: Розчину сульфацилу-натрію 30% 5 мл
Видай такі дози числом 6 в ампулах.
Познач: По 3–5 мл 3 рази на день
3. Візьми: Брильянтового зеленого 0,3
Етилового спирту 70% 10 мл
Дистильованої води 20 мл
Змішай. Видай.
Познач: Зовнішнє. Для змащування повік при блефариті.
4. Візьми: Драже ретинолу ацетату 3300 ОД числом 50
Видай.
Познач: По 1 драже 2 рази на день

5. Візьми: Натрію гідрокарбонату
Магнію основного карбонату по 0,25
Змішай, нехай утвориться порошок.
Видай такі дози числом 20
Познач: По 1 порошку 2–3 рази на день
6. Візьми: Новокаїну 1,25
Натрію хлориду 3,0
Калію хлориду 0,038
Кальцію хлориду 0,062
Води для ін'єкцій 500,0
Змішай. Простерилізує.
Видай.
Познач: Для анестезії
7. Візьми: Екстракту беладони 0,01
Фенілсаліцилату 0,3
Видай такі дози числом 12 в таблетках
Познач: Внутрішньо по 1 таблетці 3 рази на день
8. Візьми: Ментолу 0,02
Цинку оксиду 1,0
Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1% 10 крапель
Вазеліну 10,0
Змішай, нехай утвориться мазь
Познач: Для слизової оболонки носа
9. Візьми: Хлороформу
Етилового спирту 95% по 20 мл
Етилового ефіру 10 мл
Нашатирного спирту 5 крапель
Змішай. Видай.
Познач: Для вдихання. По 10–15 крапель на ватний тампон.

Lectio quinta et vicesima

Заняття 25

Тема: Ботанічна номенклатура

Латинські назви рослин та їхніх частин

Мета: вивчити назви частин лікарських рослин. Знати різницю між ботанічною і фармацевтичною назвою рослин. Уміти виписувати назви рослин та їхніх частин у рецепті.

Запам'ятайте **особливості** вживання латинських назв рослин і їх частин:

1. У ботанічній номенклатурі назви рослин відрізняються від їхніх назв у фармацевтичній термінології. У ботанічній номенклатурі застосовуються повні ботанічні назви рослин, а в фармації – назва лікарської сировини:

<i>Ботанічна назва</i>	<i>Фармацевтична назва</i>
Valeriāna officinālis	Valeriāna, ae, f
Adōnis vernālis	Adōnis, īdis m

2. В умовних назвах деяких препаратів присутні прикметники *fortis, e* – «сильний за дією» та *mitis, e* – «слабкий, м'який за дією»:

Sustac-forte – сустанк-форте (сильний за дією (таблетка містить 0,0064 гліцеролтринітрату))

Sustac-mite – сустанк-міте, слабкий (м'який за дією (таблетка містить 0,0026 гліцеролтринітрату))

3. Зверніть увагу на особливості виписування зборів (*species, ei f*). Термін «збір» вживається тільки в множині: *species (Nom. Pl.) vitaminōsae (Nom. Pl.)* – вітамінізований збір, *species laxantes* – проносний збір. Тому в рецепті цей термін вживається в *Gen. Plur*:

Реціре: **Speciērum pectoralium** 100,0

Зверніть увагу на фразу «Змішай, нехай утвориться збір» – *Misce, fiant species*.

4. У рецепті після назви рідкої лікарської форми, яка вживається в *Gen. Sing.* (**infūsi, decocti, extracti, sirupī та ін.**), вказуються частини рослин, з яких готують настої, відвари, екстракти та ін.. Назви частин рослин пишуться з маленької літери:

- * Кора – *cortex (Gen. Sing. – cortīcis)*
- * Корінь – *radix (Gen. Sing. – radīcis)*
- * Кореневище – *rhizōma (Gen. Sing. – rhizomātis)*
- * Лист – *folium (Gen. Sing. – folīi, Gen. Plur. – foliōrum)*
- * Трава – *herba (Gen. Sing. – herbae)*
- * Квітка – *flos (Gen. Sing. – floris, Gen. Plur. – florum)*

Наприклад: *Recīpe: Decocti cortīcis Quercus ...*

Візьми: Відвару кори дуба....

5. Назви олій, що готуються з великоплідних рослин, містять назви плодів у родовому відмінку множини:

oleum Olivārum – оливкова олія (олія оливок)

oleum Persicōrum – персикова олія (олія персиків)

oleum Amygdalārum – мигдалева олія (олія мигдалю)

6. Назви олій із дрібноплідних рослин містять назви рослини в родовому відмінку однини:

Oleum Eucalypti – евкаліптова олія

Oleum Rosae – олія шипшини

Лексичний мінімум

Adōnis (īdis m, f) vernālis (e)	горицвіт весняний
Aloë, es f	алое
Althaea, ae f	алтея
Amygdāla, ae f	мигдаль (плід)
Crataegus, i f	глід
Digitālis, is f	дигіталіс, наперстянка
Eucalyptus, i f	евкаліпт
Frangūla, ae f	крушина
Leonūrus, i m	кропива собача
Olīva, ae f	оливка (плід)
Persīcum, I n	персик
Quercus, us f	дуб
Rosa, ae f	троянда, шипшина
fortis, e	сильний за дією, форте
mitis, e	м'який за дією, міте
decoctum, i n	відвар
infūsum, i n	настій
sirūpus, i m	сироп
cortex, īcis m	кора
flos, oris m	квітка
folium, i n	лист
fructus, us m	плід
herba, ae f	трава
radix, icis f	корінь
rhizōma, ātis n	кореневище
semen, īnis n	насіння
species, ērum f	збір
antiasthmaticus, a, um	протиастматичний
pectorālis, e	грудний
oleum jecōris Aselli	риб'ячий жир (олія печінки тріски)
oleum Ricīni	рицинова олія (касторова олія)

Питання для самоконтролю:

1. Які прикметники зі значенням «сильний за дією» і «м'який за дією» використовуються в тривіальних назвах лікарських засобів?
2. Які особливості виписування зборів у рецепті?
3. Які особливості назв олій, що готуються з кісточок?

Завдання 1. Перекладіть терміни латинською мовою:

Відвар кори дуба, евкаліптова олія, екстракт крушини, відвар кори крушини, емульсія касторової олії, настій листя дигіталісу, рідкий екстракт собачої кропиви, настій квіток ромашки, рідкий екстракт алое для ін'єкцій, трава горицвіту весняного, відвар плодів шипшини, насіння мигдалю, тіоцетам форте в таблетках.

Завдання 2. Перекладіть рецепти українською мовою.

1. Recipe: Olei Ricini 20 ml
Xeroformii 1,2
Vinylini 1,0
Misce, fiat unguentum
Da. Signa: Для зовнішнього застосування
2. Recipe: Emulsi olei Amygdalārum 200 ml
Codeini phosphātis 0,2
Misce. Da.
Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день
3. Recipe: Infusi herbae Leonuri 12,0 – 180 ml
Natrii bromidi 3,0
Barbitali-natrii 2,0
Misce. Da.
Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день
4. Recipe: Decocti corticis Quercus ex 10,0 – 200 ml
Da.
Signa: для полоскання.
5. Recipe: Infusi foliorum Digitalis ex 0,5 – 150 ml
Da.
Signa: Приймати по 1 ст. ложці 3 рази на день

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Настояю листя евкаліпта 10,0 – 200 ml
Видай.
Познач: Для полоскання порожнини рота
2. Візьми: Відвару кореня алтеї 20,0 – 100 ml
Видай.
Познач: Для полоскання порожнини рота
3. Візьми: Ментолу 1,0
Етилового спирту 90 % – 50 ml
Змішай. Видай.
Познач: Для розтирань
4. Візьми: Кори крушини 30,0
Листя кропиви собачої 20,0
Трави деревію 10,0
Змішай, нехай утвориться збір.
Видай.
Познач: По 1 столовій ложці 2 рази на день
5. Візьми: Ментолу 0,1
Персикової олії 10,0
Змішай. Видай.
Познач: Для зовнішнього застосування.

6. Візьми: Настою квіток ромашки 20,0 – 400мл
Боратної кислоти 8,0
Гліцерину 20,0
Змішай. Видай.
Познач: Для полоскання горла.
7. Візьми: Рицинової олії 10, 0
Етилового спирту 95 % 100 ml
Змішай. Видай.
Познач: Для зовнішнього застосування
(для укріплення волосся).
8. Візьми: Настою трави адоніса весняного 6,0 – 180 ml
Видай.
Познач: По 1 столовій ложці 4 рази на день.
9. Візьми: Протиастматичного збору 100, 0
Видай.
Познач: По 1 чайній ложці спалювати і вдихати дим.
10. Візьми: Настою кореня алтеї з 3,0 – 50 ml
Хлориду амонію 1,5
Змішай. Видай.
Познач: По 1 чайній ложці 4 рази на день.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця відмінкових закінчень

Відміна	I	II			III			IV		V
	Singularis									
Рід Відмінок	f	m	n	m	f	n	m	n	f	
Nom.	-a	-us -er	-um -on	різні			-us	-u	-es	
Gen.	-ae	-i		-is			-us		-ei	
Dat.	-ae	-o		-i			-ui	-u	-ei	
Acc.	-am	-um		-em/-im		=Nom.	-um	-u	-em	
Abl.	-a	-o		-e/-i			-u		-e	
	Pluralis									
Nom.	-ae	-i	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es	
Gen.	-arum	-orum		-um/-ium			-uum		-erum	
Dat.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus	
Acc.	-as	-os	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es	
Abl.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus	

Додаток 2

Таблиця греко-латинських терміноелементів (Людина, органи тіла)

Грецький корінь	Латинське значення	Українське значення
aden-	glandula, ae f	залоза
-aemia	sanguis, inis m	кров
amni-	vesica fetalis	плідний міхур
andr-, -andria	vir, viri m	чоловік
angi-	vas, vasis n	судина
anthrop-	homo, inis m	людина
aort-	aorta, ae f	аорта
arteri-	arteria, ae f	артерія
-arthr-	articulatio, onis f	суглоб
blephar-, -blepharia	palpebra, ae f	повіка
bronch-	bronchus, i m	бронх
cardi-, -cardia, -cardium	cor, cordis n	серце
cephal-, -cephalia	caput, itis n	голова
cheil-, -cheilia	labium, i n	губа
cheir-, chir-, -cheiria	manus, us f	кисть, рука
chole-, -cholia	fel, fellis n	жовч

cholecyst-	vesica fellea	жовчний міхур
cholangi-	ductus biliaris	жовчна протока
chondr-	cartilago, inis f	хрящ
col-	colon, i n	ободова кишка
colp-, vagin-	vagīna, ae f	піхва
cyt-, -cytus	cellula, ae f	клітина
cyst-	vesica, ae f vesica urinaria	пузир, мішок сечовий міхур
dacry-	lacrīma, ae f	сльоза
dacryocyst-	saccus lacrimalis	слізний мішок
dactyl-, -dactylia	digitus, i m	палець
derm(at)-, -dermia, -derma	cutis, is f	шкіра
duoden-	duodenum, i n	дванадцятипала кишка
encephal-	cerebrum, i n	головний мозок
enter-	intestinum, i n	кишка
oesophag-	oesophagus, i m	стравохід
gastr-	ventriculus, i m	шлунок
geny-, -genia	mandibula, ae f mentum, i n	нижня щелепа, підборіддя
geri-, gero-, geronto-	senex, senis m/f	старий
gingiv-; ul-	gingiva, ae f	ясна
gnath-, -gnathia	maxilla, ae f	верхня щелепа
gloss-, -glossia	lingua, ae f	язик
gon-	genu, us n	коліно
gyn-, gynaec-	femina, ae f	жінка
haem-, haemat-	sanguis, inis m	кров
hepat-	hepar, atis n	печінка
hist-	tela, ae f	тканина
hyster-; metr-, -metria	uterus, i m	матка
irid-	iris, ĩdis f	радужна оболонка
kerat-	cornu, us n cornea, ae f	ріг, рогівка, ороговіння
lapar-	abdomen, inis n	живіт
laryng-	larynx, ngis m	гортань
lip-	adeps, ĩpis m/f	жир
lymph-	lymp̄ha, ae f	лімфа
mast-	mamma, ae f	грудна залоза
mening-	mater, tris f	мозкова оболонка
myel-, -myelia	medulla spinalis,	спинний мозок,

	medulla ossium	кістковий мозок
my(o)-, myos-	musculus, i m	м'яз
neur-	nervus, i m	нерв
nephr-	ren, renis m	нирка
odont-, -odontia	dens, tis m	зуб
onych-, -onychia	unguis, is m	ніготь
omphal-, -omphalia	umbilicus, i m	пупок
oophor-	ovarium, i n	яєчник
ophthalm-, ophthalmia	oculus, i m	око
orchid-, -orchidia	testis, is m	яєчко, чоловіча статева залоза
oste-	os, ossis n	кістка
ot-	auris, is f	вухо
paed(i)-	infans, antis m/f	дитина
pancreat-	pancreas, atis n	підшлункова залоза
parot(id)-	parotis, otidis f	білявушна залоза
periton-	peritoneum, i n	очеревина
phac-	lens, lentis f	кришталік
pharyng-	pharynx, ngis m	глотка
phleb-	vena, ae f	вена
phren-, -phrenia	mens, mentis f	розум
pneum(on)-	pulmo, onis m	легеня
pod-, -podia	pes, pedis m	нога
proct-	rectum, i n anus, i m	пряма кишка задній прохід
prostat-	prostata, ae f	простата, передміхурова залоза
psych-, -psychia	anima, ae f	душа
py(o)-	pus, puris n	гній
pyel-	pelvis renalis	ниркова миска
rhachi-	columna vertebrālis	хребет
rhin-	nasus, i m	ніс
salping-	tuba (uterina)	труба (маткова)
sial-, -sialia	saliva, ae f	слина
somat-, -soma	corpus, oris n	тіло
splanchn-	viscera, um n	нутро
splen-, -splenia	lien, enis m	селезінка
spondyl-	vertebra, ae f	хребець
steth-	pectus, oris n	груди, грудна клітка

stomat-	os, oris n	рот
syndesm-, desm-	ligamentum, i n	зв'язка
ten-	tendo, inis m	сухожилок
thorac-	thorax, acis m	грудна клітка
thyreo-	glandula thyroidea	той, що має відношення до щитоподібної залози
trache-	trachea, ae f	трахея
trich-, -trichia	capillus, i m	волосина
typhl-	caecum, i n	сліпа кішка
ur(o)-, -uria	urīna, ae f	сеча
urethr-	urethra, ae f	сечовипускний канал

Додаток 3

Греко-латинські початкові та кінцеві терміноелементи

Грецький ТЕ	Українське значення
aesthes-, -aesthesia	почуття
alg-, -algia, odyn-, -odynia	біль
all(o)-, heter(o)-	інший, несхожий
auto-	сам, власний
bi(o)-	життя
blenn(o), -myx-	слиз
brady-	повільний
-cele, es f	грижа
chromat-, -chromia	колір
chron-	час
cry(o)-	холодний
cyan-	синій
dynamo-, -dynamia	сила
ergo-, -ergia, -urgia	відноситься до роботи, дії
-ectasia, ae f	розширення
-ectomy, ae f	видалення, вирізання
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
galact-	молоко
geus-, -geusia	смак
glyc-	солодкий, цукор
-graphia, ae f	записування
-gramma, atis n	рентгенограма
herni-	грижа
hetero-	інший

hidr-	піт
homo-, homeo-	схожий, однаковий
hydr-	вода
iatr-, -iatria, therap-, -therapia	лікування
isch-	затримка, недостатність
iso-	рівний, сорозмірний
-kinesia, kinet-	рух
lepto-	тонкий, вузький, м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lith-, -lithus	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-logia	наука, вчення
-lysis, is f	руйнування
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-megalia, ae f	збільшення
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
-metria, ae f	вимірювання
morph-	форма
ne(o)-	новий
-necrōsis, is f	некроз, змертвіння
nos(o)-, path-, -pathia	хвороба
onc-	пухлина
-opia (opsia), ae f	зір
ortho-	прямий, правильний
osm-	нюх
oxy-	гострий, кислий
pachy-, scler-	твердий, щільний
-parēsis, is f	неповний параліч, парез
-penia, ae f	недостатність
-pexia, ae f	прикріплення
-phagia, ae f	ковтання, поїдання
pharmac-	ліки
-philia, ae f	схильність
-phobia, ae f	страх, боязнь
phon-	голос, звук
photo-	світло
-plasia, ae f	утворення, розвиток
-plastica, ae f	пластична операція
-plegia, ae f	параліч

pneum-, pneumat-	повітря
-pnoë, es f	дихання
-poësis, is f	вироблення, утворення чогось
poli(o)-	сірий
-ptōsis, is f	опущення органа
pyr-	жар
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhaphia, ae f	накладання шва
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання секрету чи рідини
-scopia, ae f	огляд
-spasmus, i m	спазм
sphygm-	пульс
-stāsis, is f	застій
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-stomia, ae f	1) накладання штучного свища; 2) порожнина рота
-sthenia, ae f	сила
tachy-	швидкий
thromb-	згусток
-therapia, ae f	лікування (за допомогою певних засобів)
therm-	тепло, температура
tomo-, -tomia	шар, розсікання
-tonia, ae f	тонус, кров'яний тиск
top-, -topia	місце
tox-, toxic-	отрута
-trophia, ae f	живлення
xanth-	жовтий
xer(o)-	сухий

Фонетичні зміни на межі афікса і кореня

1. **Асиміляція** – уподібнення кінцевого приголосного префікса початковому приголосному кореня:

in + mobilis = immobilis

2. **Дисиміляція** – розподібнення однакових приголосних кореня та суфікса:

vertebra + aris = vertebr-alis

3. **Елізія** – випадіння кінцевого голосного префікса перед початковим голосним кореня

mes(o) + encerphalon = mesencerphalon

4. **Інклюзія** – поява додаткового приголосного між кінцевим голосним префікса і початковим голосним кореня:

a- + aesthesia = a-n-aesthesia

Вислови для запам'ятовування

Aegrōtus est extra pericūlum.	Хворий поза небезпекою
Aetiologia morbi.	Визначення причини хвороби
Diagnōsis certa.	Точний діагноз.
Diagnosis differentialis.	Розпізнавальний діагноз
Diagnōsis dubia.	Сумнівний діагноз
Diagnōsis praecox.	Ранній діагноз
Diagnōsis probabilis.	Здогадний діагноз
Diagnōsis vera.	Правильний діагноз
Dolor, rubor, calor, tumor et functio laesa.	Біль, почервоніння, жар, припухлість і порушена функція (класичні ознаки запалення).
Exītus letālis.	Смертельний кінець
Habītus aegrōti.	Зовнішній вигляд хворого
In dubitantibus et ignorantibus suspīce cancer.	У сумнівних та неясних випадках підозрюй рак.
Indicatio vitālis.	Життєвий показник
Loco dolente.	У больовій точці (у болючому місці)
Modus vivendi.	Спосіб життя
Morbus insanabilis.	Невиліковна хвороба
Mortalitas alta.	Висока смертність
Omne nemium nocet.	Усе зайве шкодить.
Optimum medicamentum quies est.	Найкращі ліки – спокій

Per abdōmen (os, rectum, vagīnam).	Через живіт (рот, пряму кишку, піхву)
Pericūlum in mora!	Небезпека у зволіканні!
Post mortem.	Після смерті
Post operatiōnem.	Після операції.
Post partum.	Після пологів
Post reconvalescentiam.	Після одужання
Prognosis bona.	Добрий прогноз
Prognosis dubia.	Сумнівний прогноз
Prognosis letalis.	Смертельний прогноз
Prognosis mala.	Поганий прогноз
Prognosis optima.	Найкращий прогноз
Prognosis pessima.	Найгірший прогноз
Prognōsis quo ad sanatiōnem.	Прогноз щодо одужання
Prognōsis quo ad vitam.	Прогноз щодо життя
Restitutio ad integrum.	Повне відновлення
Status communis.	Загальний стан
Status localis.	Місцевий стан
Status praesens.	Теперішній стан
Status quo ante.	Попередній стан
Ubi pus, ibi evacua.	Де гній, там очищуй
Ubi pus, ibi incisio.	Де гній, там розріз
Ultīma ratio.	Останній засіб

Додаток 6

Основні рецептурні вирази

Recīpe	Візьми
Misce (Misceatur)	Змішай (Нехай буде змішано)
Da (Detur)	Видай (Нехай буде видано)
Signa (Signētur)	Познач (Нехай буде позначено)
Sterilīsa (Sterilisētur)	Простерилізуй (Нехай буде простерилізовано)
Da (Dentur) tales doses numēro	Видай (Нехай будуть видані) такі дози числом
Adde (addatur) aseptīce	Додай (Нехай буде додано) асептично
Da (Detur) in tabulettis	Видай (Нехай буде видано) в таблетках
Da (Detur) in ampullis	Видай (Нехай буде видано) в ампулах

Da (Detur) in capsulis gelatinosis	Видай (Нехай буде видано) в желатинових капсулах
Verte (Vertatur)	Перегорни (Нехай буде перегорнуто)
Misce (Misceatur), (ut) fiat pasta	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться паста
Misce (Misceatur), (ut) fiat pulvis	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться порошок
Misce (Misceatur), (ut) fiat unguentum	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться мазь
Misce (Misceatur), (ut) fiat linimentum	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться лінімент
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) fiat suppositorium rectale (vaginale)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться ректальний (вагінальний) супозиторій
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> suppositoria	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> suppositoria rectalia (vaginalia)	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утворяться ректальні (вагінальні) супозиторії
Misce (Misceatur), (ut) <u>fiant</u> species	Змішай (Нехай буде змішано), нехай утвориться збір
Rēpete! (Repetatur!)	Повтори (Нехай буде повторено)!
Rēpete bis! (Repetatur bis!)	Повтори (Нехай буде повторено) двічі!
Cito!	Швидко!

Додаток 7

Вирази з прийменниками

per os	через рот, перорально
per rectum	через пряму кишку, ректально
per vaginam	через піхву, вагінально
sub linguam	під язик, сублінгвально
sub cutem	під шкіру
intra venam	у вену
intra musculos	у м'язи
pro narcosi	для наркозу
pro dosi	на один прийом, разова доза
pro die	на день, добова доза
pro injectionibus	для ін'єкцій
pro infantibus	для дітей

pro usu interno (externo)	для внутрішнього (зовнішнього) вживання
pro inhalatione	для інгаляцій
contra tussim	проти кашлю
ex tempore	у разі потреби, екстемпорально
in vitro	у склянці, у пробирці
in vitro fusco	у темній склянці
in vivo	на живому (організмі)
per se	у чистому вигляді, хімічно чистий

Додаток 8

Переклад назв груп лікарських засобів за фармакологічною дією за допомогою іменника *remedia*

(Nom. Plur. від *remedium*, і n – лікарський засіб):

прикметник	Назва групи лікарських засобів
analgeticus, a, um – беззаспокійливий	(remedia) analgetica – анальгетики
antipyreticus, a, um – жарознижуючий	(remedia) antipyretica – антипіретики
cardiacus, a, um – серцевий	(remedia) cardiaca – серцеві лікарські засоби
cholagogus, a, um – жовчогінний	(remedia) cholagoga – жовчогінні лікарські засоби
diureticus, a, um – діуретичний (сечогінний)	(remedia) diuretica – діуретики
sedativus, a, um – седативний (заспокійливий)	(remedia) sedativa – заспокійливі (седативні) лікарські засоби
spasmolyticus, a, um – спазмолітичний	(remedia) spasmolytica – спазмолітики

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта № _____

".....".....20... р
(дата виписки рецепта)

лінія відриву

Форма рецептурного бланка № 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50%, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

РЕЦЕПТ
(дорослий, дитячий – потрібне підкреслити)

Номер рецепта № _____
"_____"_____20__р
(дата виписки рецепта)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50%

Прізвище, ім'я та по батькові і вік хворого _____

Адреса хворого або номер медичної карти

амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

Rp:

Rp:

Rp:

Підпис та особиста печатка лікаря (розбірливо)

М. П.

Рецепт дійсний протягом 10 днів

печатка лікувально-профілактичного закладу

Найважливіші рецептурні скорочення

Скорочення	Повне написання	Переклад
aa	ana	по, порівну
ac. acid.	acidum	кислота
amp.	ampulla	ампула
aq.	aqua	вода
aq. pur.	aqua purificata	очищена вода
but.	butyrum	масло (тверде)
comp., cps., cp.	compositus (a, um)	складний
D.	Da, Detur, Dentur	видай, нехай буде видано, нехай будуть видані
D. S.	Da Signa, Detur. Signetur	видай, познач нехай буде видано позначено, видати позначити
D. t. d.	Da (Dentur) tales doses	видай (видати) таких доз
dct.	decoctum	відвар
dil.	dilutus	розведений
div. in. p. aeg.	divide in partes aequales	розділи на рівні частини
extr.	extractum	екстракт, витяжка
f.	fiat (fiant)	нехай утвориться (утворяться)
gtt.	gutta, guttae	крапля, краплі
inf.	infusum	настій
in amp.	in ampullis	в ампулах
in tab.	in tabulettis	в таблетках
lin.	linimentum	рідка мазь
liq.	liquor	рідина
M. pil.	massa pilularum	пілюльна маса
M.	Misce. Misceatur	змішай, нехай буде змішано змішати
N.	numero	числом
ol.	oleum	олія
pil.	pilula	пілюля
P. aeq.	partes aequales	рівні частини
pulv.	pulvis	порошок
q. s.	quantum satis	скільки буде потрібно, скільки необхідно
r., rad.	radix	корінь
Rp.	Recipe	візьми
Rep.	Repete, Repetatur	повтори, нехай буде повторено
rhiz.	rhizoma	кореневище
S.	Signa, Signetur	Познач, нехай буде позначено
sem.	semen	насіння
simpl.	simplex	простий

sir.	sirupus	сироп
sol.	solutio	розчин
supp.	suppositorium	свічка, супозиторій
tab.	tabuleta	таблетка
t-ra., tinct., tct	tinctura	настойка
ung.	unguentum	мазь
vitr.	vitrum	склянка
ppt., praec.	praecipitatus	осаджений
past.	pasta	паста

Додаток 11

Частотні відрізки, що вказують на фармакологічну групу або терапевтичну дію лікарського засобу

-aesthes-	знеболювальне, анестетик
-alg-, -dol-	знеболювальне, анальгетик
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів;
-asa, -asum, -(en)zym	ферментні препарати
-barb-	снودійне
-cain-	місцевий анестетик
-chol(e)-, -bil-	жовчогінне
-cid-	антимікробні
-cillin-	антибіотики групи пеніцилінів
-cor-, -card-	серцеві препарати
-cort-, -cortic-	гормони кори надниркової залози, кортикостероїди
-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, групи тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-haem(at)-, -aem-	стимулюють кровотворення
-lax-	проносне
-morph-	загальне знеболювальне, похідні морфіну
-mycin-, -mycetin-	антибіотики групи стрептоміцину
-myco-, -fung-	протигрибкові
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-peps-	регулюють травлення
-pyr-	жарознижуючі
-sed-, -tranqu-, -val-	заспокійливе, седативне
-sept-	антисептик
-thyr-, -tyr-, -tir-	вплив на роботу щитоподібної залози

-ur-	сечогінне, діуретичні препарати
-vas-, -angi-	судинорозширювальне, спазмолітик
-vit-	вітамін

Частотні відрізки, що вказують на сировину

-api-, -virap-	продукти життєдіяльності бджол
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-papaver-	макові головки
-phyll-	лист
-the(o)-	чай, алкалоїди з листя чаю
-vipr-	зміїна отрута

Частотні відрізки, що вказують на хімічний склад

-acet(yl)	наявність ацетилсаліцилової кислоти
-aeth(yl)	етильна група
-az(o), -zid, -zol, -zin	наявність азоту або азогрупи
-benz-	бензойна група
-ferr-	наявність заліза
-form-	похідні мурашиної кислоти
-glyc-	наявність цукру, глюкози
-hydr-	наявність водню
-io-	наявність йоду
-meth(yl)-	метильна група
-ox(y)-	наявність кисню
-phen(yl)-	фенильна група
-phosph-	наявність фосфору
-phthor-	наявність фтору
-thi(o)-	наявність сірки
-yl-	наявність кислотного чи вуглеводневого радикалу

Лікарські форми

Рідкі лікарські форми		
1.	Solutio, ōnis f	розчин
<i>Лікарська форма, яку отримують шляхом розчинення твердої лікарської речовини в дистильованій воді, спирті або оліях.</i>		
2.	Emulsum, i n	Емульсія (емульсія для внутрішнього вживання)
<i>Рідка лікарська форма, в якій нерозчинні в воді рідини знаходяться у водному середовищі в завислому стані.</i>		
3.	Suspensio, ōnis f	суспензія
<i>Рідка лікарська форма, у якій тверді подрібнені нерозчинні лікарські речовини знаходяться в завислому стані в якій-небудь рідині.</i>		
4.	Infusum, i n	настій
<i>Рідка лікарська форма, що являю собою водні видобування з лікарської сировини.</i>		
5.	Decoctum, i n	відвар
<i>Те ж саме, що й настої, але з щільних частин лікарських рослин – кори, коренів і т. д.</i>		
6.	Tinctura, ae f	настоянка
<i>Рідкі, прозорі, різною мірою забарвлені водно-спиртові або спиртово-ефірні видобування із рослинної сировини, які отримуються без нагрівання і видалення екстрагенту.</i>		
7.	Extractum, i n (fluidum)	екстракт (рідкий)
<i>Концентрована витяжка з лікарської рослинної сировини.</i>		
8.	Linimentum, i n	лінімент, рідка мазь
<i>Густі рідини або драглисті маси</i>		
9.	Sirupus, i m	сироп
<i>Розчини лікарських речовин у цукровому сиропі.</i>		
10.	Olĕum, i n	олія
<i>Медичні олії – олійні екстракти лікарських рослин.</i>		
11.	Mucilago, inis f	слиз
<i>Густа, в'язка рідка лікарська форма, яку одержують обробленням водою рослинної сировини, що містить слизуваті речовини.</i>		

М'які лікарські форми		
12.	Unguentum, i n	мазь
<i>М'яка лікарська форма, що має в'язку консистенцію і використовується для зовнішнього застосування.</i>		
13.	Pasta, ae f	паста
<i>Різновиди мазей із умістом порошкоподібних речовин у діапазоні 25%-65%.</i>		
14.	Gelum, i n	гель
<i>Мазь в'язкої консистенції, що здатна зберігати форму і характеризується пружністю та еластичністю.</i>		
15.	Crema, ōris m	крем
<i>Рідка або пастоподібна мазь, яка містить тваринні, рослинні або мінеральні речовини.</i>		
16.	Emplastrum, i n	пластир
<i>Лікарська форма у вигляді пластичної маси, що має властивість розм'якуватись при температурі тіла і прилипати до шкіри, або у вигляді тієї ж маси на плоскому носії.</i>		
17.	Balsamum, i n	бальзам
<i>Мазь, що містить ефірні олії, смоли та ін., може використовуватись і як рідка лікарська форма.</i>		
18.	Cataplasma, atis n	припарка
<i>Лікарська форма, призначена для зовнішнього вживання для тривалого захисту певної ділянки тіла від дії вологи</i>		
Тверді лікарські форми		
19.	Tabuleta, ae f	таблетка
<i>Тверда дозована лікарська форма, що отримується шляхом пресування лікарських речовин або сумішей лікарських і допоміжних речовин.</i>		
20.	Capsula, ae f	капсула
<i>Оболонки для дозованих порошкоподібних, пастоподібних, гранульованих або рідких лікарських речовин.</i>		
21.	Dragée (не відмінюється)	драже
<i>Тверда дозована лікарська форма, яку отримують шляхом багаторазового нашарування лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули.</i>		
22.	Pulvis, ěris m	порошок
<i>Тверда лікарська форма для внутрішнього і зовнішнього застосування, яка має властивість сипучості.</i>		
23.	Suppositorium, i n Suppositorium rectale (vagināle)	свічка, супозиторій свічка ректальна (вагінальна)
<i>Дозовані лікарські форми, які є твердими при кімнатній температурі та розплавляються або розчиняються при температурі тіла.</i>		
24.	Granulum, i n	гранула

<i>Тверда лікарська форма у вигляді однорідних часток (крупинки, зернятка) округлої, циліндричної або неправильної форми, що призначена для внутрішнього вживання.</i>		
25.	Glosseta, ae f	глосета
<i>Невелика таблетка, призначена для вживання під язик.</i>		
26.	Spongia, ae f	Губка
<i>Тверда лікарська форма у вигляді сухої пористої маси, що нагадує плівку. Виготовляється на основі желатину, колагену, фібрину з додаванням лікарських речовин із протимікробною, кровоспинною та ранозагоювальною дією.</i>		
27.	Aspersio, onis f	присипка
<i>Найдрібніший порошок для зовнішнього недозованого застосування.</i>		
28.	Species, ěrum f (тільки множина)	збір (збір лікарський)
<i>Суміші кількох видів подрібненої, рідше цілісної лікарської речовини.</i>		
29.	Membranŭla (ae f) ophthalmica (us, a, um) (Lamella ophthalmica)	плівка очна
<i>Стерильні полімерні плівки, які містять лікарські речовини в певних дозах і розчинюються в слізній рідині.</i>		
Лікарські форми, що розпилюються		
30.	Aĕrosōlum, i n	аерозоль
<i>Аеродисперсні системи, в яких дисперсійним середовищем є повітря, газ або суміш газів, а дисперсною фазою – частки твердих або рідких речовин величиною від 1 до десятків мкм.</i>		
31.	Spray (невідм.)	спрей
<i>Аерозоль, що забезпечує вивільнення вмісту упаковки за допомогою пульверизатора.</i>		

Додаток 13

Типи іменників III відміни

1. Приголосний	Нерівноскладові іменники з основою Gen. Sg. на 1 приголосний	Nom. Sg. index Gen. Sg. indic-is
2. Мішаний	а) Нерівноскладові іменники з основою Gen. Sg. на 2 приголосних	Nom. Sg. dens Gen. Sg. dent-is
	б) Рівноскладові іменники з закінченням Nom. Sg. на -es, -is	Nom. Sg. canalis Gen. Sg. canal-is
3. Голосний	Іменники середнього роду з закінченням Nom. Sg. -e, -al, -ar	Nom. Sg. rete Gen. Sg. ret-is

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

A

abdomen, ĩnis n	черевов, живіт; живот
abdominālis, e	черевний; брюшной
abrasio, onis f	вискоблювання; выскабливание
abscessus, us m	абсцес, нарив; абсцесс, нарив
accessorius, a, um	додатковий; дополнительный
acetĭcus, a, um	оцтовий; уксусный
acetylsalicylicus, a, um	ацетилсаліциловий; ацетилсалициловый
acĭdum, ĩ n	кислота; кислота
acquisĭtus, a, um	набутий; приобретенный
activātus, a, um	активований; активированный
acustĭcus, a, um	слуховий; слуховой
acutus, a, um	гострий; острый
adipōsus, a, um	жировий; жировой
addo, ere	додавати; добавлять
Adōnis vernālis	горицвіт весняний; горицвет весенний
aegrotus, ĩ m	хворий; больной
aēr, aēris m	повітря; воздух
aether, eris m	ефір; эфир
aethylicus, a, um	етиловий; этиловый
amputatio, ōnis f	ампутація; ампутация
alāris, e	криловий; крыльный
albus, a, um	білий; белый
alcoholĭcus, a, um	алкоголічний; алкоголический
allergia, ae f	алергія; аллергия
Aloë, es f	алое; алоэ
Althaea, ae f	алтея; алтей
Aluminium, ĩ n (Al)	алюміній; алюминий
alveolus, ĩ m	альвеола, зубна комірка; альвеола, зубная ячейка
alveolaris, e	комірковий, альвеолярний; луночковий, альвеолярный
ampŭlla, ae f	ампула; ампула
Amygdāla, ae f	мигдаль (плід); миндаль (плод)
Amylii nitris	амілнітрит; амилнитрит
anaemia, ae f	анемія, малокрів'я; анемия, малокровие
anaesthesia, ae f	анестезія, відсутність чутливості; анестезия, отсутствие чувствительности
anamnesis, is f	анамнез; анамнез
anastomosis, is f	анастомоз, з'єднання; анастомоз
anatomia, ae f	анатомія; анатомия
aneurysma, ātis n	аневризма; аневризма

angina, ae f	ангіна, запалення мигдаликів; ангина, воспаление миндалин
angina pectoris	стенокардія, грудна жаба; стенокардия, грудная жаба
angūlus, i m	кут; угол
anhydricus, a, um	безводний; безводный
antebrachium, i n	передпліччя; предплечье
anterior, ius	передній; передний
antiasthmaticus, a, um	протиастматичний; противоастматический
aorta, ae f	аорта; аорта
apertus, a, um	відкритий; открытый
apex, apicis m	верхівка; верхушка
aponeurosis, is f	апоневроз; апоневроз
apoplexia, ae f	апоплексія, інсульт; апоплексия, инсульт
appendix, icis f	апендикс, червеподібний відросток; аппендикс, червевидный отросток
aphthae, ārum f	афти; афты
aqua, ae f	вода; вода
aquosus, a, um	водний; водный
arcus, us m	дуга; дуга
Argentum, i n (Ag)	срібло (аргентум); серебро
arhythmia, ae f	аритмія; аритмия
Arsenicum, i n (As)	миш'як (арсен); мышьяк
arteria, ae f	артерія; артерия
articulatio, ōnis f	суглоб; сустав
articulāris, e	суглобовий; суставной
artificialis, e	штучний; искусственный
ascendens, entis	висхідний; восходящий
ascorbinicus, a, um	аскорбиновий; аскорбиновый
asphyxia, ae f	асфіксія, ядуха; асфиксия, удушье
asthenicus, a, um	астенічний; астенический
asthma, ātis n	астма; астма
atherosclerosis, is f	атеросклероз; атеросклероз
atrium, i n	передсердя; предсердие
atypicus, a, um	атиповий, нетиповий; атипичный, нетипичный
auditivus, a, um	слуховий; слуховой
auditus, us m	слух; слух
auris, is f	вухо; ухо
auscultatio, onis f	вислуховування; аускультация, выслушивание
B	
bactericidus, a, um	бактерицидний; бактерицидный

bacterium, i n	бактерія; бактерия
basis, is f	основа; основание
Belladonna, ae f	беладона; беладонна, красавка
benignus, a, um	доброякісний; доброкачественный
benzoicus, a, um	бензойний; бензойный
biceps, bicipītis	двоголовий; двуглавый
bifurcatio, onis f	біфуркація, розщеплення; бифуркация, расщепление
Bismuthum, i n (Bi)	вісмут; висмут
Borum, i n (B)	бор; бор
botulismus, i m	ботулізм, отруєння зараженими продуктами; ботулизм, отравление зараженными продуктами
brevis, e	короткий; короткий
brachium, i n	плече; плечо
bronchus, i m	бронх; бронх
bruxismus, i m	бруксизм; бруксизм
bucca, ae f	щока; щека
buccalis, e	щічний; щечный
bulbus, i m	цибулина, очне яблуко; луковица, глазное яблоко
bursa, ae f	сумка; сумка
C	
Cacao (невідм.)	какао; какао
caecum, i n	сліпа кишка; слепая кишка
caementum, i n	цемент; цемент
calcaneus, a, um	п'ятковий; пяточный
Calcium, i n (Ca)	кальцій; кальций
callōsus, a, um	мозолистий; мозолистый
Camphora, ae f	камфора; камфора
canālis, is m	канал; канал
cancer, cri m	рак; рак
canīnus, a, um	собачий; собачий
capsūla, ae f	капсула; капсула
caput, ītis n	голова, головка; голова, головка
carbo, ōnis m	вугілля; уголь
Carboneum, i n (C)	вуглець (карбон); углерод
cardiācus, a, um	серцевий; сердечный
carcinōma, ātis n	ракова пухлина; раковая опухоль
caries, ēi f	карієс; кариес
carotīcus, a, um	сонний; сонный
carpus, i m	зап'ясток; запястье
cartilāgo, īnis f	хрящ; хрящ

catarrhus, i m	катар (запалення слизової оболонки з утворенням ексудату); катар (воспаление слизистой оболочки с образованием эксудата)
cavitas, atis f	порожнина; полость
cavus, a, um	порожній; полый
centralis, e	центральный; центральный
cerebrum, i n	головний мозок; головной мозг
cervicālis, e	шийний; шейный
cervix, ĩcis f	шия, шийка; шея, шейка
Chamomilla, ae f	ромашка; ромашка
Chlorāli hydras	хлоралгидрат; хлоралгидрат
Chlorālum hydrātum	хлоралгидрат; хлоралгидрат
ciliāris, e	війковий; ресничный
circumflexus, a, um	огибающий; огибающий
cirrhōsis, is f	цироз, зморщування; цирроз, сморщивание
cicatrix, icis f	рубець, шрам; рубец, шрам
citrĭcus, a, um	лимонний; лимонный
coccygēus, a, um	куприковий; копчиковый
coccyx, coccygis m	куприк; копчик
Coffeĭnum-natrii benzōas	кофеїн-бензоат натрію; кофеин-бензонат натрия
collum, i n	шия, шийка; шея, шейка
colica, ae f	коліка, різь; колика, резь
colon, i n	ободова кишка; ободочная кишка
columna, ae f	стовп; столб
coma, ātis n	кома; кома
combustio, onis f	опік; ожог
combustus, a, um	опіковий; ожоговый
communicans, antis	сполучний; соединительный
commūnis, e	загальний; общий
complicatio, onis f	ускладнення; осложнение
compositus, a, um	складний; сложный
concentrātus, a, um	концентрований; концентрированный
concha, ae f	раковина; раковина
congelatio, onis f	відморожування; отморажение
congenĭtus, a, um	природжений; врожденный
contagiosus, a, um	заразний, інфекційний; заразный, инфекционный
contractura, ae f	контрактура (обмежена рухомість суглоба); контрактура (ограниченная подвижность сустава)
contusus, a, um	ушиблений; ушибленный

Convallaria, ae f	конвалія; ландыш
cor, cordis n	серце; сердце
cornu, ūs n	ріг; рог
corona, ae f	коронка; коронка
corpus, ōris n	тіло; тело
cortex, ĭcis m	кора; кора
costa, ae f	ребро; ребро
cranialis, e	черепний; черепной
cranium, i n	череп; череп
Crataegus, i f	глід; боярышник
crista, ae f	гребінь; гребень
crus, cruris n	гомілка, ніжка; голень, ножка
crusta, ae f	струп, кірка; струп, корка
Cuprum, i n (Cu)	мідь (купрум); медь
cutis, is f	шкіра; кожа
cutaneus, a, um	шкірний; кожний
cyanosis, is f	цианоз, синюха (синюватий колір шкіри); цианоз (синюшний цвет кожи)
cysta, ae f	кіста; киста

D

decĭmus, a, um	десятий; десятый
decoctum, i n	відвар; отвар
decubitus, i m	пролежень; пролежень
dens, tis m	зуб; зуб
dens canĭnus	ікло; клык
dens incisivus	різець; резец
dens molāris	великий кутній (зуб), моляр; большой коренной (зуб), моляр
dens premolāris	малий кутній (зуб), премоляр; малый коренной (зуб), премоляр
dens serotinus	зуб мудрості; зуб мудрости
dentalis, e	зубний; зубной
descendens, entis	низхідний; нисходящий
destillatus, a, um	дистильований; дистиллированный
devitalisatio, ōnis f	девіталізація, омертвіння; девитализация, омертвление
dexter, tra, trum	правий; правый
diabētes, ae m	діабет; диабет
diaeta, ae f	дієта; диета
diagnosis, is f	діагноз; диагноз
diaphrāgma, ātis n	діафрагма; диафрагма
diarrhoea, ae f	діарея, пронос; диарея

Digitālis, is f	дигіталіс, наперстянка; дигиталис, наперстянка
digītus, i m	палець; палец
dilatatio, ōnis f	розширення; расширение
dilutus, a, um	розведений; разведенный
distensio, onis f	розтягнення; растяжение
do, are	давати; давать
doceo, ere	учити; учить
dolor, ōris m	біль; боль
dorsalis, e	дорсальний, задній; долсальный, тыльный
dragee	драже; драже
ductus, us m	протока; проток
duodēnum, i n	дванадцятипала кишка; двенадцатиперстная кишка
	тверда мозкова оболонка; твердая мозговая оболочка
durus, a, um	твердий; твердый
E	
ectopia, ae f	ектопія (уроджене зміщення органа внаслідок ненормального розвитку); эктопия (врожденное смещение органа вследствие ненормального развития)
eczema, atis n	екзема (незаразне запалення шкіри, що супроводжується свербінням, почервонінням); экзема (незаразное воспаление кожи, сопровождающееся зудом)
emplastrum, i n	пластир; пластырь
emulsum, i n	емульсія; эмульсия
enamēlum, i n	емаль; эмаль
endocardium, i n	ендокард (внутрішня оболонка серця); эндокард (внутренняя оболочка сердца)
endocrinologia, ae f	ендокринологія (наука про залози внутрішньої секреції); эндокринология (наука о же лезах внутренней секреции)
endoscopia, ae f	ендоскопія (дослідження внутрішніх порожнистих органів); эндоскопия (исследование внутренних полых органов)
erosio, onis f	ерозія; эрозия

erysipelas, atis n ethmoidālis, e exacerbatio, onis f exanthema, atis n	бешиха (рожа); бешиха решітчастий; решётчатый загострення; обострение екзантема (висип на шкірі); экзантема (высыпание на коже)
exanthematicus, a, um exitus letalis	висипний; высыпной смертельний кінець; смертельный исход
exsudatīvus, a, um	ексудативний, випотний; экссудативный, выпотной
externus, a, um extirpatio, onis f extractum, i n Eucalyptus, i f euphoria, ae f	зовнішній; наружный видалення, викорінення; удаление екстракт; экстракт евкаліпт; эвкалипт ейфорія; эйфория

F

facies, ēi f	поверхня; поверхность; обличчя, лицо
faciālis, e	лицевий; лицевой
fascia, ae f	фасція; фасция
febris, is f	лихоманка; лихорадка
felleus, a, um	жовчний; желчный
femorālis, e	стегновий; бедренный
femur, ōris n	стегно; бедро
Ferrum, i n (Fe)	залізо (ферум); железо
fībūla, ae f	малогомілкова кістка; малая берцовая кость
fibrōsus, a, um	фіброзний; фиброзный
fissūra, ae f	щілина, тріщина; трещина, расщелина
flavus, a, um	жовтий; желтый
flexio, ōnis f	загин; загиб
flos, oris m	квітка; цветок
fluidus, a, um	рідкий; жидкий
Fluorum, i n (F)	фтор (флуор); фтор
folium, i n	лист; лист
forāmen, īnis n	отвір; отверстие
formo, are	формувати, утворювати; формировать, образовывать
fortis, e	сильний за дією, форте; сильный, по действию, форте
fossa, ae f	ямка; ямка
fractūra, ae f	перелом; перелом

Frangŭla, ae f	крушина; крушина
frontālis, e	лобовий; лобный
fructus, us m	плід; плод
functio, onis f	функція, діяльність організму; функція
fundus, i m	дно; дно
formicicus, a, um	мурашиний; муравьиный

G

ganglion, i n	нервовий вузол; нервный узел
gangraena, ae f	гангрена; гангрена
gaster, tris f	шлунок; желудок
gastricus, a, um	шлунковий; желудочный
gelatinosus, a, um	желатиновий; желатиновый
genu, us n	коліно; колено
geriatria, ae f	геріатрія (наука про лікування осіб похилого віку); гериатрия (наука о лечении людей пожилого возраста)
gerontologia, ae f	геронтологія (наука, що вивчає процеси старіння організму); геронтология (наука, изучающая процессы старения организма)
gingiva, ae f	ясна; десна
glandula, ae f	залоза; железа
gravida, ae f	вагітна; беременная
gravitas, atis f	вагітність; беременность
grippus, i m	грип; грипп
gluteus, a, um	сідничний; ягодичный
gutta, ae f	крапля; капля
gynaecologia, ae f	гінекологія (наука про жіночі статеві органи, їх захворювання та лікування); гинекология (наука о женских половых органах, их заболеваниях и лечении)
gyrus, i m	звивина, закрутка; извилина

H

habeo, ere	мати; иметь
habitus, us m	зовнішній вигляд; внешний вид
haemophilia, ae f	гемофілія (схильність до кровотеч); гемофилия (склонность к кровотечениям)
haemorrhagia, ae f	кровотеча; кровотечение

hallux, ucis m	великий палець стопи; большой палец стопы
heliotherapia, ae f	геліотерапія (лікування сонцем); гелиотерапия (лечение солнцем)
hepar, ātis n	печінка; печень
hepatīcus, a, um	печінковий; печеночный
herba, ae f	трава; трава
hereditarius, a, um	спадковий; наследственный
hernia, ae f	грижа; грыжа
herpes, etis m	герпес; герпес
heteroplastica, ae f	гетеропластика (пластична операція із використанням органів тварин); гетеропластика (пластическая операция с использованием органов животных)
hiātus, us m	щілина; щель, расщелина
homo, homīnis m	людина; человек
homoplastica, ae f	гомопластика (пластична операція із використанням органів людини); гомопластика (пластическая операция с использованием органов человека)
humērus, i m	плечова кістка; плечевая кость
Hydrargyrum, i n (Hg)	ртуть (меркурій); ртуть
Hydrogenium, i n (H)	водень (гідроген); водород
hydroxydum, i n	гідроксид; гидроксид
hyoideus, a, um	під'язиковий; подъязычный
hypertensio, ōnis f	гіпертензія; гипертензия
hypoglossus, a, um	під'язиковий; подъязычный
hypothalamus, i m	гіпоталамус; гипоталамус
I	
icterus, i m	жовтяниця; желтуха
ichthyismus, i m	іхтіїзм (отруєння рибою); ихтиизм (отравление рыбой)
Ichthyolum, i n	іхтіол; ихтиол
impar, imparis	непарний, нерівний; непарный, неравный
implantatio, ōnis f	імплантація; имплантация
incisivus, a, um	різцевий; резцовый
incisūra, ae f	різка; вырезка
incisus, a, um	різаний; резанный
index, īcis m	вказівний палець; указательный палец
infantilis, e	дитячий; детский

infarctus, us m	інфаркт (обмежена ділянка некротичної тканини, змертвої внаслідок припинення кровопостачання); инфаркт (ограниченная область некротичной ткани, умертвевшей вследствие прекращения кровоснабжения)
infectio, onis f	інфекція; инфекция
infectiōsus, a, um	інфекційний; инфекционный
inferior, ius	нижній; нижний
inflammatio, onis f	запалення; воспаление
infūsum, i n	настій; настой
inhalatio, onis f	інгаляція, вдихання; ингаляция, вдыхание
injectio, onis f	ін'єкція; инъекция
inoperabilis, e	неоперабельний; неоперабельный
insanabilis, e	невиліковний; неизлечимый
in situ	«ін сіту» (на місці); «ин ситу» (на месте)
insufficiētia, ae f	недостатність; недостаточность
insultus, us m	інсульт (гостре порушення кровообігу внаслідок крововиливу); інсульт (острое нарушение кровообращения в результате кровоизлияния)
intercostalis, e	міжребровий; межреберный
intermedius, a, um	проміжний, середній; промежуточный
internus, a, um	внутрішній; внутренний
interōsseus, a, um	міжкістковий; межкостный
intestīnum, i n	кишка; кишка
intoxicatio, onis f	отруєння; отравление
Iodum, i n (I)	йод; йод
iris, idis f	радужна оболонка; радужная оболочка
ischiadīcus, a, um	сідничний; седалищный
isotonicus, a, um	ізотонічний; изотонический
J	
jejunum, i n	порожня кишка; тощая кишка
jugularis, e	яремний; яремный
juvenīlis, e	юнацький; юношеский
K	
Kalium, i n (K)	калій; калий

L

labialis, e	губний; губной
labium, i n	губа, губа
laceratus, a, um	рваний; рваный
lacrimalis, e	слезовый; слёзный
lactīcus, a, um	молочный; молочный
lamina, ae f	пластинка; пластинка
laryngeus, a, um	гортанный; гортанный
larynx, ngis m	гортань; гортань
latens, entis	прихований; скрытый
lateralis, e	бічний (латеральный); боковой, (латеральный)
latissīmus, a, um	найширший; широчайший
latus, a, um	широкий; широкий
lego, ere	читати; читать
lens, lentis f	кришталік; хрусталик
Leonūrus, i m	кропива собача; пустырник
letālis, e	смертельный; смертельный
ligamentum, i n	зв'язка; связка
lingua, ae f	язык; язык
lingualis, e	языковой; язычный
liquor, oris m	рідина; жидкость
Liquor Ammonii caustici	нашатирный спирт; нашатырный спирт
lobotomia, ae f	лоботомія (розтин проміжних шляхів між лобовими частками мозку і таламусом); лоботомия (рассечение промежуточных путей между лобными долями мезга и таламусом)
lobus, i m	частка; доля
logopaedia, ae f	логопедія (наука, що вивчає та корегує дефекти мовлення); логопедия (наука, изучающая и корректирующая дефекты речи)
longissīmus, a, um	найдовший; длиннейший
longitudinālis, e	повздожній; продольный
longus, a, um	довгий; длинный
lumbālis, e	поперековий; поясничный
lympha, ae f	лімфа; лимфа
lymphatīcus, a, um	лімфатичний; лимфатический
lymphoideus, a, um	лімфоїдний; лимфоидный
luxatio, onis f	вивих; вывих

M

macūla, ae f	пляма, пятно
major, majus	великий; большой
Magnium, i n (Magnesium, i n) (Mg)	магній; магний
magnum, a, um	великий; большой
mamma, ae f	грудна залоза; грудная железа
malignus, a, um	зляюкисний; злокачественный
mandibūla, ae f	нижня щелепа; нижняя челюсть
mandibularis, e	нижньощелепний; нижнечелюстной
Manganum, i n (Mn)	марганець (манган); марганец
manus, us f	кисть; кисть
marginalis, e	крайовий; краевой
margo, ĩnis m	край; край
mater, matris f	мозкова оболонка; мозговая оболочка
maxilla, ae f	верхня щелепа; верхняя челюсть
maxĭmus, a, um	найбĭльший; наибольший
meatus, us m	прохĭд; проход
medialis, e	медĭальний (присереднĭй); медиальный (серединный)
medius, a, um	середнĭй; средний
medulla spinālis	спинний мозок; спинной мозг
membrana, ae f	мембрана; мембрана
membrum, i n	кĭнцĭвка; конечность
Mentha, ae f	м'ята; мята
mentum, i n	пĭдборĭддя; подбородок
mesencephalon, i n	середнĭй мозок; средний мозг
metacarpus, i m	п'ясток; пястье
metatarsus, i m	плесно; плюсна
metathalamus, i m	метаталамус; метаталамус
metencephalon, i n	заднĭй мозок; задний мозг
metastasis, is f	метастаз (перенесення патологĭчного матерĭалу з одного мĭсця органĭзмау в ĭнше); метастаз (перенесение патологического материала из одно места организма в другое)
Methylī salicylas	метĭлсалĭцилат; метилсалицилат
Millefolium, i n	деревĭй; тысячелистник
minĭmus, a, um	найменший; наименьший
minor, minus	малий; малый
mitis, e	м'який за дĭєю, мĭте; слабый по действию, мите
morbus, i m	хвороба; болезнь
mors, mortis f	смерть; смерть
morsus, us m	укус; укус

moveo, ere	рухати; двигать
mucōsus, a, um	слизовий; слизистый
multiplex, icis	множинний, множественный
muscularis, e	м'язовий; мышечный
musculus, i m	м'яз; мышца
musculus abductor, ōris m	відвідний м'яз; отводящая мышца
musculus adductor, ōris m	привідний м'яз; приводящая мышца
musculus constrictor, ōris m	м'яз-звужувач; констриктор
musculus depressor, ōris m	м'яз-опускач; мышца-опускатель
musculus erector, ōris m	м'яз-выпрямляч; выпрямляющая мышца
musculus extensor, ōris m	м'яз-розгинач; мышца-разгибатель
musculus flexor, ōris m	м'яз-згинач; мышца-сгибатель
musculus levātor, ōris m	м'яз-підіймач; мышца-подниматель
musculus masseter, ōris m	жувальний м'яз; жевательная мышца
musculus pronator, ōris m	м'яз-привертач; мышца-пронатор
musculus rotator, oris m	м'яз-обертач; мышца-вращатель
musculus sphincter, ēris m	м'яз-замикач; сфинктер
musculus supinator, ōris m	м'яз-відвертач; мышца-супинатор

N

narcosis, is f	наркоз, загальне знеболювання; наркоз, обезболивание
nasalis, e	носовий; носовой
nasus, i m	ніс, нос
Natrium, i n (Na)	натрій; натрий
nervus, i m	нерв; нерв
neonātus, i m	новонароджений; новорожденный
neoplasma, atis n	неоплазма, новоутворення, пухлина; неоплазма, новообразование
nicotinīcus, a, um	нікотиновий; никотиновый
Nitrogenium, i n (N)	азот (нітроген); азот
nodus, i m	вузол; узел
nonus, a, um	дев'ятий; девятый
norma, ae f	норма; норма
nucleus, i m	ядро; ядро

O

obductus, a, um	покритий оболонкою; покрытый оболочкой
obliquus, a, um	косий; косой
occipitālis, e	потиличний; затылочный
occlusio, ōnis f	оклюзія, прикус; окклюзия, прикус
octavus, a, um	восьмий; восьмой

ocūlus, i m	око; глаз
oedēma, ātis n	набряк; отек
oedematosus, a, um	набряклий; отёчный
oesophageus, a, um	стравохідний; пищеводный
oesophāgus, i m	стравохід; пищевод
oleōsus, a, um	олійний; масляный
oleum, i n	олія; масло
oleum jecōris Aselli	риб'ячий жир (олія печінки тріски); рыбий жир
oleum Ricīni	рицинова олія (касторова олія); касторовое масло
oligophrenia, ae f	олігофренія, слабоумство; олигофрения, слабоумие
Olīva, ae f	оливка (плід); маслина (плод)
operabilis, e	операбельний; операбельный
operatio, onis f	операція; операция
ophthalmīcus, a, um	очний; глазной
opticus, a, um	зоровий; зрительный
orbitalis, e	очноямковий; глазничный
orgānum, i n	орган; орган
orthodontia, ae f	ортодонтія (профілактика та лікування зубо-щелепних аномалій); ортодонтия (лечение и профилактика зубо-челюстных аномалий)
orthopaedia, ae f	ортопедія (вивчення, профілактика та лікування деформацій людського тіла); ортопедия (изучение, профилактика и лечение деформаций тела человека)
os, oris n	рот; рот
os, ossis n	кістка; кость
os coccygis	куприкова кістка; копчиковая кость
os hyoideum	під'язикова кістка; подъязычная кость
os sacrum	крижова кістка; крестцовая кость
osseus, a, um	кістковий; костный
oxydum, i n	оксид; оксид
Oxygenium, i n (O)	кисень (кислород); кислород
P	
paediatrica, ae f	педіатрія (наука про дитячі хвороби і їх лікування); педиатрия (наука о детских болезнях и их лечении)
palatīnus, a, um	піднебінний; нёбный
palmaris, e	долонний; ладонный
palpatio, onis f	пальпація; пальпация

palpēbra, ae f	повіка; веко
pancreas, ātis n	підшлункова залоза;
	поджелудочная железа
pancreaticus, a, um	панкреатичний; панкреатический
par, paris	рівний, парний; равный, парный
paralysis, is f	параліч; паралич
paries, ētis m	стінка; стенка
parietālis, e	тім'яний; теменной
parodontium, i n	пародонт; пародонт
paroxysmalis, e	пароксизмальний (виникає у вигляді нападів); пароксизмальний (возникающий в виде приступов)
	частина; часть
pars, partis f	пологи; роды
partus, uum m (plur)	малий; малый
parvus, a, um	періодонт; периодонт
periodontium, i n	паста; паста
pasta, ae f	грудний; грудной
pectorālis, e	таз; таз
pelvis, is f	статевий член; половой член
penis, is m	пронизний, проколюючий;
perforans, antis	прободаючий
	перикард, навколосерцева сумка;
pericardium, i n	перекард, околосоердечная сумка
	очеревина; брюшина
peritoneum, i n	пероксид; пероксид
peroxydum, i n	персик; персик
Persīcum, i n	коклюш; коклюш
pertussis, is f	нога, стопа; нога, стопа (pod-)
pes, pedis m	кам'янистий; камянистый
petrōsus, a, um	фаланга; фаланга
phalanx, ngis f	глотковий; глоточный
pharyngeus, a, um	глотка; глотка
pharynx, ngis m	фенілсаліцилат; фенилсалицилат
Phenylii salicylas	флегмона; флегмона
phlegmone, es f	фтизіатрія (лікування хворих на туберкульоз легенів); фтизиатрия (лечение больных туберкулезом легких)
phthisiatria, ae f	фосфор; фосфор
	сухотний; чахоточный
Phosphorus, i m (P)	сухоти (туберкульоз легенів);
phthisicus, a, um	чахотка (туберкулез легких)
phthisis, is f	м'яка мозкова оболонка;
	мягкая мозговая оболочка
pia mater	

pius, a, um	м'який; мягкий
plantāris, e	підшовний; подошвенный
plexus, us m	сплетіння; сплетение
plica, ae f	складка; складка
Plumbum, i n (Pb)	свинець (плюмбум); свинец
pollex, icis m	великий палець руки; большой палец руки
pons, ntis m	міст; мост
posterior, ius	задній; задний
praecipitātus, a, um	осаджений; осажденный
primarius, a, um	первинний; первичный
primus, a, um	перший; первый
processus, us m	відросток; отросток
profundus, a, um	глибокий; глубокий
prognosis, is f	прогноз; прогноз
prolapsus, us m	випадіння, пролапс; выпадение, пролапс
prominens, entis	виступаючий; выступающий
pterygoideus, a, um	крилоподібний; крыловидный
pubes, is f	лобок; лобок
pulmo, ōnis m	легеня, легкое
pulpa, ae f	пульпа; пульпа
pulvis, ěris m	порошок; порошок
punctus, a, um	колотий; колотый
purificatus, a, um	очищений; очищенный
purulentus, a, um	гнійний; гнойный
Q	
quartus, a, um	четвертий; четвёртый
Quercus, us f	дуб; дуб
quintus, a, um	п'ятий; пятый
R	
rabies, ěi f	каз; бешенство
radicalis, e	радикальний, корінний
radius, i m	променева кістка; лучевая кость
radix, īcis f	корінь; корень
ramus, i m	гілка; ветвь
raphe, es f	шов; шов
reactio, onis f	реакція; реакция
reanimatio, ōnis f	реанімація, оживлення; реанимация, оживление
rectālis, e	ректальний; ректальный
rectum, i n	пряма кишка; прямая кишка
rectus, a, um	прямий; прямой

recurrens, entis	поворотний; возвратный
reductus, a, um	відновлений; восстановленный
reflexus, us m	рефлекс (мимовільна реакція на подразнення); рефлекс (непроизвольная реакция на раздражитель)
regio, ōnis f	ділянка; область
remissio, ōnis f	ремісія; ремиссия
ren, renis m	нирка; почка
renālis, e	нирковий; почечный
resectio, ōnis f	резекція, вирізування; резекция, вырезание
rete, is n	сітка; сетка, сеть
retropharyngeus, a, um	заглотковий; заглоточный
retrosternālis, e	загрудинний; грудной
rheumatismus, i m	ревматизм; ревматизм
rhizōma, ātis n	кореневище; корневище
Rosa, ae f	троянда, шипшина; роза, шиповник
ruptūra, ae f	розрив; разрыв
rubeola, ae f	краснуха, червоне висипання; краснуха
ruber, bra, brum	червоний; красный
S	
sacchārum, i n	цукор; сахар
sacrālis, e	крижовий; крестцовый
salveo, ere	бути здоровим; быть здоровым
sanabilis, e	виліковний; излечимый
scapūla, ae f	лопатка; лопатка
sclopetarius, a, um	вогнепальний; огнестрельный
scio, ire	знати; знать
scribo, ere	писати; писать
sectio caesarea	кесарів розтин; кесарево сечение
secundarius, a, um	вторинний; вторичный
secundus, a, um	другий; второй
semen, ĩnis n	насіння; семя
semilunaris, e	напівмісяцевий; полулунный
Senna, ae f	сена, александрійський лист; сенна, александрійский лист
senīlis, e	старечий; старческий
sensorius, a, um	чутливий; чувствительный
sensus, us m	відчуття; чувство
sepsis, is m	сепсіс; сепсис
septicus, a, um	септичний; септический
septum, i n	перегородка; перегородка
sextus, a, um	шостий; шестой

siccus, a, um	сухий; сухой
simplex, ĩcis	простий; простой
sinister, tra, trum	лівий; левый
sinus, us m	пазуха; пазуха
sirŭpus, i m	сироп; сироп
solutio, ōnis f	розчин; раствор
spasmolyticus, a, um	спазмолітичний; спазмолитический
spasticus, a, um	спастичний, спазматичний; пастический
spatium, i n	простір; пространство
species, ěrum f	збір; сбор
sphenoidālis, e	клиноподібний; клиновидный
spina, ae f	ость, шип; ость
spinālis, e	спинномозковий; спинномозговой
spinōsus, a, um	остистий; остистый
spirituōsus, a, um	спиртowej; спиртовой
spirĭtus, us m	спирт; спирт
spissus, a, um	густий; густой
spurius, a, um	хибний; ложный
stadium, i n	стадія; стадия
status, us m	стан; состояние
sternum, i n	грудина; грудина
stereliso, ere	стерилізувати; стерилизовать
studeo, ere	вчитися; учиться
subcutaneus, a, um	підшкірний; подкожный
sublinguālis, e	під'язиковий; подъязычный
submandibularis, e	піднижньощелепний
sudor, oris m	піт; пот
sulcus, i m	борозна; борозда
Sulfur, ŭris n (S)	сірка (сульфур); сера
superficiālis, e	поверхневий; поверхностный
superior, ius	верхній; верхний
suppositorium, i n	супозиторій, свічка; суппозиторий, свеча
supraocclusio, ōnis f	супраоклюзія; супраокклюзия
suprĕmus, a, um	найвищий; наивысший
suspensio, ōnis f	суспензія; суспензия
symptōma, ātis n	симптом, ознака; симптом, признак
syndrōmum, i n	синдром (поєднання симптомів); синдром (сочетание симптомов)
synergia, ae f	синергія, співдія (поєднання дій яких-небудь органів або систем); синергия (сочетание действий каких- либо органов или систем)
synostosis, is f	синостоз; синостоз

synoviālis, e systēma, ātis n	синовіальний; синовиальный система; система
T	
tabuletta, ae f tachycardia, ae f	таблетка; таблетка тахікардія, прискорене серцебиття; тахикардия, ускоренное сердцебиение
tarsus, i m temporālis, e tendineus, a, um tendo, ĩnis m tensio, onis f teres, ětis tertius, a, um thalamus, i m thoracicus, a, um thorax, ācis m thrombopenia, ae f	задплюсна; передплюсна скроневий; височный сухожилковий; сухожильный сухожилок; сухожилие тиск, напруга; тонус, давление круглий, клуглый третій; третий таламус; таламус грудний; грудной грудна клітка; грудная клетка тромбопенія (недостатня кількість тромбоцитів у крові); тромбопения (недостаточное количество тромбоцитов в крови)
thrombosis, is f	тромбоз (збільшена кількість тромбоцитів у крові); тромбоз (повышенное содержание лейкоцитов в крови)
thrombus, i m	тромб, згусток крові; тромб, сгусток крови
thyroideus, a, um tibia, ae f	щитоподібний; щитовидный великогомілкова кістка; большая берцовая кость
tinctūra, ae f tomographia, ae f	настоянка; настойка томографія (пошарове зображення рентгенологічного дослідження); томографія (послойное изображение рентгенологического исследования)
tonsilla, ae f totālis, e	мигдалик; миндалина тотальний, повний; тотальный, полный
toxicomania, ae f	токсикоманія (патологічна пристрасть до отруйних речовин); токсикоманія (патологическая склонность к отравляющим веществам)

toxicosis, is f	токсикоз (систематичне отруєння, спричинене отруйними речовинами); токсикоз (систематическое отравление, вызванное отравляющими веществами)
trachelitis, itidis f	трахеліт, запалення шийки матки; трахелит, воспаление шейки матки
tractus, us m	шлях; путь, тракт
transfusio, onis f	трансфузія, переливання; трансфузия, переливание
transplantatio, ōnis f	трансплантація, пересадка; трансплантация, пересадка
transpositio, onis f	транспозиція (переміщення у протилежний бік); транспозиция (перемещение в противоположную сторону)
transversus, a, um	поперечний; поперечный
trauma, atis n	травма; травма
tremor, oris m	тремор, тремтіння; тремор, дрожь
trochanter, ēris m	вертлюг; вертел
tuba, ae f	труба; труба
tuber, ěris n	горб; бугор
tuberculōsis, is f	туберкульоз; туберкулёз
tuberculosus, a, um	туберкульозний; туберкулёзный
tubercŭlum, i n	горбок; бугорок
tumor, oris m	пухлина; опухоль
tunica, ae f	оболонка; оболочка
tussis, is f	кашель; кашель
tympanum, i n	барабан, барабанна перетинка; барабан; барабанная перепонка
typhus, i m	тиф; тиф
U	
ulcerōsus, a, um	виразковий; язвенный
ulcus, ěris n	виразка; язва
unguentum, i n	мазь; мазь
ureter, ēris m	сечовід; мочеточник
urethra, ae f	сечевипускний канал; мочеиспускательный канал
urinarius, a, um	сечовий; мочево́й
usus, us m	вживання; употребление
uterinus, a, um	матковий; маточный
utĕrus, i m	матка; матка

V

vagīna, ae f	піхва; влагалище
vaginalis, e	вагінальний; вагинальный
valeo, ere	бути здоровим; быть здоровым
Valeriāna, ae f	валеріана; валериана
valva, ae f	клапан; клапан
varicella, ae f	варіцела, вітряна віспа; ветряная оспа
varicosus, a, um	варікозний; варикозный
varix, icis m	венозний вузол; венозный узел
vas, vasis n	судина; сосуд
vena, ae f	вена; вена
venosus, a, um	венозний, венозный
venter, ntris m	черевце; брюшко
ventralis, e	вентральний; вентральный
ventricūlus, i m	шлуночок; желудочек
verruca, ae f	бородавка; бородавка
vertebra, ae f	хребець; позвонок
vertigo, inis f	запаморочення (голови); головокружение
vesīca, ae f	міхур; пузырь
vestibularis, e	вестибулярний, присінковий; вестибулярный; преддверный
video, ere	бачити; видеть
Viride nitens (Gen. Sing. Viridis nitentis)	брильянтовий зелений; брильянтовый зелёный
virus, i m	вирус; вирус
vita, ae f	життя; жизнь
vitium, i n	дефект, вада; дефект, порок

X

xanthochromia, ae f	жовте забарвлення; желтый окрас
xerosis, is f	сухість; сухость
xenophobia, ae f	ксенофобія (боязнь незнайомих людей); ксенофобия (страх незнакомых людей)
xenoplastica, ae f	ксенопластика (пластична операція, в якій використовуються органи чи тканини тварин); ксенопластика (пластическая операция, в которой используются органы или ткани животных)
xiphoideus, a, um	мечеподібний; мечевидный

Z

Zincum, i n (Zn)	цинк; цинк
zona, ae f	зона; зона
zoologia, ae f	зоологія, наука про тварин; зоология, наука о животных
zygomatīcus, a, um	виличний; скуловой

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

А

абсцес, нарив	abscessus, us m
азот (нітроген)	Nitrogenium, i n (N)
активований	activātus, a, um
алергія	allergia, ae f
алкоголічний	alcoholīcus, a, um
алтея	Althaea, ae f
алоє	Aloë, es f
альвеола, зубна комірка	alveolus, i m
альвеолярний, комірковий	alveolaris, e
алюміній	Aluminium, i n (Al)
аміліїтрит	Amylii nitris
ампула	ampūlla, ae f
ампутація	amputatio, ōnis f
анамнез	anamnesis, is f
анастомоз	anastomosis, is f
анемія	anaemia, ae f
ангіна	angina, ae f
анестезія	anaesthesia, ae f
аорта	aorta, ae f
апендикс	appendix, icis f
апоневроз	aponeurosis, is f
апоплексія	apoplexia, ae f
аритмія	arhythmia, ae f
артерія	arteria, ae f
аскорбиновий	ascorbinīcus, a, um
астенічний	asthenīcus, a, um
астма	asthma, ātis n
асфіксія	asphyxia, ae f
афти	aphthae, ārum f
ацетилсаліциловий	acetylsalicylīcus, a, um

Б

бактерія	bacterium, i n
бактерицидний	bactericīdus, a, um
барабанна перетинка	tympanum, i n
бачити	video, ere
безводний	anhydrīcus, a, um
беладона	Belladonna, ae f
бензойний	benzoicus, a, um
білий	albus, a, um

біль	dolor, ōris m
біфуркація, розщеплення	bifurcatio, onis f
бічний	lateralis, e
бор	Borum, i n (B)
бородавка	verruca, ae f
борозна	sulcus, i m
ботулізм	botulismus, i m
брильянтовий зелений	Viride nitens, Viridis nitentis
бронх	bronchus, i m
бруксизм	bruxismus, i m

В

вагінальний	vaginalis, e
вагітна	gravida, ae f
вагітність	graviditas, atis f
вада	vitium, i n
валеріана	Valeriāna, ae f
варікозний	varicosus, a, um
великий	magnus, a, um
великий	major, majus
великий кутній зуб	dens molāris
великий палець стопи	hallux, ucis m
великий палець руки	pollex, icis m
великогомілкова кістка	tibia, ae f
вена	vena, ae f
венозний	venosus, a, um
венозний вузол	varix, icis m
вертлюг	trochanter, ēris m
верхівка	apex, apīcis m
верхній	superior, ius
верхня щелепа	maxilla, ae f
вживання	usus, us m
вивих	luxatio, onis f
видалення, викорінення	extirpatio, onis f
виліковний	sanabilis, e
виличний	zygomatīcus, a, um
випадіння	prolapsus, us m
виразка	ulcus, ěris n
виразковий	ulcerōsus, a, um
вирізка	incisūra, ae f
вірус	virus, i m
висипний	exanthematicus, a, um
вискоблювання	abrasio, onis f
вислуховування	auscultatio, onis f

виступаючий	prominens, entis
висхідний	ascendens, entis
відвар	decoctum, i n
відвідний м'яз	musculus abductor, ēris m
відкритий	apertus, a, um
відморожування	congelatio, onis f
відновлений	reductus, a, um
відросток	processus, us m
відчуття	sensus, us m
війковий	ciliāris, e
вісмут	Bismuthum, i n (Bi)
вітряна віспа	varicella, ae f
вказівний палець	index, ĩcis m
внутрішній	internus, a, um
вода	aqua, ae f
водень (гідроген)	Hydrogenium, i n (H)
водний	aquosus, a, um
вогнепальний	sclopetarius, a, um
восьмий	octavus, a, um
вторинний	secundarius, a, um
вугілля	carbo, ōnis m
вуглець	Carboneum, i n (C)
вузол	nodus, i m
вухо	auris, is f
вчитися	studeo, ere

Г

гангрена	gangraena, ae f
гемофілія	haemophilia, ae f
герпес	herpes, etis m
гетеропластика	heteroplastica, ae f
гілка	ramus, i m
гінекологія	gynaecologia, ae f
гідроксид	hydroxydum, i n
гіпертензія	hypertensio, ōnis f
гіпоталамус	hypothalamus, i m
глід	Crataegus, i f
глибокий	profundus, a, um
глотка	pharynx, ngis m
глотковий	pharyngeus, a, um
гнійний	purulentus, a, um
голова, головка	caput, ĩtis n
головний мозок	cerebrum, i n
гомілка	crus, cruris n

гомопластика	homoplastica, ae f
горб	tuber, ěris n
горбок	tubercŭlum, i n
горицвіт весняний	Adōnis vernālis, Adonidis vernalis
гортанний	laryngeus, a, um
гортань	larynx, ngis m
гострий	acutus, a, um
гребінь	crista, ae f
грижа	hernia, ae f
грип	grippus, i m
грудина	sternum, i n
грудна залоза	mamma, ae f
грудна клітка	thorax, ācis m
грудний	thoracicus, a, um; pectorālis, e
губа	labium, i n
губний	labialis, e
густий	spissus, a, um

Д

давати	do, are
дванадцятипала кишка	duodēnum, i n
двоголовий	biceps, bicipĭtis
девіталізація	devitalisatio, ōnis f
дев'ятий	nonus, a, um
деревій	Millefolium, i n
десятий	decĭmus, a, um
дефект див. вада	
дигіталіс	Digitālis, is f
дистильований	destillatus, a, um
дитячий	infantilis, e
діабет	diabētes, ae m
діагноз	diagnosis, is f
дієта	diaeta, ae f
діарея	diarrhoea, ae f
діафрагма	diaphrāgma, ātis n
ділянка	regio, ōnis f
дно	fundus, i m
доброякісний	benignus, a, um
довгий	longus, a, um
додавати	addo, ere
додатковий	accessorius, a, um
долонний	palmaris, e
дорсальний	dorsalis, e
драже	dragee

другий	secundus, a, um
дуб	Quercus, us f
дуга	arcus, us m

Е

евкаліпт	Eucalyptus, i f
ейфорія	euphoria, ae f
екзантема	exanthema, atis n
екзема	eczema, atis n
екстракт	extractum, i n
ексудативний, випотний	exsudatīvus, a, um
емаль	enamēlum, i n
емульсія	emulsum, i n
ендокард	endocardium, i n
ерозія	erosio, onis f
етиловий	aethylīcus, a, um
ефір	aether, eris m

Ж

желатиновий	gelatinōsus, a, um
жировий	adipōsus, a, um
життя	vita, ae f
жовтий	flavus, a, um
жовтяниця	icterus, i m
жовчний	felleus, a, um

З

загальний	commūnis, e
загин	flexio, ōnis f
заглотковий	retropharyngeus, a, um
загострення	exacerbatio, onis f
загрудинний	retrosternālis, e
задній	posterior, ius; dorsalis, e
задній мозок	metencephalon, i n
залізо (ферум)	Ferrum, i n (Fe)
залоза	glandūla, ae f
запалення	inflammatio, onis f
запаморочення (голови)	vertigo, inis f
заплекно	tarsus, i m
зап'ясток	carpus, i m
заразний, інфекційний	contagiosus, a, um
збір	species, ērum f
звивина	gyrus, i m
зв'язка	ligamentum, i n

злякисний	malignus, a, um
знати	scio, ire
зовнішній	externus, a, um
зовнішній вигляд	habitus, us m
зоровий	opticus, a, um
зуб	dens, tis m
зуб мудрості	dens serotinus
зубний	dentalis, e

I

ізотонічний	isotonicus, a, um
ікло	dens caninus
імплантація	implantatio, ōnis f
інгаляція	inhalatio, onis f
ін'єкція	injectio, onis f
інсульт	insultus, us m
інфаркт	infarctus, us m
інфекція	infectio, onis f
інфекційний	infectiōsus, a, um
іхтіїзм	ichthyismus, i m
іхтіол	Ichthyolum, i n

Й

йод	Iodum, i n (I)
-----	----------------

К

какао	Cacao
калій	Kalium, i n (K)
кальцій	Calcium, i n (Ca)
камфора	Camphora, ae f
кам'янистий	petrōsus, a, um
канал	canālis, is m
карієс	caries, ēi f
катар	catarrhus, i m
капсула	capsūla, ae f
кашель	tussis, is f
квітка	flos, oris m
кесарів розтин	sectio caesarea
кисень (оксиген)	Oxygenium, i n (O)
кислота	acīdum, i n
кисть	manus, us f
кишка	intestīnum, i n
кінцівка	membrum, i n
кіста	cysta, ae f

кістка	os, ossis n
кістковий	osseus, a, um
клапан	valva, ae f
клиноподібний	sphenoidālis, e
коклюш	pertussis, is f
коліка	colica, ae f
коліно	genu, us n
колотий	punctus, a, um
кома	coma, ātis n
конвалія	Convallaria, ae f
конрактура	contractura, ae f
концентрований	concentrātus, a, um
корінь	radix, ĩcis f
кора	cortex, ĩcis m
кореневище	rhizōma, ātis n
коронка	corona, ae f
короткий	brevis, e
косий	obliquus, a, um
кофеїн-бензоат натрію	Coffeīnum-natrii benzōas
край	margo, ĩnis m
крайовий	marginalis, e
крапля	gutta, ae f
краснуха	rubeola, ae f
криловий	alāris, e
крилоподібний	pterygoideus, a, um
крижова кістка	os sacrum
крижовий	sacrālis, e
кришталік	lens, lentis f
кровотеча	haemorrhagia, ae f
кропива собача	Leonūrus, i m
круглий	teres, ětis
крушина	Frangūla, ae f
куприк	coccyx, coccygis m
куприкова кістка	os coccygis
куприковий	coccygēus, a, um
кут	angūlus, i m

Л

латеральний	lateralis, e
легеня	pulmo, ōnis m
лимонний	citrĭcus, a, um
листя	folium, i n
лицевий	faciālis, e
лихоманка	febris, is f

лівий	sinister, tra, trum
лімфа	lympha, ae f
лімфатичний	lymphaticus, a, um
лімфоїдний	lymphoideus, a, um
лобовий	frontālis, e
лобок	pubes, is f
логопедія	logopaedia, ae f
лопатка	scapūla, ae f
людина	homo, homīnis m

М

магній	Magnium, i n; (Magnesium, i n) (Mg)
мазь	unguentum, i n
малий	minor, minus; parvus, a, um
малий кутній (зуб)	dens premolāris
малогомілкова кістка	fibūla, ae f
марганець (манган)	Manganum, i n (Mn)
мати	habeo, ere
матка	utērus, i m
матковий	uterinus, a, um
медіальний (присередній)	medialis, e
мембрана	membrana, ae f
метастаз	metastasis, is f
метаталамус	metathalamus, i m
метілсаліцилат	Methylī salicylas
мечеподібний	xiphoideus, a, um
мигдалик	tonsilla, ae f
мигдаль	Amygdāla, ae f
миш'як (арсен)	Arsenīcum, i n (As)
мідь (купрум)	Cuprum, i n (Cu)
міжкістковий	interōsseus, a, um
міжребровий	intercostalis, e
міст	pons, ntis m
міхур	vesīca, ae f
множинний	multiplex, icis
мозкова оболонка	mater, matris f
мозолистий	callōsus, a, um
молочний	lactīcus, a, um
мурашиний	formicicus, a, um
м'яз	musculus, i m
м'яз-згинач	musculus flexor, ōris m
м'яз-обертач	musculus rotator, oris m
м'яз-опускач	musculus depressor, ōris m
м'яз-підіймач	musculus levātor, ōris m

м'яз-розгинач	musculus extensor, ōris m
м'язовий	muscularis, e
м'яка мозкова оболонка	pia mater
м'який	pius, a, um
м'який за дією	mitis, e
м'ята	Mentha, ae f

Н

набряк	oedēma, ātis n
набряклий	oedematosus, a, um
набутий	acquisītus, a, um
найбільший	maxīmus, a, um
найвищий	suprēmus, a, um
найдовший	longissīmus, a, um
найменший	minīmus, a, um
найширший	latissīmus, a, um
наперстянка див. дигіталіс	
напівмісяцевий	semilunaris, e
наркоз	narcosis, is f
насіння	semen, ĩnis n
настоянка	tinctūra, ae f
настій	infūsum, i n
натрій	Natrium, i n (Na)
нашатирний спирт	Liquor Ammonii caustici
невиліковний	insanabīlis, e
недостатність	insufficiētia, ae f
неоперабельний	inoperabīlis, e
непарний, нерівний	impar, imparis
нерв	nervus, i m
нервовий вузол	ganglion, i n
нижній	inferior, ius
нижньощелепний	mandibularis, e
нижня щелепа	mandibŭla, ae f
низхідний	descendens, entis
нирка	ren, is m
нирковий	renālis, e
ніжка див. гомілка	
нікотиновий	nicotinīcus, a, um
ніс	nasus, i m
новонароджений	neonātus, i m
нога	pes, pedis m
нормальний	normalis, e
носовий	nasalis, e

О

ободова кишка	colon, i n
оболонка	tunica, ae f
обличчя	facies, ei f
огинаючий	circumflexus, a, um
оклюзія, прикус	occlusio, ōnis f
око	ocūlus, i m
оксид	oxydum, i n
оливка	Olīva, ae f
олійний	oleōsus, a, um
олія	oleum, i n
операбельний	operabilis, e
операція	operatio, onis f
опік	combustio, onis f
опіковий	combustus, a, um
орган	orgānum, i n
ортодонтія	orthodontia, ae f
ортопедія	orthopaedia, ae f
осаджений	praecipitātus, a, um
основа	basis, is f
остистий	spinōsus, a, um
ость	spina, ae f
отвір	forāmen, ĩnis n
отруєння	intoxicatio, onis f
оцтовий	acetĭcus, a, um
очеревина	peritoneum, i n
очищений	purificatus, a, um
очний	ophthalmĭcus, a, um
очноямковий	orbitalis, e

П

пазуха	sinus, us m
палець	digĭtus, i m
параліч	paralysis, is f
пародонт	parodontium, i n
паста	pasta, ae f
педіатрія	paediatricia, ae f
первинний	primarius, a, um
перегородка	septum, i n
передній	anterior, ius
передпліччя	antebrachium, i n
передсердя	atrium, i n
переливання	див. трансфузія
перелом	fractūra, ae f

пересадка	див. трансплантація
перикард	pericardium, i n
періодонт	periodontium, i n
пероксид	peroxydum, i n
персик	Persicum, i n
перший	primus, a, um
печінка	hepar, ātis n
печінковий	hepaticus, a, um
підборіддя	mentum, i n
піднебінний	palatinus, a, um
піднижньощелепний	submandibularis, e
підшовний	plantaris, e
підшкірний	subcutaneus, a, um
підшлункова залоза	pancreas, ātis n
під'язикова кістка	os hyoideum
під'язиковий	hypoglossus, a, um; sublingualis, e
піт	sudor, oris m
піхва	vagina, ae f
писати	scribo, ere
пластинка	lamina, ae f
пластир	emplastrum, i n
плесно	metatarsus, i m
плече	brachium, i n
плечова кістка	humerus, i m
плід	fructus, us m
пляма	macula, ae f
поверхневий	superficialis, e
поверхня	facies, ei f
повздожній	longitudinalis, e
повіка	palpebra, ae f
повітря	aer, aeris m
поворотний	recurrens, entis
покритий оболонкою	obductus, a, um
пологи	partus, uum m (plur)
поперековий	lumbalis, e
поперечний	transversus, a, um
порожнина	cavitas, atis f
потиличний	occipitalis, e
порожній	cavus, a, um
порожня кишка	jejunum, i n
порошок	pulvis, eris m
правий	dexter, tra, trum
привідний м'яз	musculus adductor, oris m
природжений	congenitus, a, um

присінковий	vestibularis, e
прихований	latens, entis
прогноз	prognosis, is f
пролежень	decubitus, i m
променева кістка	radius, i m
проміжний, середній	intermedius, a, um
пронизний, проколюючий	perforans, antis
простий	simplex, ĩcis
простір	spatium, i n
протиастматичний	antiasthmaticus, a, um
протока	ductus, us m
прохід	meatus, us m
пряма кишка	rectum, i n
прямий	rectus, a, um
пульпа	pulpa, ae f
пухлина	tumor, oris m
п'ясток	metacarpus, i m
п'ятий	quintus, a, um
п'ятковий	calcaneus, a, um

Р

райдужна оболона	iris, idis f
рак	cancer, cri m
ракова пухлина, карцинома	carcinōma, ātis n
раковина	concha, ae f
рваний	laceratus, a, um
реакція	reactio, onis f
реанімація, оживлення	reanimatio, ōnis f
ребро	costa, ae f
ревматизм	rheumatismus, i m
резекція, вирізування	resectio, ōnis f
ректальний	rectālis, e
ремісія	remissio, ōnis f
рефлекс	reflexus, us m
решітчастий	ethmoidālis, e
риб'ячий жир	oleum jecōris Aselli
рицинова олія	oleum Ricīni
рівний, парний	par, paris
ріг	cornu, us n
рідина	liquor, oris m
рідкий	fluidus, a, um
різаний	incisus, a, um
різець	dens incisivus
різцевий	incisivus, a, um

розведений	dilutus, a, um
розрив	ruptūra, ae f
розтягнення	distensio, onis f
розширення	dilatatio, ōnis f
ромашка	Chamomilla, ae f
рот	os, oris n
ртуть	Hydrargyrum, i n
рубець, шрам	citatrix, icis f
рухати	moveo, ere
С	
свинець (плюмбум)	Plumbum, i n (Pb)
сена, александрійський лист	Senna, ae f
сепсіс	sepsis, is m
септичний	septicus, a, um
середній	medius, a, um
середній мозок	mesencephalon, i n
серце	cor, cordis n
серцевий	cardiācus, a, um
сечевипускний канал	urethra, ae f
сечовий	urinarius, a, um
сечовід	ureter, ēris m
сильний за дією, форте	fortis, e
симптом, ознака	symptōma, ātis n
синдром	syndrōmum, i n
синергія, співдія	synergia, ae f
синовіальний	synoviālis, e
синостоз	synostosis, is f
сироп	sirūpus, i m
система	systema, ātis n
сідничний	ischiadīcus, a, um; gluteus, a, um
сірка (сульфур)	Sulfur, ūris n (S)
сітка	rete, is n
каз	rabies, ēi f
складка	plica, ae f
складний	compositus, a, um
скроневий	temporālis, e
слизовий	mucōsus, a, um
сліпа кишка	caecum, i n
слух	audītus, us m
слуховий	auditīvus, a, um; acustīcus, a, um
сльозовий	lacrimalis, e
смертельний	letālis, e
смертельний кінець	exitus letalis

смерть	mors, mortis f
собачий	canīnus, a, um
сонний	carotīcus, a, um
спазм	spasmus, i m
спазмолітичний	spasmolytīcus, a, um
спастичний, спазматичний	spasticus, a, um
спинний мозок	medulla spinālis
спинномозковий	spinālis, e
спирт	spirītus, us m
спиртowej	spirituōsus, a, um
сплетіння	plexus, us m
сполучний	communicans, antis
срібло (аргентум)	Argentum, i n (Ag)
стадія	stadium, i n
стан	status, us m
старечий	senīlis e
статевий член	penis, is m
стегно	femur, ōris n
стеговий	femorālis, e
стенокардія, грудна жаба	angina pectoris
стерилізувати	stereliso, ere
стінка	paries, ētis m
стовп	columna, ae f
стравохід	oesophāgus, i m
стравохідний	oesophageus, a, um
струп, кірка	crusta, ae f
суглоб	articulatio, ōnis f
суглобовий	articulāris, e
судина	vas, vasis n
сумка	bursa, ae f
супозиторій, свічка	suppositorium, i n
супраоклюзія	supraocclusio, ōnis f
суспензія	suspensio, ōnis f
сухий	siccus, a, um
сухість	xerosis, is f
сухожилковий	tendineus, a, um
сухожилок	tendo, ĩnis m
сухоти	phthisis, is f
сухотний	phthisicus, a, um
Т	
таблетка	tabuletta, ae f
таз	pelvis, is f
таламус	thalamus, i m

тахікардія	tachycardia, ae f
твердий	durus, a, um
тверда мозкова оболонка	dura mater
тиск, напруга	tensio, onis f
тиф	typhus, i m
тіло	corpus, ōris n
тім'яний	parietālis, e
томографія	tomographia, ae f
тотальний, повний	totālis, e
трава	herba, ae f
травма	trauma, atis n
трансплантація	transplantatio, ōnis f
транспозиція	transpositio, onis f
трансфузія	transfusio, onis f
тремор	tremor, oris m
третій	tertius, a, um
тромб	thrombus, i m
троянда	Rosa, ae f
труба	tuba, ae f
туберкульоз	tuberculōsis, is f
туберкульозний	tuberculosus, a, um

У

укус	morsus, us m
ускладнення	complicatio, onis f
учити	doceo, ere
ушиблений	contusus, a, um

Ф

фаланга	phalanx, gis f
фасція	fascia, ae f
фенілсаліцилат	Phenylii salicylas
фіброзний	fibrōsus, a, um
флегмона	phlegmone, es f
формувати	formo, are
фосфор	Phosphōrus, i m (P)
фтизіатрія	phthisiatria, ae f
фтор (флуор)	Fluorum, i n (F)
функція	functio, onis f

Х

хворий	aegrotus, i m
хвороба	morbus, i m
хибний	spurius, a, um

хлоралгідрат	Chlorāli hydras; Chlorālum hydrātum
хребець	vertebra, ae f
хрящ	cartilāgo, ĩnis f
Ц	
цемент	caementum, i n
центральний	centralis, e
цианоз, синюха	cyanosis, is f
цибулина	bulbus, i m
цинк	Zincum, i n (Zn)
цироз, зморщування	cirrhōsis, is f
цукор	sacchārum, i n
Ч	
частина	pars, partis f
частка	lobus, i m
червеподібний відросток	див. апендикс
червоний	ruber, bra, brum
черевний	abdominālis, e
черевцо, живіт	abdomen, ĩnis n
черевце	venter, ntris m
череп	cranium, i n
черепний	cranialis, e
четвертий	quartus, a, um
читати	lego, ere
чутливий	sensorius, a, um
Ш	
шийний	cervicālis, e
шипшина	див. троянда
широкий	latus, a, um
шия	cervix, ĩcis f; collum, i n
шкіра	cutis, is f
шкірний	cutaneus, a, um
шлунковий	gastrīcus, a, um
шлунок	gaster, tris f
шлуночок	ventricūlus, i m
шлях	tractus, us m
шов	raphe, es f
шостий	sextus, a, um
штучний	artificialis, e
Щ	
щитоподібний	thyroideus, a, um

щілина	hiātus, us m
щілина, тріщина	fissūra, ae f
щічний	buccalis, e
щока	bucca, ae f

Ю

юнацький	juvenīlis, e
----------	--------------

Я

ядро	nucleus, i m
ядуха див. асфіксія	
язик	lingua, ae f
язиковий	lingualis, e
ямка	fossa, ae f
яремний	jugularis, e
ясна	gingiva, ae f

ЛІТЕРАТУРА

1. Іоненко І. Р. Латинська мова і основи медичної термінології : [Навчальний посібник для студ. 1 курсу мед. навч. закл.] / І. Р. Іоненко. – Х. : ХНМУ, 2014. – 100 с.
2. Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium*: підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.
3. МКХ-10 – онлайн довідник [Міжнародний класифікатор хвороб]. – Режим доступу: mkh10.com.ua
4. Новодранова В. Ф. Именное словообразование в латинском языке и его отражение в терминологии. *Laterculi vocum Latinarum et terminorum* / Рос. академия наук; Ин-т языкознания. МГМСУ. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 328 с.
5. Покровский В. И. Энциклопедический словарь медицинских терминов / В. И. Покровский. – М. : Медицина, 2005. – 1592 с.
6. Чернявский М. Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии : [учебник] / М. Н. Чернявский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Медицина, 2004. – 447, [1] с.
7. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 т. – Т. 1. А–Д / Укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. – К. : ВСВ “Медицина”, 2012. – 704 с.
8. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 т. – Т. 2. Е–Н / Укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. – К. : ВСВ “Медицина”, 2013. – 744 с.
9. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. – К. : ВСВ “Медицина”. 2016. – 744 с.
10. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л.І. Петрух, І.М. Головка. – К. : ВСВ “Медицина”, 2016. – 600 с.

З М І С Т

Передмова	3
Розділ I. Анатомо-гістологічна термінологія	4
Заняття 1. Тема: Латинський алфавіт. Фонетика і правила читання. Класифікація голосних і приголосних. Дифтонги. Диграфи. Буквосполучення	4
Заняття 2. Тема: Поділ на склади. Довгота та короткість складів. Наголос	7
Заняття 3. Тема: Поняття «науковий термін». Система латинського іменника. Граматичні категорії та словникова форма. Структура анатомічного терміна з неузгодженим означенням.	10
Заняття 4. Тема: Граматичні категорії прикметника. Система латинського прикметника. Прикметники I та II відміни. Моделі анатомічних термінів з узгодженим неузгодженим означенням	15
Заняття 5. Тема: Прикметники III відміни. Моделі анатомічних термінів (продовження)	19
Заняття 6. Тема: Іменники I та II відмін. Nominativus et Genetivus Pluralis	23
Заняття 7. Тема: Прикметники I та II відмін. Утворення форм Plurālis	26
Заняття 8. Тема: Загальна характеристика іменників III відміни Іменники чоловічого роду	30
Заняття 9. Тема: Іменники III відміни жіночого роду	35
Заняття 10. Тема: Іменники III відміни середнього роду	38
Заняття 11. Тема: Прикметники III відміни. Дієприкметники теперішнього часу активного стану. Найвищий ступінь порівняння прикметників	41
Заняття 12. Тема: Іменники IV і V відмін	44
Розділ 2. Клінічна термінологія	47
Заняття 13. Тема: Поняття «клінічний термін». Структурні моделі клінічних термінів. Поняття «терміноелемент»	47
Заняття 14. Тема: Суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології	51
Заняття 15. Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології. Частина 1. Грецькі префікси	57
Заняття 16. Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення в клінічній термінології. Частина 2. Латинські префікси	63
Заняття 17. Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 1	67

Заняття 18. Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 2	73
Заняття 19. Тема: Складні клінічні терміни. Початкові терміноелементи	76
Розділ 3. Фармацевтична термінологія	80
Заняття 20. Тема: Вступ до фармацевтичної термінології. Структура фармацевтичного терміна	80
Заняття 21. Тема: Граматичні категорії дієслова	84
Заняття 22. Тема: Рецепт та його структура. Скорочення в рецепті	91
Заняття 23. Тема: Хімічна номенклатура. Назви кислот та оксидів	99
Заняття 24. Тема: Хімічна номенклатура. Назви солей	105
Заняття 25. Тема: Ботанічна номенклатура. Латинські назви рослин та їхніх частин	109
Додатки	114
Латинсько-українсько-російський словник медичних термінів	131
Українсько-латинський словник медичних термінів	152
Література	169